

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK KIRKEBLAD 04/2020

Pavens hemmelige klimamøte

**Julen - barnets
revolusjon**

Nº 04/2020

Innhold

Leder	3
Biskop Erik har ordet	4
Min tro: Rogers Kaliisa	6
Pavens stevnemøte med oljetoppene	10
Kunst: Sandro Botticellis <i>Den mystiske fødsel</i>	20
Jubileum: Premonstratenserne 900 år	23
Min menighet: Drammen	24
Spørsmål og svar	29
Signert: Relativismens diktatur og Kirkens rolle	30
Ordensdame med et oppdrag	32

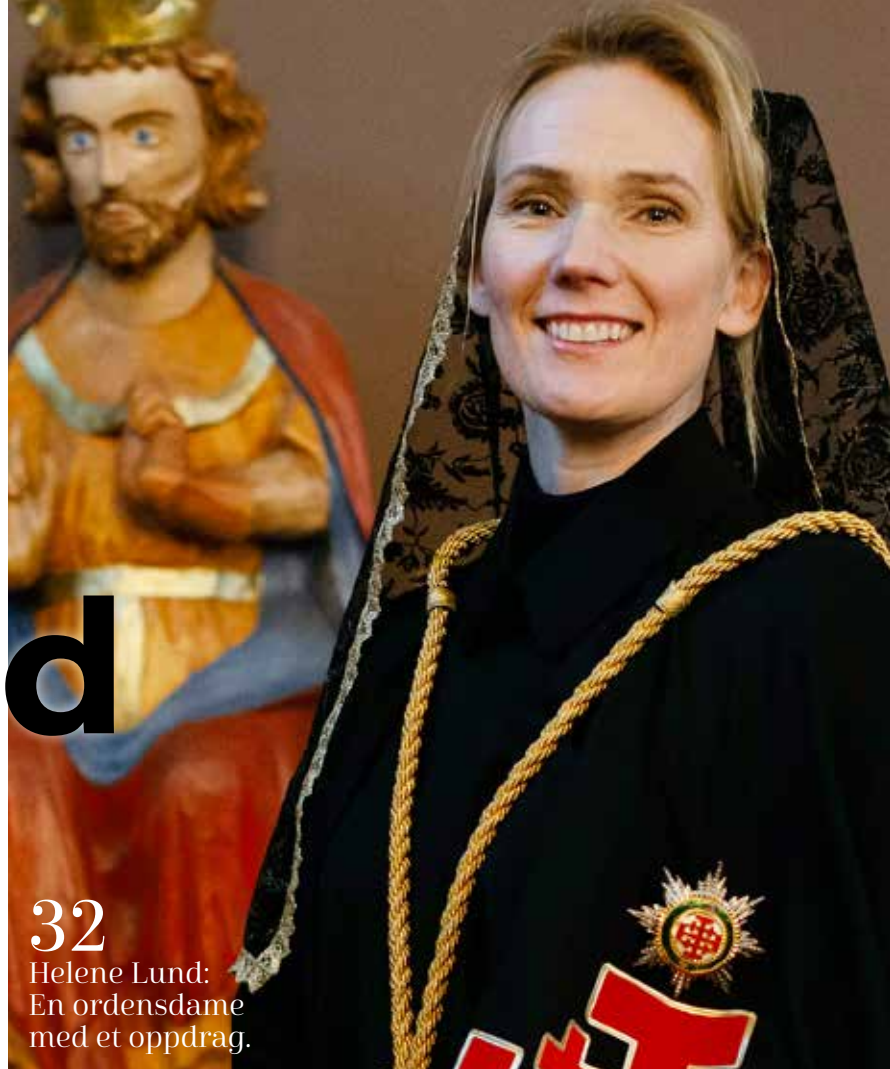
KLOSTERSKATTER

Lunden kloster: Der Guds mor sto	36
St. Dominikus kloster: Juvelen i smykket	38
Katarinahjemmet: En bro mellom oss og det forgagne	40

Sannhetsserum: Nissen hører hjemme i julen!	42
Norske kirkeskatter: Et besøk i Tanum kirke, anno 1376	44
Dokumentarfilm om paven skapte debatt	48
Aktuelt: Teresa og Katarina – kirkelærere i 50 år	53

60

Katolsk profil:
sr. Maria Victima

32

Helene Lund:
En ordensdame
med et oppdrag.

«Jeg finner aldri ut hvor de befinner seg i teksten, så jeg kan ikke synge med. Kanskje like bra. Likevel slår den evige uroen, som flakser som en villfugl i mitt indre, seg til ro.»

ASTRID GUNNESTAD OM DAGER I KLOSTERSTILLHET, SIDE 78

Han kom og ble: Arpad Matlary fra Ungarn	54
Katolsk profil: Søster Maria Victima	60
Aktuelt: Norge rundt	64
Aktuelt: Verden rundt	66
Caritas: Reisebrev fra Mali	68
Refleksjoner: Tid og evighet	70
Julegavetips	73
Julekviss	74
Min julemiddag:	
And med tilbehør på dansk vis	76
Klostertanker: Dager i klosterstillhet	78
Bokomtaler	80
Klipp	85
Nytt om navn	92
Guds ord	95
Utgangspunkt: Fra «Barnets revolusjon» av Ørnulf Ranheimsæter	98

Mot lysere dager

Denne adventstiden har unektelig vært som tidligere adventstider, med krybber og kranser og lys, bønn og felleskap, forventninger og forberedelser til julehøytid og Jesu fødsel. Advent er jo håpets tid, med Kristus som vårt Håp – ingen annen, hverken «på jorden eller over jorden eller under jorden.»

Og allikevel har så mye vært annerledes denne gang. Helt siden mars i år. Mange har syntes det har vært utfordrende å holde håpet levende i en korona-tid da så mange har det vanskelig. Men en slik utfordring er det trolig en mening med: den gir oss en anledning til å vokse dypere i håpet og bli enda sterkere i lengselen etter Hans kjærlighet.

NÅR DETTE LESES er vi trolig rundt tredje søndag i advent, den som kommer med oppfordringen «Gaudate in Domino» – Gled dere alltid i Herren!

Håp og glede - hvor herlig! - disse funklen-de lys i tider som ellers er mørke.

I en adventspreken for noen år siden, peker biskop Czeslaw Kozon i Danmark på de oppmuntrende og oppbyggelige tekster vi hører i adventstiden:

«Selv om adventstidens klare tema er minnet om Jesu fødsel og forventningen om hans gjenkomst, så er det i forkynnelse og liturgi tatt rikelig høyde for at det er et liv mellom Kristi fødsel som menneske og gjenkomst, mellom vår fødsel til liv her på jorden og vår avskjed med det i døden. For det enkelte menneske er det et liv som skal leves, og for Kirken en historisk misjon som skal utføres. (...) Vi har som mennesker fått et liv og som Kirke en misjon. Ingen av delene er alltid like lette, men det er en mening med dem».

Han fortsetter: «Verden er vårt midlertidige hjem, og vi har mange tanker om å gjøre den bedre. Gjennom vårt medlemsskap i Kirken er vi både sporet inn på evigheten og har til oppgave å forberede oss til den, og samtidig er vi anbrakt midt i verden, som vi etter Guds plan skal gjøre bedre.»

Kozon poengterer videre:

«TIL TROSS FOR DEN sterke henvisning til

evigheten, skal Kirkens misjon og vårt liv her på jorden være et tydelig forsøk på å bygge Guds rike som en aktuell og konkret virkelighet. Derfor de mange oppmuntringer, derfor oppfordringen til å være glade. Med oppmuntringene får vi vite at vår glede og det vi gleder oss over, kan forandre noe, kan bevege verden.»

Når denne lederen har tittelen «Mot lysere dager», er det også fordi vi rundt oss ser mye som inngir håp om en bedre verden. Mange vil forandre den.

Først og fremst vår pave Frans, både med den ferske boken *La oss drømme: Veien til en bedre fremtid*, og med det vi vier bred plass i dette nummeret: en oppsiktsvekkende, men nesten hemmelig samling i Vatikanet av verdens ledende beslutningstagere i olje og finans, for å søke å løse klimaproblemene og redde kloden, vårt felles hjem.

Og uansett hvor vi befinner oss politisk: også valget av en amerikansk president som er praktiserende katolikk, en mann av god vilje og med tydelige politiske satsningsområder, bringer håp. Og ikke minst: de prøvelser så mange av oss har vært utsatt for i år, har ført til at vi er flere, ja mange, som ønsker å gjøre verden bedre.

VI VIL LYKKES MED Å ENDRE, minner biskop Kozon oss om, hvis vi klarer å komme helt til gjerningenes og de gode tings kilde, som er Gud selv:

«Kun hvis dét lykkes, vil det gode vi gjør og ønsker for verden være holdbart, kun da vil advent, Guds komme, ha mening, fordi Guds største prosjekt med oss er å la oss kjenne sin kjærlighet, få oss til å svare på den og gi den videre.»

Velsignet advent og jul!

HANS ROSSINÉ

Redaktør

36

Se kloster-skattene: sr. Anne-Lise Strøm viser oss et klenodium.

10

Pavens hemmelige møte med oljetoppene

Advent i en tid med store prøvelser

ADVENT ER VANLIGVIS PREGET av forsamling, samvær, nærhet. I år må vi spres, søke adskilthet, oppleve fravær. Alle føler smerte ved dét. Men er det noe troen lærer oss, er det at smerte kan ha mening. Troen vaksinerer ikke mot det som gjør vondt. Men den lærer oss at all erfaring kan bli et middel til modning, omvendelse, og, jo, la oss våge å si det: til helligjørelse. Hva kan vi så få ut av Covid-krisen?

Vi kan tenke oss den som et slags eksil. Å være i eksil er å påtvinges oppbrudd hjemmefra. Kirken er, i mystisk og konkret forstand, vårt hjem. Å ikke kunne samles der som vi er vant til, kan ligne en fordrivelse. At opplevelsen fremkaller frustrasjon og sorg, til og med sinne, er ikke rart. Betrakter vi frelshistorien, er vi imidlertid rustet for utfordringen.

Guds kall uttrykte seg først som et kall til å bryte opp hjemmefra. Abram fikk høre: «Dra bort fra ditt land og din slekt og fra din fars hus» (1. Mos 12:1). Slik fikk han kjenne det lovede land. Guds løfte overgår vår forventning. Vi må legge det velkjente bak oss og vandre mot det ukjente og overraskende. Eksilet har en kateketisk funksjon. Det får oss til å spørre: «Herre, hva vil du? Hvor vil du føre oss?» Vårherre slutter ikke å være Emmanuel, Gud-med-oss, på grunn av et virus. Også denne tiden kan bli en vekkelse, en vending mot noe større.

AT ABRAHAMS ÆTT BLE TIL ISRAELS FOLK, var en følge av eksil. Hungersnød tvang Jakobs sønner til å dra fra Palestina til Egypt. Mennesker som skattet sin frihet over alt, ble trelles. «De sukket over sin trelldom og klaget; og deres rop over trelldommen steg opp til Gud» (2. Mos 2:23). Å være i overmakts vold, gav dem lengsel etter forløsning. Å berøves

slektens særpreg, gav lengsel etter samhold, enhet, identitet. Var det ikke for eksilet, hadde Abrahams avkom knapt kunnet motta paktens bud og løfter, som gjorde en flokk individer til et *folk*. Kallet til enhet er evig utfordrende. Hvis pandemien skjerper vår bevissthet om dét, bærer den en hensikt.

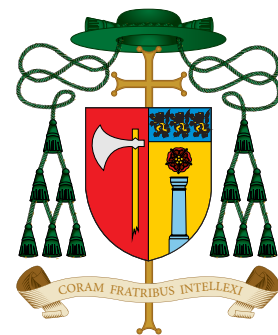
Et tredje skjellsettende eksil, var det babyloniske. I det sjette århundre før Kristus, brente babylonerne Jerusalem ned. Gudstjenesten opphørte. Israelittene ble bortført til traktene Abraham brøt opp fra. Ringen syntes sluttet. Guds løfter syntes tilintetgjort. I ettertid har det allikevel blitt sagt at katastrofen la nytt grunnlag for jødisk religion. Israels folk fant redskapene de trengte for å forbli trofaste, selv spredt for alle vinder. Hvordan?

Først og fremst ved oppblomstring av trosliv i hjemmet. Fjernt fra tempelet, fikk hjemmet en vesentlig betydning som bærer av tro. Den fant liturgisk uttrykk i bønner morgen og kveld, og på sabbaten. Den fant etisk uttrykk i velgjørighet mot trengende. Den fant mystisk uttrykk i streben etter enhet med Gud i indre bønn. Den skapte ansvarsfølelse, for det ble klart for hver Israels datter og sønn at de selv måtte formidle troens gave til sine barn; ellers stod den i fare for å mistes. Resultatet er jødedommens forunderlige, beundringsverdige motstandskraft gjennom utallige prøvelser, like fra Babylons eksil til i dag

DE FØRSTE KRISTNE UTVIKLET DETTE MØNSTER. I tider med forfølgelse, på steder uten tilgang til sakramentene, fant man sammen når omstendigheter tillot; inntil videre var religionens sentrum hjemmet. Her holdt man flammen levende. De kristne bad morgen og kveld samt ved

BISKOPEN HAR ORDET

måltidene. De holdt søndagen hellig. De leste Guds ord og holdt fast ved Kirkens lære. De prøvde etter evne å følge Kristi bud ved å hjelpe de fattige, de fremmede og dem i nød. Kirken satte spor i antikken og middelalderen ikke minst ved uselvsk barmhjertighet, nødhjelp og almisser.

ALLE DISSE MIDLER STÅR TIL RÅDIGHET IDAG.

Vi kan utøve dem fritt selv under strikt smittevern. Tilgang til messen er for tiden begrenset. Det er trist! Vi håper alle at vi snart på nytt kan sette døren på vidt gap. Eukaristien er kristenlivets kilde og høydepunkt. Men en kilde og en fjelltopp forutsetter landskapet omkring. Her får vi ennå til mye ved å gjødsle jordsmonnet og gjøre det fruktbart. Kan vi ikke utfolde oss i bredden, så la oss gå i dybden. Og derved legge grunnlag for sterkere fellesskap etterpå. Får jeg komme med noen forslag?

Guds Ord er «levende og kraftig» (Heb 4:12). Gjør deg kjent med det. Hva med å lese et kapittel av evangeliet daglig? Det er noe enhver kan finne tid til. *Tidebønnene* er en storartet ressurs. Prester og ordensfolk forpliktes til å be dem, men holder ikke noe monopol. Å be tidebønner daglig, er å *logge seg inn*, så å si, i Kirkens bønn, å forbindes med et kraftsentrum. *Rosenkransen* er en kontemplativ bønn av stor verdi. Regelmessig bruk kan forvandle et liv. I tillegg har vi *Bønneboken*, et skattkammer. Utforsk den.

MANGE LIDER AV ENSOMHET. Tenk på din krets av bekjente, slektninger og naboer. Rekk hånden ut, kanskje helt enkelt ved å ta en telefon: *nestekjærligheten* finner kreative uttrykk, også smittefrie. Bruk tid til å styrke *samholdet* i familier og fellesskap. Bygg dem opp i Jesu navn. Han lovet, «Hvor to eller tre

er samlet i mitt navn, er jeg midt iblant dem» (Matt 18:20). Løftet bærer, også i disse tider. Og hvorfor ikke *studere* et aspekt av troen? Katekismen er en utmerket ressurs; og våre katolske bokhandler har brede utvalg av nærende litteratur.

Ved slik å la Kristi evangelium trenge dypere inn i daglig liv, kan prøvelsenes tid bli til velsignelse, for oss og for dem Guds forsyn plasserer på vår vei. I en krise, er det ofte fåfengt å spørre, «Hvordan kunne dette skje?» eller «Når skal det ende?» Men det er livgivende å spørre, «Hva kan dette bety?» og «Hva er min, vår, oppgave nå?» Gud er trofast. Han forlater oss ikke. Men han lar oss iblant gå gjennom tunge tak for at vi mer resolutt holder fast ved ham og sammen med hverandre. La oss da bruke tiden godt, tillitsfullt og oppmerksomt. Signet advent!

+fr Erik Varden

+fr Erik Varden OCSO

Drømte om å bli PREST

Da den tredje gudstjenesten han var på i Norge nærmet seg slutten, var Rogers Kaliisa helt sikker: her var det noe muffens.

TEKST: HANS ROSSINÉ FOTO: KRISTIN SVORTE

Da Rogers Kaliisa (34) kom til Norge i april 2018 for å ta fatt på PhD-graden i pedagogikk ved Universitetet i Oslo, gjorde han som han pleide både da han gikk på skole i hjemlandet Uganda og da han senere studerte i Adelaide i Australia og på New Zealand: han oppsøkte den kirken som lå nærmest hjemmet.

LUTHERSK

At nordmenn var litt spesielle, rare, litt sky og skeptiske, («men de er høflige og vennlige når du først blir kjent med dem»), hadde han raskt erfart. Så da han besøkte Ris kirke i Oslo og gudstjenesten ikke var helt som hjemme, tenkte han at ja, ja, det er vel sånn de gjør det i dette snodige landet.

Rogers Kaliisa ler godt. Vi sitter i foajeen i Universitetsbiblioteket på Blindern og han forteller at det var først under det tredje besøket i Ris kirke at han skjønnte at han ikke var til katolsk messe, men i en luthersk kirke. Han var ikke klar over at det i det nye landet ikke var som i hjemlandet, der så å si halvparten av alle kirkene er katolske.

– Men nå har jeg lest meg opp på norsk historie, og skjønner at Den katolske kirke er en minoritetskirke, selv om den var her først. Jeg skulle gjerne sett flere katolske kirker her, ikke

minst på campus, på universitetsområdet. Både i Uganda og i Australia er det kirker på campus, opplyser Rogers.

KATOLSK OPPVEKST

Han vokste opp i en katolsk familie i landsbyen Sselinnya Masaka på vestbredden av Victoriasjøen i Uganda. Dåpen fant sted bare seks timer etter fødselen. Familien bodde rett ved siden av landsbyens kirke, og det pågikk en messefeiring da de returnerte fra sykehuset.

– Jeg vokste opp i et miljø som var gjennomgående katolsk. Jeg visste ikke at det fantes andre religioner. Alle gikk i kirken på søndagene. Ingen messe, ingen lunsj. Å gå i kirken var en innarbeidet søndagsrutine, forteller Rogers.

VILLE BLI PREST

Hans store drøm i livet var å bli prest. Han sang i kor, ministrerte, leste og hadde sitt livs øyeblikk da Ugandas mest populære biskop, Adrian Kivumbi Ddungu, ba ham holde bipestaven under en messe.

– Det var fantastisk. Da var jeg overbevist om at jeg ville bli prest, sier Rogers.

ELITESKOLE

Men det var dyrt å gå på presteseminaret, det var en slags eliteskole. Landsbyen prøvde å mobilisere for Rogers, men det strakk ikke til. ▶

«Å vokse opp i en katolsk familie, i et katolsk miljø og hele tiden være så nær Gud, har vært en gave.»

– Senere fikk jeg anledning til å bo i et kloster i bispedømmet Mityana. En av mine søstre jobbet for en prest, og jeg besøkte henne. Presten ville at jeg skulle bli værende. Han skulle betale for utdannelsen min. Jeg tenkte at drømmen min var nå nær ved å bli oppfylt, men dessverre så døde han kort tid etterpå, sukker Rogers.

TROEN GIR STYRKE

– *Hva har troen betydd, og hva betyr den for deg?*

– Den betyr alt og gir meg en utrolig styrke i livet. Å vokse opp i en katolsk familie, i et katolsk miljø og hele tiden være så nær Gud, har vært en gave. De ti bud har preget min omgang med, og respekt for, andre mennesker. Det er viktig for meg å være nær Gud gjennom bønn, og se på meg selv som en sønn av Gud, sier Rogers.

Han savner et katolsk fellesskap på Universitetet i Oslo, slik han opplevde det under studietiden på Makerere-universitetet i Uganda. Der var det tre messer daglig, (han gikk ikke på alle), og et stort katolsk fellesskap som brakte folk sammen.

I dag går han til de engelske messene i St. Olav domkirke i Oslo og til søndagsmessene i St. Dominikus.

BARNA

– Men to små barn på henholdsvis tre og et halvt og ett år og tre måneder, gjør at jeg dessverre ikke får gått til messe hver søndag, sier Rogers.

Jovia, moren til Roman og Dativa, tar en master i sosialfag.

– *Hva tenker du om den dagen barna eventuelt kommer til deg og sier at de ikke lenger vil være del av Den katolske kirke?*

– At de ikke vil være katolikker? Mitt mål med oppdragelsen vil være at de forstår min religion, som jeg er oppvokst med, og at de ser den livsmening og næring som ligger i å følge Jesus Kristus. Men tar de på et tidspunkt en informert beslutning og har sterke grunner til å

melde seg ut av fellesskapet, så tror jeg at jeg ikke har noen annen utvei enn å akseptere det.

STOLT

Rogers sier han ikke vet om familien vil bli værende i Norge etter studiene. Det kommer an på jobbmulighetene. Men han er stolt over å være katolikk og vet han vil føle tilhørighet uansett hvor i verden det måtte bli.

– Det er fantastisk å kunne gå inn i en katolsk kirke, være seg i Uganda, Australia eller i Norge, og så kunne delta i og følge messen fra A til Å. Språket er forskjellig, men messen som sådan er den samme. For et privilegium vi har! sier Rogers Kaliisa. •

STUDERER PÅ BLINDERN: Rogers Kaliisa (34) kom til Norge i april 2018 for å ta fatt på PhD-graden i pedagogikk ved Universitetet i Oslo.

TOBARNSPAPPA: Rogers har to små barn på henholdsvis tre og et halvt og ett år og tre måneder. – Mitt mål med oppdragelsen vil være at de forstår min religion, som jeg er oppvokst med, og at de ser den livsmening og næring som ligger i å følge Jesus Kristus.

SAVNER FELLESSKAP: Rogers savner et katolsk fellesskap på Universitetet i Oslo. –Jeg skulle gjerne sett en katolsk kirke her, ikke minst på campus, på universitetsområdet. Både i Uganda og i Australia er det kirker på campus, opplyser Rogers.

SÅ KOM HELLER PAVEN TIL DEM: Forsamlingen i «Galilei-salen» tar imot paven i juni 2019. Kardinal Peter Turkson går foran. Ryan Lance, toppsjef i oljeselskapet ConocoPhillips (t.v. for paven) deltar i applausen. Foto: Servizio Fotografico L'Osservatore Romano

PAVENS STEVNEMØTE MED OLJETOPPENE

I all stillhet samlet pave Frans toppene i verdens olje- og finansindustrier i Vatikanet, til alvorsprat om klimaet. Hva skjedde der? St. Olav bringer her en forkortet versjon av den oppsiktsvekkende reportasjen som har stått i magasinet *Strek*.

TEKST: ASLE FINNSET

Det hele kulminerte den 15. juni 2019. For nyhetsredaksjoner flest rundt om i verden kom pressemeldingen ut av det blå. Kunngjøringer fra en lukket samling av allverdens olje- og finansbaroner i Vatikanet? For første gang samlet sjefene i klodens største finanshus og børsnoterte oljeselskaper seg om et krav til verdens myndigheter: Innfør karbonavgifter. Sikt dem godt inn, så det grønne skiftet kan skyte fart.

For første gang samlet de seg om å støtte et nytt «åpenthetsregime» i klimasaken, de såkalte TCFD-reglene. Investorer og media måtte sikres detaljert og standardisert innsyn i fotavtrykket bedrifter setter på klimaet. Slik blir det lettere å velge og vrake.

Begge erklæringene avsluttes med en verbal fanfare: «Det står ikke til å nekte: Jordkloden utgjør ett enkelt system, og menneskeheten ett hele.» Klimautfordringen fordrer helt nye nivåer av samarbeid og forpliktelse, og legger de til: «Den utfordringen omfavner vi.»

TUNGVEKTERE

På arkene følger nå en parade av signaturer som kunne få finansjournalister til å måpe:

Darren Woods, topp- sjefen i ExxonMobil, verdens største børsnoterte oljeselskap, Chevron-toppene Michael K. Wirth, Shell-bossen Ben van Beurden, tett fulgt av sjefene i Total, Conoco Philips, Occidental Petroleum, Repsol og mange flere. For ikke å glemme Eldar Sætre, mannen med oljå, toppleder i Equinor.

Navnene på de mektigste finanstoppene i verden står der også. Mortimer J. Buckley i Vanguard, BlackRocks nestleder Barbara Novick, som stilte i stedet for sin sjef Larry Fink. Han deltok bare i 2018. ▶

«KLASSEBILDE»: På første Dialog stilte 20 toppsjefer, i 2019 (bildet) var de blitt 70. Foto: Servizio Fotografico L'Osservatore Romano

Nedover arkene ruller det på med et titalls andre navn av lignende vektklasse, inkludert globale topper innen livsforsikring og pensjonsforvaltning. Bare de tre tyngste finanstopperne på listen rådde i 2019 over verdier større enn - ja - Kinas bruttonasjonalprodukt samme år.

– Kollektivt vil disse lederne trolig påvirke jordens fremtid kraftigere enn noen andre i verden, skriver arrangørene i pressemeldingen.

– Og den eneste i verden som har autoritet nok til å samle alle disse i samme rom, det er paven, sier Mark Campanale, gründer av Carbon Tracker og en av verdens fremste eksperter innen fornybar omstilling, til magasinet *Strek*.

LIVVAKTER OG PRIVATJET

Det var litt over klokken åtte den 8. juni 2018 det begynte. En kortesje på seks minivans med sotede ruter svinger inn foran overdådige Cavalieri Hotel i Roma, kjent for sin restaurant med tre Michelin-stjerner og suiter til både 10 000 og 100 000 kroner natten. VIP-ene klatret om bord, noen omgitt av sine faste *bodyguards*, medbrakt i privatjet over Atlanteren. Sjøførerne tråklet seg gjennom morgenrushet, og det er ingen spøk i den evige eksosens stad, frem mot Perugino-porten. Den utgjør en trang passasje i de høye, forbydende steinmurene som i århundrer har vaktet pavens hovedbase. I minibussene satt også tre fra vertskapet og kjente nervene sitre.

– Vi visste jo altfor godt hvilke demonstrant-magneter de er, disse globale oljetoppene, minnes Carolyn Woo, pensjonert dekan ved det katolske Notre Dame-universitetet i USA, og en nøkkelperson bak Dialogene.

– Et baluba av demonstrasjoner ville jammen ikke gitt oss noen god start, sier hun lattermildt over videolink fra byen South Bend i Indiana.

Gjestene var blitt lovet dyp diskresjon. Og den var tydeligvis intakt.

PAVENS «LYSTHAGE»

Så bar det gjennom sikkerhetssjekk og skanning; herfra og innover i hagene må man ha en særlig klarering for å bevege seg. For dette er pavestandens egen usjernerete oase.

Vatikanhagen er en luksuriøs «lysthage» med røtter i renessansen, og dekker halve Vatikanstatens areal. Den er omgitt av et par kilometer med steinmurer, noen av dem fra 1200-tallet.

HØYDEPUNKT: Tidligere Equinor-sjef Eldar Sætre beskriver møtene med paven som et høydepunkt i yrkeskarrieren. «Det håndtrykket. Det blikket. Du opplever virkelig å bli sett.» Foto: Equinor

Jo lenger inn de kom, jo mer fortapte bystøyen fra Roma seg. Det ble stille. Snart ble flokken geleidet dit den skulle, innover i Casina Pio IV, patrisierpalasset fra 1560-tallet som har fått navn etter pave Pius IV. I det staselige bygget - veggmaleriene her regnes blant 1500-tallets vakreste - holder det pavelige vitenskapsakademiet til, omgitt av små piazzaer, portaler og mosaikker, av fontener og dammer med døsende skilpadder. Et godt stykke bak troner en silhuett som ikke er til å ta feil av. Peterskirken.

– Litt av et sted, sier professor Hans Joachim Schellnhuber, en av verdens fremste klimaforskere og deltaker i *The Vatican Dialogues*. – Casina Pio IV ånder av tidløshet, av filosofi, av tankens fordykning, sier han på videolink fra Potsdam i Tyskland.

I følget som tok plass i Casinaen var også lille Norge tungt representert. I tillegg til Equinor-sjef Sætre, den mektigste mannen i norsk næringsliv, deltok også Yngve Slyngstad, daværende sjef i Oljefondet, med fondets 10.000 milliarder kroner i ryggen.

Salen der de nå benket seg, var stedet der inkvisisjonen – støttet av jesuitter – i 1633 forkynte sin dom over Galileo Galilei. Kanskje ikke et godt varsel. Pave Frans er også jesuitt.

«TYRANNI»

Men når man innbys til audiens av Hans Hellighet, og et eksklusivt symposium i hans nærmiljø, er det kanskje bare å takke ja? Selv om de må ha ant hva som ventet dem. Et enkelt Google-søk ville gitt syn for sagn: Allerede i oppkjøringen mot Pariskonferansen i 2015 omtalte paven verdens fossilregime som en del av «tyranniet» over skaperverket.

Paven «fører nå det reneste korstog mot fossile drivstoffer», klaget konservative industrienketanker.

Åpenbart takker man altså ja, selv hvor mye enkelte av dem, som Exxon, historisk har å skrifte for systematisk å ha sådd tvil om klimafarene og motarbeidet klimatiltak.

I alle fall, nå hadde de satt seg selv på flyet til Roma, til to døgn med «energi-dialog», løs snipp og eksistensielt alvor. Åpningen var raus og varm. Kardinal Peter Turkson, den formelle verten for møtet, ønsket velkommen. Så ledet han forsamlingen i bønn. Deretter bar det inn i en kompakt miks av innlegg og diskusjon, der sjefene innen olje og finans vekslet på å gi deltakerne fortattede innblikk i temaet for samlingen: «Energiskiftet og omsorgen for vårt felles hjem».

Hva driver skiftet mot alternativ energi? Hva vil det kaste om på? Hva er opp- og nedsidene?

DUNDRET I VEI

Men neste dag, da det bar inn på pavens teppe i Det apostoliske palass, fikk de høre det.

Paven (null kroner i lønn, men fri kost og losji) viste til at en spiral av «katastrofale klimaendringer» forestår om ikke utslipp strupes. Han dundret i vei mot «opportunistiske og kyniske forsøk» på å vinne nærsynte småseire ▶

«Vi vet jo hvordan man drifter et stort selskap. Men vi aner virkelig ikke hvordan man drifter en løsning på klimakrisen.»

PROFESSOR LEO BURKE, FRA NOTRE DAME-UNIVERSITETET OG EN AV DRIVKREFTENE BAK DIALOGENE, OM TILBAKEMELDINGENE FRA TOPPSJEFENE

KILDENE

ELDAR SÆTRE
Tidligere toppsjef i det statseide norske oljeselskapet Equinor.

LEO BURKE
Amerikansk professor emeritus, lederfigur i vertskapet for Dialogene med fortid i mobilsekskapet Motorola og fra businessutdannelsen ved Notre Dame-universitetet i USA.

MARK CAMPANALE
Britisk finansanalytiker og grunnlegger av Carbon Tracker, en tenketank i London som spesialiserer seg på klimakrisens innvirkning på finans- og energimarkedet.

HANS JOACHIM SCHELLNHUBER
Tysk professor, atmosfærefysiker, en av verdens ledende klimaforskere, «togradermålets far», grunnlegger av Potsdam-instituttet for forskning på klimafølger (PIK) i Tyskland.

GEORG KELL
Tyskeren er grunnlegger av investeringssekskapet Arabesque International, og kjent fra sin tid som leder for UN Global Compact, en FN-satsing på bærekraftig næringsliv.

CAROLYN WOO
Lederfigur i vertskapet for Dialogene, bakgrunn som leder av nødhjelpsorganisasjonen Catholic Relief Agency og dekan ved Notre Dame-universitetet i USA. Amerikaner med Hong Kong-kinesisk bakgrunn.

MARK MOODY-STUART
Brite. Tidligere styreleder i Shellkonsernet og i gruveselskapet Anglo American Plc. Mangeårig styremedlem i Saudi Aramco, verdens største oljeselskap.

HER MØTTES DE: Palasset Casina Pio IV ligger dypt inne i Vatikanets hager, en «nytelshage» fra renessansen. Foto: Wikipedia Commons

DE TYNGSTE AKTØRENE

LARRY FINK (67)
Toppleder i verdens største finansselskap, BlackRock. Konsernet forvalter verdier tilsvarende sju norske oljefond på vegne av sine kunder

PAVE FRANS (83)
Den argentinske jesuitten ble valgt til pave i 2013. Har gjort kampen mot klimakrisen til hjertesak.

BEN VAN BEURDEN (62)
Øverste leder i det globale Shell-konsernet, en av verdens største oljeselskaper, med hovedkvarter i Nederland.

TIM BUCKLEY (51)
Toppsjef i Vanguard-konsernet, verdens nest største finansselskap, fra og med 2017. Vanguard forvalter investeringer som i verdi tilsvarer seks norske oljefond.

DARREN WOODS (52)
Toppsjef i den amerikanske oljegiganten ExxonMobil siden 2017.

i kampen. Gjør man det, lempes man bare «tunge kostnader og skader over på fremtidige generasjoner».

Særlig bekymret var paven over «den fortsatte leitingen etter nye fossilreserver» – nettopp det bosse- ne innbitt kjempet for å få fortsette med, på felter over hele kloden. Som i Barentshavet eller farvannene utenfor Brasil og USAs østkyst. Parisavtalen, påpekte Frans, «er klar i sin oppfordring». Det meste av reservene «må forbli i bakken».

Ja visst trenger verdens fattige tilgang på mer energi, så de kan sikre seg verdige levekår. Anslagsvis en milliard mennesker har ikke engang tilgang på strøm, understreket paven. Han takket også oljebransjen for effektivisering og økt bevissthet rundt risikoene ved klimaendringene.

KRAFTIG FORDØMMELSE

Men, smalt det så fra overhodet for verdens 1,3 milliarder katolikker: Vi må bare ikke dekke verdens energitørst «på måter som avviker sivilisasjonen!» Det er verdens fattigste som da vil bære de verste lidelsene, la han til. Så ble han gradvis mildere, mer inviterende, i språket.

Han appellerte direkte «til dere, mine brødre og søstre», som nå sto overfor «den største muligheten til lederskap gjennom alle tider». Som en coach før *kickoff* skildret han en utfordring som påkalte deres «djerves- te drømmer og ideer», en oppgave som kunne gjøre en varig forskjell for fremtidige generasjoner, for økosystemene og deres mylder av liv.

Kallet lød: Bli med, som *the core*, som kjernetropper, i et globalt skifte.

Så bar det inn for landing: «Vi har ingen tid å miste. Vi mottok jorden fra Skaperens hånd som en hjemlig hage», forkynte han. «La oss ikke gi den videre til fremtidige generasjoner som en ødemark.»

Deretter lyste han velsignelsen over findressene og -draktene der de satt på ødslige stolrekker i det digre lokalet. «Og måtte Den allmektige Gud gi hver enkelt av dere stor beslutsomhet og stort mot i arbeidet med å tjene vårt felles hjem.» Men for de fleste av oljens emnenser lød talen aldeles ikke som noen velsignelse. Kanskje heller en bannbulle. Allerede på spaserturen tilbake til Casinaen blusset det i sinne og oppgittethet.

– Det mange av oss hørte, var en kraftig fordømmelse, sier Eldar Sætre til STREK, på videolink fra Equinor-hovedkvarteret i Stavanger.

– Om all oljeleting skulle avsluttes straks, var jo bransjen *doomed*. Fortapt. Hva hadde vi da her å gjøre? Nei, dette inviterte ikke særlig til dialog, sukker han. Sætre, og mange med ham, mente paven tok feil, at det ikke ligger noen slik oppfordring i Parisavtalen.

Tilbake ved lunsjbuffeten i Galilei-salen fikk kardinal Turkson utvetydig beskjed. Man var «kraftig pro-vosert». Nå var gode råd dyre. Etter lunsj var det bare drøye to timer til avslutning og avreise.

– Ja, der var vi så nær kollaps, sier Carolyn Woo, og snakker om hvordan «stresstet og adrenalinet» kokte i henne.

– Men over lunsjen la vi en plan. Og i økten etter klarer kardinal Turkson å sikre at partene lyttet seg inn på hverandre igjen. Han løftet kort og godt dialogen tilbake på sporet. Da de brøt opp, var det mange, også av oljetoppene, som sa: «Vi kommer tilbake neste år. Denne samtalen må vi fortsette!»

MAGNETEN

Noe hadde altså skjedd. Da de 20 deltakerne var vel

«Det mange av oss hørte, var en kraftig fordømmelse. Nei, dette inviterte ikke særlig til dialog.»

ELDAR SÆTRE

hjemme, ble det raskt klart at samtlige ville tilbake i 2019. Eneste unntak var Larry Fink i BlackRock, som ikke fikk ryddet et konsernstyremøte av veien. Professor Leo Burke, en kollega av Carolyn Woo fra Notre Dame-universitetet og en av drivkreftene bak Dialogene, forteller hvor lettet han ble.

– De sa: «Vi har aldri sånne møter som dette. Et miljø der vi til og med kan være sårbare», forteller han over en hakkete videolink fra øya Naitumba i Fiji, der han er på «meditasjonsopphold hos en åndelig mester».

– Andre sa: «Vi vet jo hvordan man drifter et stort selskap. Men vi aner virkelig ikke hvordan man drifter en løsning på klimakrisen.»

En tredje toppsjef sendte Burke et gammeldags brev: «I hele min forretningskarriere, og den er lang, har jeg aldri opplevd maken til møte. Av en så, ja, åndelig natur. Det har virkelig sendt meg i tenkeboksen.»

Burke sier det ikke er tvil om at paven var den store magneten, det som avgjorde saken for de hypertravle sjefene.

«DEN HOTTE FESTEN»

– Men likevel, hvordan lirke så mange om bord?

– Det var en god del jobb med de første, tunge navnene. Men da de var på plass, var det litt som med ryktet om «den hotte festen» i et high school-miljø. Nesten alle som fikk sjansen, kom.

Medarrangør Carolyn Woo tar det fra en annen kant.

– De fleste, også toppfolk innen olje og finans, vil heller være en del av løsningen enn av problemet. Klimasaken er en kamp mot klokka. Ledere må nå åpne seg for langt kraftigere og raskere endringer enn det vi har sett de siste tiårene. Det er egentlig en omvendelse som kreves, for å bruke pavens språk.

Men i konsernhverdagen står de i en skrustikke av krav, fra aksjonærer, ansatte og media.

– Nå fikk de være avsides, sammen over tid, i denne fantastiske hagen. De kunne løfte blikket. Det var et sånt møte vi og paven ville skape. Og det tror jeg vi lykkes med, smiler hun fornøyd.

Utover høsten 2018 begynte ryktet å gå, i gullkantede nettverk. Uten at det offisielle Vatikanet og Notre Dame-universitetet i USA gjorde noe for saken, meldte et lass nye toppsjefer at de ville være med i dansen. De ble supplert med flere forskere og talspersoner for frivillige organisasjoner. Ved gjentakelsen i 2019 hadde gjestelisten vokst til 70 navn.

Imens hadde også klimaverdenen forandret seg. Kraftig. I juni 2018 kom, for eksempel, Eldar Sætre hjem til den verste tørkesommeren på 70 år, lyng- og skogbranner ▶

Klimadialog i Vatikanet

- **INTIMT TOPPMØTE** To ganger, i årene 2018–19, samlet pave Frans toppsjefer i verdens oljebransje til fortlølig drøfting. Tema: Klimakrise og omstilling til fornybar energi.
- **TRYKKAMMER** I samme rom samlet paven toppene i verdens største finanshus. De har makt til å presse oljekjempe til omstilling.
- **RESULTATER** For første gang samlet et globalt topplag av sjefer innen olje og finans seg om følgende felles posisjoner i klimasaken: 1. Innføring av karbonskatt på klimautslipp. 2. Et detaljert regime for større åpenhet om klimarisiko i næringslivet.
- **OFFENTLIGHET** Deltakerne sluttet seg til de såkalte Chatham House-reglene: De står fritt til å dele, også i media, informasjon de selv ble kjent med i møtet. Men de kan ikke identifisere øvrige deltakere ved navn. De kan referere andres uttalelser, men bare anonymt.
- **FORTSETTES?** Dialogen i 2020 ble avlyst på grunn av pandemien. I desember avgjør vertskapet om samlingen skal gjentas neste år – i USA.

herjet, avlinger og brønner tørket inn, alarmen gikk for grunnvannsnivået. Nye ord ble til. «Klimasorg.»

Så begynte tidenes verste skogbrannsesong i California. Hele to prosent av den digre delstaten ble svidd av. 85 mennesker døde i én av episodene, den såkalte Camp Fire, som i november også nådde en småby ved foten av Sierra Nevada. Snart var hele byen Paradise redusert til en branntomt.

I august 2018 satte Greta Thunberg seg ned foran riksdagshuset i Stockholm. Alene, med sin pjukske *skolstrejk*-plakat. Langsomt økte tallet på streikere, så ble det en bølge. Den høsten begynte også springfloen av grønne investeringer å løfte seg i finansmarkedene, kjent som ESG. Innen 2019 var over, hadde volumet firedoblet seg til 20 milliarder dollar, tilsvarende 180 milliarder kroner. Verden gjæret av grønn uro som aldri før.

RESULTATER

Runde to i *The Vatican Dialogues*, fra 12. til 14. juni 2019, kjørte i et lignende spor som sist: Velkomstcocktails og felles middag første kveld. Så heldagsmøte med innlegg, dialog og én-til-én-møter over kafébordene, avsluttet på en finere restaurant. Utover den ettermiddagen, kvelden og natten fikk mange det travelt. Samlingen og saken hadde tatt såpass fatt i dem at møtet måtte få håndgripelige resultater, en erklæring eller to. Innimellom samtalen ble det kladdet på tekster, strøket, omformulert, gitt og tatt. Før avreisedagen kom, var de blitt enige.

Avslutningsdagen fikk ellers en egen *schwung*.

Den startet med en vitenskapelig gjennomgang av utsiktene for klimaet, levert av klimaprofessor Schellnhuber fra Potsdam. En heftig ABC om «drivhuset Jorden», om metan og albedo og vippepunkter.

– Jeg forklarte hvordan viktige røde streker allerede er krysset, minnes Schellnhuber.

Selv om vi når Paris-målene i tide, vil vi ha trigget et par av vippepunktene, for eksempel den ugjenkallelige nedsmeltingen over tid av ismassiver i det vestlige Antarktis. Men gjør vi noe resolutt og drastisk de neste ti årene, sa han, reduserer vi kraftig på risikoen for de verste spiralene, de som vil gjøre jorden dødelig het.

– Jeg understreket altså: «Vi har fortsatt mye igjen å avverge!».

FRI DRESSUR

Ikke lenge etter spaserte paven inn i salen. Nå var det uvanlig nok han som besøkte toppsjefene, ikke omvendt. Budskapet i talen var mye som sist. Refsende alvor, ropet fra de fattige, ropet fra Jorden. Så et kall til å stå sammen, snu krisen til noe nyskapende og godt. Deretter forlot Frans all pavelig sedvane. Han åpnet for spørsmål fra salen og besvarte dem spontant. Noen meldte seg. Sekundene som fulgte, bet seg fast i flere av våre kilder. Blant dem er tyskeren Georg Kell, gründer og styreleder i Arabesque Partners, et investeringsselskap med base i London og Frankfurt.

– Paven svarte, rolig og bestemt, forteller Kell:

«Vitenskapen er klar. Nå er det på tide å ta den inn. La den gjennomføre dere!»

Det ble blikk stille i rommet.

– Jeg hadde god utsikt til ansiktene. De var fullstendig fiksert på paven, forteller Kell på videolink fra New York. – Intensiteten i dette øyeblikket ... For mange av topplederne var dette et sannhetens øyeblikk. De kunne bare ikke unndra seg.

– *Hvordan vet du det?*

– Jeg så det på dem, sier han. Og husk at salen vi da satt i, var stedet der inkvisisjonen, støttet av jesuitter, dømte Galilei. Nå var kirkens rolle en annen. Paven hadde slått igjennom med en dypt bevegende appell, nett opp om å ta vitenskapen på alvor.

Professor Schellnhuber gjengir det slik:

– Ja, alle holdt pusten. Paven har jo en voldsom autoritet! Men hvor mange han beveget? Jeg er ikke sikker.

Hva spør man paven om?

Eldar Sætre satt der også, og verket med et spørsmål. Kvelden før hadde han fått et diskret vink. Om at, ja, hvis han ønsket å stille paven et spørsmål, så var det mulig.

– Jøss, tenkte jeg, får jeg stille paven et spørsmål? En unik mulighet. Hva spør man om da?

Han husker ikke ordlyden. Men det handlet om hvor krasse konfrontasjonene med visse miljøgrupper var blitt. Sætre fryktet at de ubehagelige virkemidlene kunne utarte til vold.

Paven svarte lenge og grundig. Ikke oppgi dialogen med miljøbevegelsen, understreket han.

– *Så du rakte ikke opp handa og innvendte, slik Equinor ofte ellers gjør: At Equinor-oljen er bra for klimaet, fordi produksjonen avgir litt mindre CO2 under selve produksjonen enn gjennomsnittet i bransjen? Mens 80 - 90 prosent av utslippene oppstår når oljen brennes?*

– Nei, hm, jeg var ikke inne på det argumentet. Men

NØKKELPERSONER: Carolyn Woo (i midten) og Leo Burke (t.h.) lanserte Dialog-ideen for paven, backet av bl.a. rektor John i. Jenkins ved Notre Dame-universitetet i USA. Foto: Matt Cashore/University of Notre Dame

THE VATICAN DIALOGUES 2018: Paven taler til de 20 toppsjefene som da var til stede. Foto: Servizio Fotografico L'Osservatore Romano

«De fleste, også toppfolk innen olje og finans, vil heller være en del av løsningen enn av problemet. Klimasaken er en kamp mot klokka.»

CAROLYN WOO

det poenget der er faktisk viktig. Det er jo stor forskjell på å bry seg om også disse utslippene, og å ikke gjøre det. Er det ikke det, da?

«SLUKTE ANALYSEN»

Innen avreisen samme dag var erklæringene klare til underskrift. For første gang stilte olje- og finansfyrstene seg samlet bak en bønn om at verden måtte karbonbeskattes. De anbefalte også et regime for åpenhet rundt klimaeffekten av det meste de foretar seg.

– Disse erklæringene er viktige nok, sier klimanestoren Hans Joachim Schellnhuber. – Men noe langt mer radikalt skjer mellom linjene. Husk hvem som faktisk satte navnetrekkene sine her: Toppene i aktører som Exxon. De har i flere tiår bevisst finansiert tenketanker og forskere for å benekte problemet, selv om deres egne forskere fortalte dem hvor reelt det er. Nå skriver altså oljeindustrien, disse klimakrisens fyrbøtere, under på tekster som legger klimapanelets rapporter og Parisavtalen til grunn. De binder seg til virkemidler, altså hvordan målene skal nås. I det øyeblikket

har du definitivt også slukt analysen – realitetene, sier Schellnhuber.

Før gullfuglene fløy fra Vatikanhagen, grep de sine penner og signerte.

INGEN AVLAT

Ved hjemkomsten til Norge i juni 2019 var det som om Eldar Sætre trengte å ta brodden av det han hadde vært med på, selv om karbonavgifter og karbonåpenhet er gammelt nytt for Equinor.

– Jeg kan love at vi ikke får avlat, spøkte han overfor Dagens Næringsliv. Men en dialog har vi fått. ... Den globale, katolske kirke er en viktig instans å være på tafelot med, la han til.

– Den når ut til enkeltmennesker på en annen måte enn vi kanskje gjør.

I *The Vatican Dialogues* var investorene en drivende kraft. I Galilei-salen satt finansverdenens aller viktigste. De lyttet intenst, og sendte angivelig et merkbart press i retning sine trofaste og lukrative melkuer innen olje og gass.

Ikke minst kjente man vekten fra «The Big Three», BlackRock, Vanguard og State Street, som på vegne av sine kunder i 2019 forvaltet verdier tilsvarende 17 oljefond.

De hadde for så vidt også mye å rydde i eget hus. Ifølge en kartlegging The Guardian publiserte i oktober 2019, bestyrte de, på vegne av kundene sine, reserver på 10 milliarder fat med olje, 63 milliarder kubikkfot gass, og sist, og miljømessig verst, 3,5 milliarder tonn med kull. (Til sammenligning: Norge pumper årlig ▶

PAVENS EGET EDEN: Vatikanets hager dekker halvparten av den lille Vatikanstaten, og er en lukket «lysthage» fra renessansen. 50 gartnere er engasjert for å holde den i stand. Foto: Wikipedia Commons

opp to millioner fat olje.) I perioden fra 2016 og utover hadde de tre *økt* sin beholdning av slike reserver med rundt 35 prosent.

Nå satt de der, med sine billioner usynlig blafrende over hodene: Tim J. Buckley i Vanguard, Ronald O' Hanley i State Street og Barbara Novick i BlackRock.

Paven pekte dem ikke ut. Men heller ikke overfor dem var påtalen særlig kamuflert.

«*I beg your pardon...*», sa han ifølge manuset fra 2019, «... men jeg må gjenta og understreke det: Våre barn og barnebarn må slippe å betale prisen for vår uansvarlighet.» Det må ha gnisset dem i ørene. Ifølge samme artikkel i The Guardian hadde de tre store blant annet gjort følgende de siste fem årene: På generalforsamlingene i de tusenvis av fossilrelaterte fondene og selskapene der de representerer sine kunder, hadde de stemt nei til 80 prosent av alle forslag om klimavennlige endringer. Slike endringer, må de ha kalkulert, vil le være *bad for business*.

Ja, kommer det lavmælt fra Eldar Sætre, via linken fra Stavanger. Det er ikke alltid samsvar mellom hva de forteller oss i olje og gass, og hvor de putter pengene sine.

Samtidig er samtalen med den kompakte flokken av *finance executives* noe av det viktigste Sætre har med seg fra Dialogene. Det sier sitt at Vanguard og BlackRock er inne som henholdsvis femte og sjette største aksjonær i Equinor, på en liste som domineres av den norske stat med sine 67 prosent av aksjene.

– For meg er sånt fundamentalt; å sitte der og høre på investormiljøet, hva de er opptatt av, hvor de er på vei. De har sine ønsker og forventninger om hva vi bør gjøre, sier han, uten å spesifisere dette nærmere.

KLIMAET: TOPP PRIORITET

Og det var ikke bare Sætre som hadde grunn til å spise ørene. BlackRock og Vanguard pluss det norske Oljefondet har figurert blant de største aksjonærene i så vel Exxon og BP som Shell. For Carolyn Woo er ikke «meldingen fra investormiljøene» under Dialogene særlig vanskelig å sammenfatte.

– La meg ta det i tre punkter. Én, at klimaendringene nå står øverst på deres agenda, det er ingen sekundær sak. To, de vil at fossilindustrien åpent og systematisk

«Han er stillferdig og veldig til stede. Det merket jeg også da vi håndhilste. Det håndtrykket. Det blikket. Den fastheten. Du opplever virkelig å bli sett.»

ELDAR SÆTRE OM PAVEN

skal informere om hva den bidrar med for å løse problemet. Altså: «Hva er målene? Hvordan ser reisen ut? Hvordan måler dere fremgangen?». Og for det tredje: De ville forsikre industrien om hjelp med det grønne skiftet, heller enn å dumpe den. De spør, sier hun: «Hvordan kan vi bistå dere med å bygge ned barrierene, det som hindrer omleggingen?»

Sætre, på sin kant, legger til, på typisk nøkternt vis: «Jeg vil nok si det sånn, at det jeg hørte fra investorene, har vært med på å forme de ambisjonene for endring vi i Equinor har satt oss.»

FINK MED BOMBE

Et halvt år senere, i januar 2020, slapp Larry Fink, toppsjefen i BlackRock en markedsbombe.

Klimakrisen, skrev han, utgjør nå en markedstrusel større enn noe verden til nå har sett. Fra nå av ville BlackRock gjøre bærekraft til «sentrum i sin investeringspraksis», skrev han. Og som bakgrunn viste han blant annet til hva selskapet hadde signert på hos paven.

Beskjeden kom i Finks årlige brev til forretningsverdenen, et brev som har nesten apostolisk autoritet blant konsernsjefer og investorer i USA og Europa. Tonedøve selskaper med høy bærekraftsrisiko sto altså i fare for å bli dumpet.

«Og dette skriver jeg ikke som miljøverner. Jeg skriver det som kapitalist,» understreket han. Og la til: «I over åtte år har jeg gjort langsiktighet til en -isme. Ingen ting inkarnerer langsiktighet som klimaendringene.» Han la til: «Vi står på terskelen til en fundamental omlegging av alt som heter finans.»

Miljøbevegelsen hyllet det som et gjennombrudd, et vannskille. Nå lovet de å følge «omvendelsen» med argusøyne. Ville bekjennelsen bli omsatt i handling?

EFFEKT

Hva oppnådde pave Frans med mønstringen sin? Hva flyttet seg i løpet av de fire døgnene i Eden? De store mediene slapp raskt taket etter oppslagene rundt pressemeldingen i juni 2019. Kildene i denne artikkelen, inkludert arrangørene, sier at lille STREK er det eneste av verdens medier som har kontaktet dem i etterkant for å pusle sammen et bilde av hva som skjedde.

Og dessuten, å knytte bestemte utfall til de to møtene

er vanskelig, påpeker flere av kildene. Impulsene, sier de, ble liksom liggende der å kverne inne i den store gryta av fordringer og muligheter. Professor Schellnhuber mener klimafornektene kapitulerte.

– Ellers er jeg ikke så sikker på om hardhausene i flokken endrer seg, sånn i hjerterøttene. De har allerede stått seg i mange år. Penger, derimot, skjønner de seg på, sier han. Og dit lønnsomheten peker, vil de bevege seg.

Under fratredelsesintervjuet med Dagens Næringsliv i september beskrev Eldar Sætre møtene med paven som høydepunktet i sin 40 år lange oljekarriere.

– *Hva er det med paven?*

– Det er ... jo paven, da, sier han og ler.

– *Ja?*

– Det er jo noe med at han representerer et enormt, globalt trossamfunn, enormt masse folk, og har så mye innflytelse. *Hvorfor* han har det, skjønner du når du møter ham.

– *Hva tenker du på?*

– Du vet at han lever et asketisk liv; han er ikke akkurat høy på seg sjøl. Han er stillferdig og veldig til stede. Det merket jeg også da vi håndhilste. Det håndtrykket. Det blikket. Den fastheten. Du opplever virkelig å bli sett.

TRYGT ROM

«Ja, olje- og finanstoppen ville jo tilbake også i år, i 2020. Det handler også mye om pavens autoritet, og det trygge rommet som ble skapt», bemerker Mark Campanale.

Planene for årets samling hadde begynt å ta form. Den skulle handle om kravet til rettferdighet mellom rike og fattige i omstillingen, men ble avlyst på grunn av Covid-19.

Før jul i år avgjør arrangørene om det blir en Dialog i 2021, denne gangen i USA, trolig uten paven.

– *Hva består den av, denne autoriteten du snakker om, Campanale?*

– Den er ikke så mye moralsk som, ja, hva skal jeg si? Campanale lar sekundene tikke.

– Er det noe med at han bringer en høyere autoritet inn i rommet? En makt han er ambassadør for. Jeg tror mange kjente på denne kraften. Den innga respekt.

Georg Kell, investoren i Arabesque, løfter heller frem en bilscene fra den siste dagen i 2019.

– Vi ble stilt opp rundt paven i trappene utenfor Casinaen for å fotograferes. Da bildene var tatt, ble vi stående litt og vente. En limousin, sa en eller annen, var på vei for å hente paven.

Og da den kom, snudde alle seg for å se paven stige om bord.

– Ha-ha, skratter Kell.

– «Limousinen» var ... en bitteliten mørkeblå Fiat! Paven klemte seg inn i den lille kjerra, vinket og forsvant. Jeg kommer bare ikke over det! At ikke noen filmet ansiktene til dem som sto igjen. Dem skulle du ha sett. •

ΤΑΣ ΤΗΝ ΠΑΡΗΝ ΕΝ ΤΟΥΤΑΙΣ ΤΟΥΤΟ ΑΣΕΖΕΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΙΕΥΤΑΙΟΝ... ΕΠΙ ΤΗ ΑΛΑΧΑΛΕ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΕΝ ΤΗ ΜΕΛΑΝΙΟΝΟΝ ΗΜΜΙΑΝΝΟΝ ΕΙΤΑ ΟΝΤΑΤΑΙ ΕΝ ΤΗ
ΑΤ. ΝΤΥ ΑΙΤΟ ΚΑΙ ΜΝΥ ΕΝ ΒΟΑΙΟ ΚΑ ΑΥΦΟΣΤ ΟΥΑΙΝΤΗ ΑΝ ΕΠΡΑΝΤ ΑΗΜΕΥ ΕΙΟΝ ΤΣ ΑΙΒΑΝ ΕΥΤΗ Α ΕΣ ΜΟ ΓΗΣΙ ΤΑ ΕΝ ΤΟ ΗΣ ΚΑΙ
ΒΑΕΥ ΜΕΝΕ ΝΟΝ ΟΜΙΟΝ ΤΗ ΠΑΡΗΤΑΥΤΗ.

Sandro Botticelli: Den mystiske fødsel

Jord og himmel møtes når Gud blir menneske, når Frelseren fødes. Englene frydes, og i den ringe stall samler de seg om ham i tilbedelse: Guds mor, Josef, kongene, hyrdene, og dyrene. Men hvorfor kryper små djevlere på marken?

TEKST: THERESE SJØVOLL

Sandro Botticelli (ca. 1445–1510) var en italiensk ungrenessansmaler, og blant hans mest feirede verker er *Primavera* (ca. 1482) og *Venus fødsel* (ca. 1485). Botticellis *Den mystiske fødsel* (ca. 1500) er preget av samme grasiøse eleganse som er så typisk for Botticellis stil, men budskapet er langt mer alvorlig enn bildets skjønn uttrykk kan lede oss til å tro.

Billedflaten er delt i tre: øverst er himmelen, i midten er Jesu fødsel som forbinder himmel og jord, og nederst er jorden. Himmelen åpner seg og i den gyldne, lysende hvelvingen danser tolv gledesfylte engler i ring. Rett under, på stallens gyldne stråtak, sitter tre engler og forkynner oppfyllelsen av Gud ord; ordet som ble kjød. I grottestallen er Jesusbarnet, hans mor Maria, og Josef, og bak dem står oxen og eselet. Den hellige familie er gjengitt i overnaturlig størrelse. På deres høyre side kneler hyrdene, og til venstre kneler de hellige tre konger. Så langt er billedspråket gjenkjennelig og kjær. Dette er visualiseringen av julens mysterium og glede; den underfulle gave

←
JORD OG HIMMEL MØTES: Sandro Botticellis *Den mystiske fødsel* (ca. 1500). Henger i National Gallery i London.

da Skaperen lot seg føde av en jomfru og ble menneske i Betlehems julenatt.

APOKALYPSEN

Hva er det egentlig som foregår i bildets nedre del? Og hva har dette å gjøre med julemysteriet? Vi ser tre grupper med figurer, som hver består av en engel som omfavner en mann. Englene har olivenkvister med flagrende silkeband, hvis latinske påskrift lyder «fred på jorden for mennesker av god vilje». Rundt dem skvetter små djevlere til side. Noen djevlere har falt for eget spyd og andre rømmer jorden. Slike scener er uvanlige i skildringer av Jesu fødsel, men ikke ukjente i den kristne billedkunsten. Vi kjenner dem igjen fra middelalderens visuelle fremstillinger av apokalypsen, når Kristus kommer igjen i herlighet ved historiens og tidens ende.

På dommens dag kommer Kristus i sin guddomsglans, omgitt av engler, og skiller mellom synderne og de rettferdige. Kristi rike seirer først etter et siste angrep fra ondskapens makter. Først da skal dødens velde og all urett vike. I Botticellis bilde er djevlene og ondskapen overvunnet, og engler løfter opp de rettferdige og gode av hjerte til en ny tid og et nytt liv i Kristus. Botticellis *Den mystiske fødsel* har et dobbelt budskap: Kristus er født og han skal komme igjen for å dømme levende og døde.

FREDSFYRSTEN OG LIDELSEN

Bildets ikonografi (billedspråk) har også en ►

FREMPEK: Bildet gir frempek til Jesu lidelseshistorie. Barnet hviler på et hvitt klede som minner om Jesu likklede. Grotten ligner gravkammeret. De tornelignende kvistene på stallens treverk oppleves som Jesu tornekrone.

SANDRO BOTTICELLI: Antatt selvportrett av Botticelli i hans «Kongenes tilbedelse» (1475)

«I dag virker billedspråket i *Den mystiske fødsel* overraskende, for vakre julekort har ikke for vane å minne oss om apokalypsen.»

SÆREEGENT BILDESPRÅK: Englene på stallens tak er kledd i hvitt, rødt, og grønt, som symbol på de tre guddommelige dydene: tro (hvitt), håp (grønt), og kjærlighet (rødt). I hendene bærer de olivenkvister som et symbol på fred.

rekke andre særegenheter. Englene er kledd i hvitt, rødt, og grønt, som symbol på de tre guddommelige dydene: tro (hvitt), håp (grønt), og kjærlighet (rødt). I hendene bærer de olivenkvister som et symbol på fred. Kongenes kroner av gull og edelstener er byttet ut med enkle olivenkranser. Istedenfor kostbare gaver kommer kongene, likesom hyrdene, kun med sin tilbedelse og ærefrykt til Fredsfyrsten.

Bildet gir også frempek til Jesu lidelseshistorie. Barnet hviler på et hvitt klede som minner om Jesu likklede. Grotten ligner gravkammeret. Olivenlunden der stallen står leses som Getsemanehagen. Og de tornelignende kvistene på stallens treverk oppleves som Jesu tornekrone.

Englene på himmelhvelvingen er tolv; et bibelsk tall. Kvinnen i apokalypsen bar en krone med tolv stjerner, men her bærer englene tolv kroner. Disse tolv, gyldne kronene kan ikke forklares utfra visuell tradisjon, så her må vi søke svar i Botticellis samtid.

ITALIAS STORE TRENGSEL

Helt øverst har *Den Mystiske Fødsel* en inskripsjon på gresk som henviser til Italias trengsel, samt endetiden, beskrevet i Johannes åpenbaring.

Fakta

Savonarola ble dømt for kjetteri i 1498, og han ble deretter henrettet. Botticellis sympati for Savonarolas agenda var allment kjent i Firenze, og da han malte *Den mystiske fødsel* i år 1500, bare to år etter Savonarolas død, var det neppe ufarlig. Vanligvis malte Botticelli på trepanel, men dette bildet er malt på lerret. Bildet var dermed lettere å skjule, men til gjengjeld var *Den mystiske fødsel* det eneste bildet Botticelli signerte; som om det var hans testamente.

For Botticelli var det åpenbart at han levde i en trengselstid som han knyttet opp til apokalypsen slik den er beskrevet i Johannes åpenbaring. Apokalypsen var nært forestående, i alle fall om man skulle tro dominikanerpateren og botspredikanten Giacomo Savonarola (1452–1498) som virket i Botticellis hjemby Firenze. Savonarola krevde radikal reform av både samfunn og kirke, og hans prekener og dommedagsprofetier oppildnet mange av Firences innbyggere, deriblant Botticelli. De tolv kronene i Botticellis *Mystiske fødsel* er direkte inspirert av en av Savonarolas prekener, der han beskrev de tolv privilegier Maria fikk som Jesu mor.

ADVENT

I dag virker billedspråket i *Den mystiske fødsel* overraskende, for vakre julekort har ikke for vane å minne oss om apokalypsen. *Den mystiske fødsel* bringer likevel håp, ikke uro, og bildet uttrykker noe av adventstidens doble karakter. I adventstiden, mens vi lengter etter å feire Kristi fødsel og minnes Jesu første komme, forbereder vi oss samtidig på endetiden og Kristi annet komme med frydefull forventning. •

JUBILEUM

Premonstratenserne

De virket i Tønsberg i middelalderen og tilhørte den geistlige eliten. Ordenen overlevde både reformasjon og revolusjon, og feirer i år 900-årsjubileum

TEKST: EIVIND LUTHEN

Premonstratenser-ordenen ble grunnlagt i 1120 av den hellige Norbert av Xanten, og etablerte seg i Tønsberg omkring 1170-80 og senere i Dragsmark i det daværende norske Bohuslän. Klostrene eksisterte frem til reformasjonen. I Tønsberg er restene av klosteranlegget en del av Tønsberg og Færder bibliotek. En rundkirke utgjør den best bevarte delen av ruinene.

Rundkirken var viet Hellig Olav og var den eneste i sitt slag i Norge og den største i Norden. Den ble bygd som en kopi av Den hellige gravs kirke i Jerusalem. Det var antagelig en sammenheng mellom denne kirken og den Olavskulten som hadde sitt sentrum i helgenraven i Nidarosdomens oktagon.

I dag har ordenen omtrent 1300 medlemmer, hvorav 200 kvinner, fordelt på omkring 40 ordenshus spredt over hele verden. I Belgia, Frankrike, Nederland, Slovakia, Tsjekkia og Østerrike finnes det flere store premonstratenserklostre. Premonstratenserne har også en beskjeden virksomhet i Danmark.

I middelalderen var Tønsbergklostret underlagt det danske moderklosteret i Børglum, ikke langt fra Hirtshals. Deler av dette klosteret er godt bevart. I Tønsberg varte virksomheten frem til 1532, da klosteret ble overtatt av danskekongen. Fire år senere ble det offer for flammens rov. Jordegodset dannet senere kjernen i grevskapet Jarlsberg.

Ordensbrødrene ble også kalt norbertinere eller «de hvite kanniker», etter sin ordensdrakt. Egentlig var de en mellomting mellom vanlige prester og munk. De var godt utdannet, kunne latin, var lovkyndige og tilhørte den geistlige elite. Det hendte at de ble brukt i diplomatiske oppdrag for kongemakten, men var underlagt sitt eget ordenshus.

EKSPANDERTE RASKT

Ordenen fikk navnet etter stedsnavnet Prémontré, nord-øst for Paris. Den ekspanderte raskt over hele Europa, og omfattet anslagsvis over 600 klostre i løpet av middelalderen. I Skåne hadde de ordenshus i Tommerup, Lund, Væ (senere Bækkeskov) og i Övedskloster, foruten Børglum og nonneklosteret Vrejlev i Vendsyssel. Kannikene ble ofte rekruttert fra stormannslekter, og normalt var det den nest eldste sønnen eller ugifte datter som trådte inn i ordenen. Utover det gods som klosteret mottok for sjelesorg eller kirkelige ytelser, var det alminnelig at novisen brakte med seg sin arv i form av jordegods.

Kannikene var ofte engasjert i virksomheter utenfor klosteret, blant annet i pastoralt arbeid og i drift av kirker som hørte til klostrene, slik som muligvis både Nøtterøy og Slagen kirke. Det ble lagt vekt på studier og kopiering av liturgiske bøker og åndelig litteratur. Tønsbergs eldste bok, «Historien

RUNDKIRKE: Ruinene av Norges eneste rundkirke, i premonstratensernes kloster i Tønsberg.

GRUNNLEGGER: Den hellige Norbert av Xanten, premonstratenser-ordenens grunnlegger

om danenes ferd til Jerusalem» fra 1191, ble trolig forfattet av en av brødrene fra klosteret.

Premonstratenserne drev sitt kloster som et moderne konvent, der abbeden fungerte som direktør. Han ble valgt av hele konventet og stillingen var livsvarig. Ordenen hadde også legbrødre som tok seg av jordbruk og annet praktisk arbeid. I tillegg fantes det en tredjeorden som besto av legfolk som levde et liv mellom klosteret og verden. De gikk med kutte under sine sekulære klær og ba tidebønner hver dag. Tredjeorden var en nyvinning som ble kopiert av mange andre ordener.

INNEDELTE I PROVINSER

Premonstratenserne var inndelt i provinser, hver enkelt med en forstander. Abbeden i Prémontré hadde øverste myndighet over hele ordenen. Etter reformasjonen opplevde ordenen en renessanse og ble mye påvirket av jesuittene, særlig i Frankrike. Men på 1700-tallet fikk ordenen mindre og mindre plass i samfunnet, og ble til slutt oppløst under den franske revolusjon.

Det er ikke mye igjen av det store moderklosteret i Prémontré, og man vet lite om hvordan anlegget så ut. Arkivene ble ødelagt under revolusjonen, og dermed også det som fantes av informasjon om klosteret i Tønsberg. De nåværende bygningene er fra 1800-tallet og fungerer som psykiatrisk sykehus. Et av husene er innrettet som kapell viet til St. Norbert.

På et generalkapitel i Wien i 1883 ble ordenen gjenopprettet. I dag har St. Norbert status som skytshelgen for Böhmen og Praha, for byen og bispedømmet Magdeburg. Premonstratenserne har sitt hovedkontor i Roma og styres av en generalabbed. •

St. Laurentius menighet i Drammen

- 6. januar 1899 kjøpte Det apostoliske vikariat en tomt i Cappelens gate for å innrede prestebolig. Tomten ved siden av var allerede sikret for å bygge kirke.
- 19. november samme år ble tømmerkirken St. Laurentius innviet. Pater Heinrich Wüller ble innsatt som den første sognepresten.
- St. Josefsøstrene kom til menigheten og drev egen skole.
- I 1906 kjøpte de en villa ved siden av kirken og innredet et hospital.
- I 1935 ble det bygget ny prestegård med foreningslokale på kirketomten.
- Med årene ble tømmerkirken for liten, 14. desember 1996 ble kirken heist opp på en trailertilhenger og fraktet til Åssiden kirkegård, der den idag er gravkapell.
- 2. søndag i advent 1997 kunne daværende sogneprest, p. Janusz Fura, lese den første messen i den nye kirken. 19. april 1998 ble kirken vigslet av biskop Gerhard Schwenzer.
- Det sogner 9380 katolikker fra ca. 50 nasjonaliteter til kirken.

p. Paulus Pham Huu Y

- Født i Da Nang i Vietnam 5. februar 1958
- Begynte på minor-presteseminar i 1969. Teologiutdannelse i Vietnam under vanskelige forhold i årene 1975–1982.
- Kom til Norge i 1988. Studier ved presteseminaret Allen Hall i London i 1990 – 1991.
- Diakonviet i St. Olav, Oslo i 1991. Presteviet samme sted 1992 av biskop Schwenzer.
- Har vært sogneadministrator og sogneprest i St. Ansgar menighet i Kristiansand, Tønsberg og Larvik. Mange ulike verv nå og tidligere, bl.a. medlem av Pastoralrådet og medlem av Pensjonskomiteen for prester i OKB. Har vært landsungdomsprest og tatt doktorgrad i misjonsteologi i Roma.
- Sitter i Caritas Norges styre.
- Utnevnt til sogneprest for St. Laurentius menighet i Drammen 1. august 2017.

«Jeg er veldig takknemlig for at Gud har ledet meg hit jeg er idag.»

P. PAULUS PHAM HUU Y

Verdenskirken på norsk

St. Laurentius menighet i Drammen består av rundt 50 nasjonaliteter fra hele den katolske verden. For å samle dem alle har p. Paulus satset på norsk som felles utgangspunkt.

TEKST: KATHRINE LÅVER

Det var de troende i Drammen som selv tok kontakt med biskop Johannes Olaf Fallize, og ba ham opprette en menighet i byen. Biskop Fallize, som ga nyetableringer høyeste prioritet, sikret seg raskt to tomter i Cappelens gate, en for prestebolig og en for kirke. 19. november 1899 stod tømmerkirken viet til St. Laurentius klar. Kirken ble bygget i nasjonalromantisk stil inspirert av stavkirkene, typisk for Fallize. Men det er ikke tømmerkirken du møter i Cappelens gate idag. I Drammen led kirken samme skjebne som flere andre steder: Menigheten vokste seg ut av sin første kirke. I 1997 stod dagens murstenskirke ferdig. Den gamle tømmerkirken ble heldigvis bevart, og blir nå benyttet som gravkapell på Åssiden kirkegård.

– Denne serien kalles «Min menighet», men en menighet er ikke sogneprestens. St. Laurentius er vår menighet, presiserer p. Paulus Pham Huu Y, under samtalen, som fant sted etter en korona-preget høymesse en søndag i november. Samme kveld ble det innført nye strengere smitteverntiltak for å forhindre spredningen av Covid-19 i Drammen kommune.

P. Paulus Pham Huu Y har vært sogneprest i Drammen de siste tre årene, men kjente menigheten godt allerede fra da han var nyordnert prest på 90-tallet. Dengang var han ansvarlig for vietnamesisk sjelesorg og feiret ofte messe i St. Laurentius. Han var også sommervikar i menigheten, mens han studerte i Roma. For ham er det viktig at alle skal føle

seg som en del av det store fellesskapet i menigheten, og ikke kun den nasjonale gruppen man eventuelt identifiserer seg med.

BYGGE MENIGHET

– Å bygge opp og bevare en katolsk menighet er en felles oppgave. Og for at alle skal kunne delta, må vi ha et felles grunnlag. Den katolske kirke er universell, men også lokal. Derfor synes jeg det har vært viktig å bygge og styrke et norsk grunnlag som møtepunkt for alle. Dette har vært viktig for meg i alle menighetene der jeg har virket som sogneprest.

– *Og hvordan har utviklingen gått?*

– Jeg synes at den har vært vellykket. Vi har for eksempel dannet en koordineringskomité, kalt Agapegruppe, hvor hovedmålet er å etablere felles aktiviteter og fester for alle i menigheten. Her er det representanter fra de ulike nasjonale gruppene, slik at alle blir sett og hørt og tar del i fellesskapet.

Men så kom koronaen. Da ble det bråstopp for alle aktiviteter.

– Det var veldig synd, for vi var så godt i gang med arbeidet. Nå er det bare å håpe at smittesituasjonen blir bedre, slik at vi kan fortsette, sier sognepresten.

LUKSUSPROBLEM

Til St. Laurentius menighet kommer det folk i alle aldre, og det er stort oppmøte til messene. De største nasjonale gruppene er polakker, filippinere, vietnamesere, afrikanere, spansk-talende og litauere.

– *Hvordan vil du beskrive miljøet?* ▶

Gjennom dagen

p. Paulus Pham
Huu Y

ANTALL E-POSTER

7

ANTALL RINGEMINUTTER

20

ANTALL KOPPER KAFFE

5

ANTALL MØTER

5

STAPPFULL ST. LAURENTIUS KIRKE: Plassmangel i kirken er en del av utfordringene i menigheten når man skal samle alle. I 2021 kommer en del av menigheten til å inngå i den nye menigheten i Kongsberg.

← **FELLES FEIRINGER:** Menigheten har et godt samarbeid med Den norske kirke som også er nærmeste nabo. Vanligvis feirer de palmesøndag med en felles prosesjon i byen.

ÅTTE RASKE

Kristus er: Bestevenn

Tro betyr: Å gjøre hva Gud vil meg her og nå.

Kirken gir meg: Den nye familie

Ett bibelvers: «Min nåde er nok for deg». (2 Kor, 12,9)

Favoritthelgen: Den hellige apostel Paulus og Den hellige Therese av Lisieux

Favorittbok: Bibelen

Det å være sogneprest er: Å leve for og med Guds folk.

Jeg vil gjerne bli husket for: At jeg har bygget fellesskap.

– Det er veldig katolsk. Folk kjenner hverandre og samarbeider godt. Kirkekaffen samlet mange, da vi kunne holde den. Det var god stemning.

Og i St. Laurentius har de et «luksusproblem»: Det er så mange som ønsker å hjelpe til og stiller opp for oppgavene i menigheten.

– Det er noe av det beste jeg opplever som sogneprest her.

– *Hva annet er viktig for deg?*

– Det å være tilgjengelig for alle, slik at menigheten føler at jeg er her for dem. Det å inspirere og motivere menigheten er også viktig for meg.

– *Hva er mer utfordrende?*

– De største utfordringene opplevde jeg i begynnelsen, mens jeg arbeidet med å bygge fellesskapet. Nå som vi har fått etablert så mange fine samlingspunkter for hele menigheten, er utfordringen at vi ikke har plass til alle. Den polske gruppen er så stor at det blir vanskelig med felles messer for alle. Bare den polske gruppen alene har 2 – 3 søndagsmesser. Til sammen har vi rundt 4 – 5 søndagsmesser for at alle skal få plass i kirken. Men vi prøver å få det til, selv om ikke kirken er stor nok. Noe har vi flyttet utendørs, for eksempel pinsefeiring, den internasjonale dagen, patronatsfesten og en felles korsvandring i fastetiden.

NY MENIGHET

15. august 2021 vil Kongsberg, som idag er en del av St. Laurentius menighet i Drammen, bli en egen menighet. Oslo katolske bispedømme har allerede kjøpt metodistenes kirke i Kongsberg sentrum som vil bli sognekirken til den nye menigheten. Biskop Bernt I.

Eidsvig har kunngjort at kirken vies til Den hellige Barbara av Nikomedia, med bakgrunn i bergverkstradisjonen i Kongsberg. Hun er blant annet skytshelgen for gruve- og tunnelarbeidere.

– Jeg håper den nye kirken i Kongsberg bidrar til at det blir bedre plass i Drammens sognekirke, sier p. Paulus.

Frem til opprettelsen av den nye menigheten vil det fortsatt være St. Laurentius menighet som betjener Kongsberg.

– Siden jeg er alene her, og vi må ha flere messer nå på grunn av begrensninger for hvor mange som kan delta i messen, vil det hovedsakelig være P. Adam Wróblewski som feirer messe i den nye kirken i Kongsberg. Han er vanligvis ansvarlig for polsk sjelesorg i Drammen.

LANG HISTORIE

Menigheten ble opprettet for 121 år siden etter at de daværende katolske familiene i byen henvendte seg til biskopen med ønske om å få sin egen kirke og menighet.

– *Hva har St. Laurentius menighet betydd for byen?*

– Jeg opplever at vårt nærvær betyr mye for byen. I min tid har karitativt arbeid vært spesielt viktig. Caritas i Drammen har et informasjonssenter som ligger ved siden av menigheten. Det drives av frivillige som arbeider ut fra samme verdigrunnlag som Caritas Norge. Senteret er åpent for alle i byen, uansett trostilhørighet, sier sognepresten.

– Vi er også aktive i rådet for kirkesamfunn i byen, og vi har et veldig godt samarbeid med Den norske kirke. Vi har felles ►

↑

SISTE HØYMESSE:

Helsemyndighetenes innstramninger av smittevernsregler preget høymessen midt i november. Bare få dager senere ble det forbudt med alle innendørsarrangementer i kommunen.

↙

INTERNASJONAL

DAG: Menigheten har mange felles fester på tvers av de nasjonale gruppene. Her feirer de den internasjonale dagen da hver av gruppene byr på en smak av sin kultur og tradisjoner.

KATOLSK MILJØ:

– Kirkekaffen samlet mange så lenge vi kunne holde den, og det var veldig god stemning, sier sognepresten og beskriver miljøet i menigheten som veldig katolsk.

ENGELSK KOR: Hadde det ikke vært for koronapandemien, ville ikke menigheten hatt et eget engelsk kor med frivillig pianist.

KATEKESE: Trosopp-læring for unge er en viktig del av de aktivitetene menigheten tilbyr

palmesøndagsprosesjon, og i adventstiden har vi felles kompletorium på onsdager. Vi ønsker også å arrangere en felles korsvei, men vi har ikke klart å finne en tid som passer. Men vi jobber med det.

STRENGERE SMITTEVERNREGLER

I skrivende stund øker antall koronasmittede i Norge. Situasjonen er alvorlig. Flere kommuner har innført strenge smittevernregler, også i Drammen.

– *Hvordan har menigheten tilpasset seg denne ekstraordinære situasjonen?*

– Da vi lørdag 28.mars 2020 fikk beskjed om å innstille alle offentlige messer, var det et sjokk, både for «kirkegjengere» og for meg. Selv om vi forstod at dette var en klok og nødvendig avgjørelse fra regjering og bispedømme, har det tatt tid for menigheten å bli vant til å leve (overleve) uten ukentlige og daglige eukaristiske samlinger.

Da det åpnet opp igjen, fikk p. Paulus fort på plass tiltak, slik at det igjen kunne inviteres til offentlig messefeiring for de troende.

– Siden mange av de trofaste deltagerne ikke kunne bruke internett, ble det bestemt at registreringen kunne skje ved inngangsdøren. Løsningen har fungert. Da det ble tillatt med 200 deltagere, målte vi opp og merket sitteplassene med «Koronabønnen». Det ble plass til omtrent 80 personer med lovlig avstand i kirkerommet.

– *Hva har vært viktig for deg som sogneprest i denne perioden?*

– Det er en vanskelig situasjon og et dilemma.

Vi ønsker jo å være tilgjengelig og å holde kirken åpen for de troende, men samtidig begrense antallet, slik at kirken ikke blir en smittekilde.

– Før pandemien var ikke kirken åpen hver dag, fordi det alltid må være noen som holder vakt. Det har jeg endret på nå, siden mange ikke ønsker å komme til messefeiringen på grunn av smittefaren. Men de kommer til kirken for å sitte alene, be og tenne lys. Derfor er det å holde kirken åpen et viktig alternativ, som jeg syns er nødvendig å bevare.

– *Har det kommet noe positivt ut av denne situasjonen?*

– Siden vi ikke kan ha så mange tilstede i høymessen på grunn av avstandsreglene, tilbyr vi nå en ekstra engelsk messe. Det har ført til at frivillige i menigheten dannet et kor med egen pianist. Uten pandemien ville vi ikke hatt det koret. Det er flott å se at folk stiller opp.

En annen ting som er verdt å nevne, er menighetens samarbeid med Caritas. Mange frivillige har stilt opp og utøvet nestekjærlighetsgjerninger for alle i byen. Kontoret har vært åpent daglig for samtaler og bistand. Det har for eksempel blitt delt ut matkuponger til dem som trenger det.

PREKE PÅ NORSK

P. Paulus Pham Huu Y er oppvokst i Quy Nhon, Vietnam, og begynte på prestestudiet allerede som 11-åring. Han forteller at dette er vanlig i Vietnam, og man trer da inn i det som kalles juniorseminaret. Men da han ble ordinert til prest, kunne han ikke forestille seg at han noen gang skulle holde preken på norsk. P. Paulus kom til Norge i 1988, og fortsatte utdannelsen som prestekandidat for Oslo katolske bispedømme. 4. april 1992 ble han ordinert til prest i St. Olav domkirke i Oslo av biskop Gerhard Schwenzer.

– Hele min prestetjeneste har vært for Kirken i Norge. Jeg er veldig takknemlig for at Gud har ledet meg hit jeg er idag, og jeg trives godt i Norge.

– *Siden du begynte så ung, var det alltid prest du ville bli?*

– Ja, men modenhet utvikler seg på veien. I begynnelsen var det nok mest at jeg hadde lyst til å bli prest. Så med tiden utviklet prestekallet seg.

– *Og hva er det beste med å være prest?*

– Det er nærhet til Gud. Det å få mulighet til å bo så nær kirken og alltid ha tilgang på den.

– *Hva vil du si til dem som tenker på å besøke menigheten?*

– At her i Drammen er kirken åpen for alle. Hit kan du komme og føle deg som hjemme. Velkommen! •

FEM I MENIGHETEN

Navn: Martin Egeberg
Alder: 60 år
Fra: Lier

1. – Enormt mye. Menigheten er mitt åndelig hjem.
2. – Kolossalt viktig. Menigheten har kanskje blitt enda viktigere nå.
3. – At vi følger det myndighetene sier. At vi passer på hverandre og overholder smitteverne-reglene i menigheten.

Navn: Trond Jørgensen
Alder: 56 år
Fra: Drammen

1. – Det er mitt åndelige hjem. Jeg har vært her i menigheten i ti år.
2. – Det samme som ellers. Tilgang til sakramentene og leve ut det åndelige livet. Kirken står fast, uansett hva som skjer.
3. – Selvfølgelig være forsiktig, men ikke miste hodet helt. Være fornuftig og følge reglene.

SPØRSMÅL:

1. Hva betyr St. Laurentius menighet for deg?
2. Hva har menigheten gitt deg i denne tiden preget av koronapandemien?
3. Smitten stiger nå i hele Norge, også i Drammen. Hva blir viktig for deg fremover?

Navn: Anne Marie Egeland
Alder: 82 år
Fra: Drammen

1. – Den betyr mye. Jeg kom til menigheten som 12-åring. Den gang var sognepresten fra Nederland og vi lærte latin her i menigheten.
2. – Det er vanskelig å si, for vi har ikke noe kontakt med andre. Desto viktigere er det å komme til kirken og kjenne på roen.
3. – At vi holder oss friske.

Navn: Marie Rue
Alder: 80 år
Fra: Skottland, men bor i Drammen

1. – Den betyr veldig mye. Med en gang jeg kommer inn i kirken her, får jeg en følelse av fred.
2. – Menigheten har gitt meg veldig mye. Det blir ensomt når man må holde seg mest mulig inne. Derfor er det ekstra fint å komme til kirken og be.
3. – Helsen er veldig viktig og at vi må være forsiktige. Vi har god kontakt med hverandre her i menigheten, og når vi ikke kan være sammen, blir det et savn.

Navn: Ingrid Jørgensen
Alder: 55 år
Fra: Drammen

1. – Veldig mye
2. – Veldig viktig. Trygghet og fred.
3. – Høre på myndighetene. Ha respekt for andre og ikke bare tenke på seg selv.

Relativismens diktatur og Kirkens rolle

Fra USA kommer tankegodset som nå er blitt 'mainstream' gjennom krav om 'de-kolonisering' av pensum og av historie, 'strukturell rasisme' som diagnose på våre samfunn, politisk korrekthet eller profesjonell død ved at professorer, journalister og næringslivledere som ikke følger de nye dogmene, blir jaget fra jobben, ofte av sjefer som ikke tør legge seg ut med den nye intoleransen fra dem som mener seg krenket. Forfatteren J K Rowling ble boikottet da hun påpekte at det finnes menn og kvinner. Statuer rives av en fanatisk mobb – selv Churchill står ustøtt.

ER KJØNN EN «KONSTRUKSJON»?

Sider ved den kollektive anti-rasismen har likhetstrekk med en annen farlig ideologi som har stor innflytelse, også den med ideer fra USA som spres over hele den vestlige verden: påstanden om at kjønn er konstruert, slik at det biologiske kjønn ikke betyr noe lenger. Vi ser dette i «transaktivisters» krav om at han og hun ikke lenger skal anvendes, bare 'hen'. Feminister som krever kvinnekvoter angripes for å krenke dem som fremmer selvkonstruerte kjønn. Denne ideen som man skulle tro er en 'fringe agenda' for de virkelig få, er nå så viktig, også i Norge, at man kan skifte kjønn på grunnlag av subjektiv oppfatning av en selv. Implikasjonene av dette er enorme for barns rett til ha en mor og far, for uten mann og kvinne, to kjønn som får barn sammen, er mor og far nullet ut som begreper.

At jeg som kvinne er biologisk og på mange andre måter forskjellig fra en mann, blir nå fornektet også i vårt lands lovgivning. At et barn trenger både mor og far og at de kompletterer hverandre, er solid katolsk lære og i pakt med naturretten, som bygger på tusenvis av års erfaring.

Å verne den naturlige familie er også et anliggende for FNs Menneskerettighets-erklærings artikkel 16, som kaller den for samfunnets grunnleggende og Barnekonvensjonen, som verner barns rett til å vokse

opp med og få omsorg fra sine foreldre der det er mulig (artikkel 7,6).

UANSVARLIGE LOVENDRINGER

Men hvis biologi ikke betyr noe, da betyr ikke gener noe heller, og ikke at ens mor og far er ens foreldre. Da kan enhver være 'omsorgsperson' og få barn, slik det nå er tillatt i Norge etter sommerens raske og uansvarlige endringer i Bioteknologiloven. Nå kan en kvinne kreve statens hjelp til eggdonasjon, sæddonasjon og tidlig ultralyd som gir anledning til å abortere fostre med sykdom. Et barn kan fødes uten å kjenne sin far og sin mor, og kan først få vite hvem de er ved 15 års alder. For en grusom skjebne norske lovgivere gir disse barna, kun for å tilfredsstille voksnes ønsker.

RELATIVISMENS DIKTATUR

For her er vi ved kardinalpunktet i de 'kulturkrigene' som nå truer med å ødelegge demokratiet, og kardinalen som diagnostiserte dette for mange år siden er Josef Ratzinger. Han kaller det 'relativismens diktatur' og definerte det slik dagen før han ble valgt til pave: "the dictatorship of relativism that does not recognize anything as definitive and whose ultimate goal consists solely of one's own ego and desire" (relativismens diktatur anerkjenner ingen objektiv standard for noe, dens mål er å tilfredsstille ens egne ønsker og ens eget ego).

Kravet om å 'skaffe seg barn' er nettopp et slikt eksempel: Hvem snakket om barnas rett til foreldre, til å ha en mor og far, i skinddebatten om bioteknologi den 16. juni i Stortinget? Muligens en enslig svale fra Kr F, men ellers handlet det om kvinners 'rett' til å få barn. Barns rettigheter – og det er barn som har rett til foreldre, ikke omvendt – ble total ignorert. Selv Barnekonvensjonens artikkel om dette ble neglisjert, og det av et Norge som mener at det er den fremste fanebærer for menneskerettighetene.

Relativismens diktatur her er rett og slett at kvinner lager seg en rett til å få barn og en rett til å ta abort

JANNE HAALAND MATLARY er statsviter og politiker. Hun er professor i internasjonal politikk ved Universitetet i Oslo.

dersom fosteret er sykt. Relativismens diktatur ser vi også hos dem som sier at subjektiv opplevelse av kjønn, eller av å være krenket som minoritet, eller av å være diskriminert, er nok til at lover skal ramme dem man anklager. Det er altså ikke lenger noen objektiv standard å måle en anklage mot. I en rettssal vil man måtte vurdere fakta, men i prosessen ved en anklage ser vi i sak etter sak at en subjektivt basert anklage er nok til at folk flest blir så redde at de viker unna. Den anklagede blir stående helt alene. Den offentlige debatt blir stum.

KIRKENS SVAR: NATURRETTEN

Ratzinger påpeker at det finnes et svar på om det finnes en objektiv standard for sant og usant, for rett og galt. Det er det vi kaller naturretten, og som vi ser demonstrert i Platons dialoger med Sokrates, som lærer at selv den uten utdanning kan resonnerer om rett og galt. Naturretten er ikke kristen, men utvikles i gresk og romersk filosofi før kristendommen preger den. Men Kirken har bevart naturretten i århundrer; den er forankret i katolsk tenkning hos store filosofer som St Thomas, hvis berømte utsagn *gratia non tollit naturam sed perficit* – «troen endrer ikke naturen, men perfektionerer den» – er nøkkelen. Den kristne tro bygger på all den innsikt i vitenskap og menneskenatur som forskning kan frembringe. Uten rasjonell erkjennelse så langt denne tar oss, er det bare overtro vi holder oss med. Vi skal bruke hjernen og vitenskapen, rasjonalitet og logikk så langt vi kan. Er det to kjønn i naturen? Ser vi på dyrene, ser vi at svaret er ja, i alle fall som hovedkonklusjon. Finner vi familien som enhet i dyre- og menneskeverdenen? Ja, all erfaring sier oss det. Mennesket er et rasjonelt og sosialt dyr, sier antikkens filosofer, og den menneskelige erfaring og observasjon er det vi kan kalle 'sunt bondevett' på norsk. Naturretten kan vi alle resonnerer om, mennesket er født med etisk og rasjonell evne, sier Platon. Kirken, med St Thomas som fremste eksempel, står i denne vestlige rasjonelle tradisjonen.

Ratzingers mange publikasjoner om relativismens diktatur og om hvordan mennesket er født med rasjonell evne, er det mest verdifulle tankegodset vi kan trekke på i denne tiden med 'kulturkriger' som synes å ødelegge den demokratiske og meritokratiske likhet.

MANGEL PÅ SAKLIG DEBATT

Demokratiet er truet av disse indre kreftene som er tydeligst i USA, men deres innflytelse er særlig stor i Storbritannia og Norden. Her er det ikke 'de-kolonisering' og 'strukturell rasisme' som slår best an, til det er det for skrint med kolonifortid og multietnisitet. Her er det relativismen om familie og barns rolle som fenger. Det finnes knapt respektfull og saklig debatt om familie, om abort og om foreldres rolle og autoritet i Norden. Menn er helt borte fra slik debatt. Dette har vart lenge; spesielt er abort et totalt tabu. Men i USA er abortdebatten meget viktig og en stor sak i enhver valgkamp.

I en tid da demokratiet trues både av totalitære stater og innenfra av krefter som går mot det frie mennesket og menneskeverdet som selve grunnlaget for demokratiet, er det maktpåliggende at paven – og vi alle – målbærer det menneskesyn som er det kristne og det naturrettslige, slik St Johannes Paul II og pave Benedikt gjorde med full kraft. Kirken har unik innsikt å tilby mennesker i en forvirret tid. Pave Frans har vært meget klar mht disse spørsmål og Vatikanet publiserte nylig et dokument med tittel «Til mann og kvinne skapte Han dem». Han har imidlertid ikke kritisert Kinas totalitære politikk, noe som vekker oppsikt og forundrer. Vatikanets opprettelse av diplomatiske forbindelser med Kina kan ikke bety at fundamentale brudd på menneskerettighetene ikke påtales av paven. Demokratiet trues som sagt også av 'gammeldags' kommunisme så vel som av postmoderne konstruktivisme.

Janne Haaland Matlary

SETTER PREG: – Det føles meningsfylt og godt å få være en del av en levende og lang tradisjon. Ordenens oppdrag preger mitt liv, sier Helene Lund, leder av den norske avdelingen av ridderordenen.

Ordensdame med et oppdrag

De tas opp i sin orden med sverdslag eller ved å kysse korset. Samtidig avlegger de løfte om å utføre et livsvarig oppdrag.

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN FOTO: LARS ANDREAS BERG

Damene og ridderne av Den hellige gravs orden (OESSH) forplikter seg til å støtte Kirken i Det hellige land. Det har de gjort lenge. Tradisjonen kan spores tilbake til 1099, og den første skriftlige kilden finnes i en krønike fra 1336.

– Det føles meningsfylt og godt å få være en del av en levende og lang tradisjon. Ordensoppdrag preger mitt liv. Kombinasjonen av det å hjelpe de kristne i Det hellige land og selv leve et liv med fokus på kristne dyder og verdier, finner jeg høyst meningsfullt, sier Helene Lund. Hun er magistral delegat, som betyr leder, av den norske avdelingen av ridderordenen.

Den salige pave Pius IX gav i 1847 ordenen sin nåværende form og dens oppdrag: *Å hjelpe og støtte kristne, å bevare og styrke Den katolske kirke samt å utbre kristentroen i Det hellige land.* Det skjedde samtidig som paven flyttet sete for den latinske patriark av Jerusalem tilbake til Jerusalem.

– Medlem blir man kun på invitasjon, medlemskapet er livsvarig og dere bærer drakter. For mange kan ordenen ha et litt mystisk slør over seg. Hva er formålet deres?

– Vi har røtter tilbake til middelalderen, og bærer naturligvis preg av dette. Pave Pius revitaliserte ordenen på midten av 1800-tallet. I vår orden slås fremdeles katolikker til riddere og damer med et tydelig oppdrag: Å leve i troen på den oppstandne Jesus Kristus. Yte økonomisk bistand til Det latinske patriarkat, be for Det hellige land, samt leve som aktive, praktiserende katolikker. I løpet av vårt liv er det et mål for alle medlemmer å oppleve en pilegrimsreise til Det hellige land, sier Lund.

Ridderne og damenes barmhjertighet lar seg lett dokumentere: På få måneder har ordenen så langt i 2020 samlet inn over 30 millioner til korona-rammede kristne i Det hellige land, og i høst mottok den norske avdelingen takkebrev fra ordenens stormester i Roma.

– Vi samler ikke inn penger på vanlig måte; ridderne og damene gir selv pengegaver for å hjelpe våre brødre og søstre i Det hellige land, presiserer Lund.

Ordensdamer og riddere utgjør også et fellesskap for åndelig vekst. Når ridderne og damene møtes, feirer de messe, gjerne etterfulgt av sakramentstilbedelse. Deretter samles de gjerne til foredrag med et relevant tema, eller en åndelig impuls ved en av de geistlige ridderne.

VILJE OG EVNE TIL HJELP

I våre dager er ridderne og damene av Den hellige gravs orden alminnelige katolikker som har vilje og økonomisk evne til å hjelpe kristne i Det hellige land. Slik har det ikke alltid vært. På 1300- og 1400-tallet måtte man kunne dokumentere adelig herkomst for å bli tildelt ridderslaget ved Kristi grav. Og så kostet det: En donasjon på 5 – 10 venetianske gulldukater var nødvendig for å kunne titulere seg som gravridder. Pengene gikk til vedlikehold og opprettholdelse av Den hellige grav og De hellige steder i og utenfor Jerusalem.

– Medlemskap oppnås kun gjennom invitasjon fra ordenens side. Hva skal til for at man blir invitert?

– Riddere og damer av Den hellige gravs orden er alminnelige katolikker som har vilje og økonomisk evne til å hjelpe kristne i Det hellige land. Ordenen ønsker medlemmer ►

Ridderordenen av Den hellige grav i Jerusalem

- Ridderordenen for Den hellige grav i Jerusalem er en ridderorden under beskyttelse av Den hellige stol.
- Ordenen har for tiden rundt 30 000 medlemmer i cirka 40 land.
- Ordenen ledes av en kardinal som er utnevnt av paven. Dagens stormester er kardinal Fernando Filoni.
- Norsk magistral delegat: Helene Lund
- Norsk prior: biskop Bernt I. Eidsvig av Oslo
- For mer informasjon, se www.oessh.no

“
**I vår orden
 slås fremdeles
 katolikker til
 riddere og
 damer med et
 tydelig oppdrag:
 Å leve i troen på
 den oppstandne
 Jesus Kristus.**

”

som har et inderlig ønske om og vilje til å ta del i ordenens oppdrag, og som i tillegg kan tenke seg bruke penger på å støtte de kristne. Vi ønsker ikke medlemmer som primært vil styrke sin anseelse og bli anerkjent gjennom det ytre, sier de norske ridderne og damenes leder.

Lund ble selv tatt opp som dame i ordenen 24. mai 2008. Det skjedde i Notre Dame i Paris, og seremonien ble ledet av kardinal John Patrick Foley.

– Det var en fantastisk opplevelse, og en dag jeg sent vil glemme. Seremonien var satt i en historisk ramme med en rik liturgi, som handlet om noe veldig forpliktende og avgjørende for mitt kristne liv. Det som skjedde, har vært med på å forme meg og gi mitt liv retning, sier Lund.

Å få avlegge høytidelige løfter om livslang tjeneste for Kirken – og å ha et kirkelig oppdrag, betyr svært mye for henne.

– Det har gitt meg en opplevelse av mening og et forpliktende fellesskap med andre som har avgitt de samme løfter.

LØFTE, SVERD OG KORS

Ordensledelsen har sitt hovedkontor i Palazzo

della Rovere, Roma, et palass fra slutten av 1400-tallet med utsikt mot Peterskirken. Der residerer kardinal Fernando Filoni, som ordenens nåværende stormester. Det var hans forgjenger kardinal John Patrick Foley som besluttet å stifte en avdeling i Norge fra 1. januar 2008. Ordenens øvrige 30 000 riddere og damer er spredt utover cirka 40 land.

– I dag er vi 15 riddere (hvorav tre geistlige) og to damer i Norge. Økningen i antallet medlemmer har styrket vår mulighet til å gi økonomisk støtte til ordenens arbeid i Det hellige land. Vi er blitt et større og rikere ordensfellesskap, med det mangfold og de gleder som flere mennesker gir.

Ordenen har ingen skjulte ritualer, men samles for å feire vanlig katolsk messe. Opptagelse skjer også innen rammen av den kjente messen. Når man tas opp, slås man til ridder ved løfteavleggelse og sverdslag (menn) eller ved å kysse et kors (kvinner).

– *Hva har medlemskapet gitt deg?*

– Jeg har opplevd å ta del i ordensfellesskapet og bidra til å hjelpe Kirken i Det hellige land. Dessuten har jeg tatt del i ledelsen, først som kansler for Knut Arstad, den første norske leder, og senere i to perioder som leder selv. Jeg er særlig glad for at vi i denne periode har klart å gjøre ordenens gode arbeid mer kjent i Norge. Vi har også lykket med å få inn medlemmer og kandidater som bedre avspeiler det internasjonale og kulturelle mangfold i Den katolske kirke i Norge, sier Lund og forteller at hun har vært én av relativt få kvinner med lederansvar i ordenen.

– Internasjonalt er det nå langt flere kvinner som har lederansvar enn da jeg begynte. Jeg har forsøkt å gå inn i rollen på en måte som ikke provoserer i en mannsdominert verden, og som samtidig bidrar til å gi kvinner en synlig plass i Den katolske kirke, også i liturgisk sammenheng, forteller hun.

Mange kvinner, fra ulike land og kulturer, har tatt kontakt med henne, og gitt uttrykk for at de synes det er godt at ordenen har ledere av begge kjønn. Men Lund har også opplevd det motsatte:

– Det finnes krefter som ikke anerkjenner at rollen er gitt til en kvinne, sier hun.

Sterke kvinner overvinnes naturligvis fordommer, og Lund mener ordenens fremtid vil preges av likestilling.

– Jeg håper at også andre kvinner kan få lyst til å bli damer av Den hellige gravs orden. Deres kompetanse og styrker vil komme fellesskapet til nytte og glede. •

PÅ SKATTEJAKT i norske klostre

Det finnes dyrebare gjenstander i våre klostre som ikke er verdt så mye i kroner og øre. Skattene er himmelens avtrykk på jord.

TEKST: PETER T. STOCHE-NICOLAISEN FOTO: NIKLAS HART

LUNDEN KLOSTER: Der Guds mor sto

Da Jomfru Maria åpenbarte seg i grotten i Lourdes, sto hun på en sten. En del av denne er nå murt inn i veggene bak alteret i Lunden klostres mariakirke.

En kald februar dag går en vever pike ut for å lete etter ved. Hun setter seg ved elvebredden for å ta av seg skoene og vade over til den andre siden. Idet hun ser opp, legger hun merke til en vakker kvinne med to gyldne roser på føttene, én på hver fot. Det var den første av Marie-Bernarde Soubirous' (1844 – 79) i alt 18 åpenbaringer ved *Massabielle*, den store klippen, i Lourdes, Frankrike.

– Vår klostertskatt er en sten om er tatt ut av grotten i Lourdes, der Jomfru Maria viste seg for den hellige Bernadette i 1858, sier sr. Anne-Lise Strøm av Bebudelsen, priorinne ved Lunden kloster.

«Den uplettede» åpenbarte seg i en nisje i grotten, som nå er ett av verdens mest besøkte pilegrimsmål, med mer enn fem millioner pilegrimer hvert år. Da stenen Jomfru Maria sto på ble restaurert til 100-årsjubileet i 1958 (veggen var fulle av sot og stearin!), slo de løs noen stykker av den. Ett av dem fikk vi, forteller sr. Anne-Lise.

Kommuniteten på Lunden ble grunnlagt av søstre fra et dominikanerinnelkloster i Lourdes 7. juni 1951. Ni år senere hadde biskop Pierre-Marie Théas (1894 – 1977) av Lourdes med seg stenen da klosteret ble kirkerettslig godkjent 7. juni 1959. Sr. Anne-Lise var selv tilstede:

– Neste år er det 70 år siden vi kom til Norge. Før vi ble endelig godkjent, måtte vi vente tålmodig noen lange år. Vi ønsket nemlig å fjerne gitteret, som skilte kontemplative dominikanerinner fra omverdenen, forteller hun.

Søstrene ble i første omgang nødt til å sette opp gitter både i kirken og i taleværelsene. Etter Vatikanconsilet forsvant de gradvis, takket være personlige tillatelse fra pave Paul VI til biskop Gran.

MIRAKELKILDENS UTSPRING

Den berømte kilden i Lourdes har ikke alltid vært der: 25. februar 1858 kom Jomfru Maria atter til Bernadette under et besøk i grotten. På Marias befaling skrapte Bernadette i den tørre grottens grunn. Først kom bare litt fuktig søle til syne, men allerede neste dag flommet vannet fra utspringet. Kildevannet ble tidlig tillagt helbredende krefter. Den katolske kirken har frem til i dag anerkjent 70 medisinske mirakler, hvorav de syv første fant sted i 1858 og det siste i 2018.

– Blant alt jeg kunne valgt, falt valget på akkurat stenen fra Lourdes, fordi det er en hellig sten for oss: Jomfru Maria stod på klippen, og nå er en del av den vårt klostert grunnsten, sier sr. Anne-Lise. Byggingen av dagens kloster begynte i 1961, grunnstenen ble lagt ned av biskop Jacob Mangers 8. november samme år og klosterbygningene ble fullført i 1966.

– At vi har en slik sten murt inn i vår vegg, representerer et veldig spesielt nærvær av Jomfru Maria, sier priorinnen ved klosteret som er viet Maria Bebudelse.

– Det har gjort klosteret vårt til et pilegrimsmål for folk som har det vanskelig, er syke og lider.

De kommer hit for å be om forbønn, forteller hun. Søstrene markerer åpenbaringsdagen i Lourdes 11. februar med prosesjon: De synger salmene som ledsager pilegrimer fra hele verden i Lourdes og feirer messe.

– *Hva betyr grunnstenen for dere?*

– En grunnsten er hjørnesteinen som bygningen hviler på. Slik er det ikke med vår sten, den er murt inn i veggen bak alteret. Den er synlig og kan berøres av dem som kommer og ber om helbredelse, sjelelig eller fysisk, sier sr. Anne-Lise.

Lunden klostert kirke er en Maria-kirke og bærer navnet Vår Frue kapell.

– En viktig del av vår oppgave er å be om helbredelse for mennesker som lider. Det gjør vi i kirken med den hellige stenen: Hver dag har vi bedt Vatikanets og Ordenens koronabønner, sier sr. Anne-Lise: Forbønn er vesentlig for dagens dominikanerinner på Lunden, som det var det for deres grunnlegger St. Dominikus.

Om Lunden kloster

- Lunden kloster er et kontemplativt kloster i dominikanerordenen.
- Grunnlagt av søstre fra et kloster i Lourdes 7. juni 1951.
- 7. juni 1959 ble klosteret selvstendig og selvstyrt.
- Klosterbygningene ble fullført i 1966.
- Klosteret er viet Maria Bebudelse.
- Søstrenes hovedoppgave er bønn.
- Besøk klostrets nettside for mer informasjon: lunden.katolsk.no

FRA LOURDES TIL LUNDEN

Sr. Anne-Lises eget kall er tett forbundet med mirakelgrotten i Lourdes. Hun bodde i Australia sammen med sine foreldre. De tok seg ofte lange bilturer, og mor Eva Holum Strøm pleide å fortelle historier for å holde de to barna i baksetet rolig. I januar 1954 var de ute og bilte, og mors historie handlet om at Maria hadde åpenbart seg i en by i Frankrike.

– Hun hadde nettopp lest Franz Werfels bok *Sangen om Bernadette*, og da fortellingen var over, utbrøt jeg: 'Dit vil jeg! Kan vi kjøre dit?'. Anne-Lise var 13 år og midt i den australske bushen. Hun måtte vente.

På sin aller første dag tilbake i Oslo gikk Anne-Lise opp til St. Josephs institutt i Akersveien. Hun hadde vært elev ved St. Sunniva skole i 1947 – 52, og kjente Akerveien godt. Plutselig kom en masse mennesker ut i junikvelden, og hun spurte en av dem: «Hvem er dere?» Det var pilegrimer som hadde vært i Lourdes. «Hva? Dit vil jeg!», sa hun igjen.

– Jeg arbeidet i tre år, blant annet i brødbutikk, på Kon-Tiki-museet og fabrikk, så ble jeg med til Lourdes ved det store 100-års-

jubileet for åpenbaringene. Det var en stor opplevelse. Biskop Mangers kom bort til meg og sa: 'Ser du det lille klosteret der oppe?' 'Ja', svarte jeg. Så fortalte han Anne-Lise at søstrene der oppe hadde grunnlagt klosteret på Lunden. Da var hun 17. Fire år senere kom hun tilbake til Lourdes og klosteret som novise.

– Den første messen jeg var på ved Lunden kloster, var Lourdes-messen, som ble presidert av nettopp biskop Mangers. Mitt kall er, som du skjønner, tett forbundet med Lourdes, sier sr. Anne-Lise.

I stenen ser hun en konkret påminnelse om nettopp det hver gang hun trer inn i Vår Frue kirke på Lunden. •

ST. DOMINIKUS KLOSTER:

Juvelen i smykket

Når hovedcelebranten setter seg i sin stol under messen i St. Dominikus kirke, er han godt plassert i norsk klosterhistorie.

Hun var født inn i det nærmeste Norge kom adel på 1800-tallet, én av Norges rikeste familier: Morfar Nicolay Heinrich Knudtzon III (1816 – 1895) var «storkonsulen» i Kristiansund og hans far Harald var justitiarius og kammerherre for dronning Desideria (1777 – 1860). Overklassepikene i embedsstanden lærte seg å konversere på utenlandsk; like selvsagt var det å beherske litteratur, musikk og håndverk, slik som broderi, tegning eller – *treskjæring*. Marie Knudtzon hadde lært den kunsten, og hennes navn er uløselig knyttet til St. Dominikuskirkens vakre celebrantstol.

– Når det gjelder «skatter» i St. Dominikus kloster, vil jeg gjerne trekke frem akkurat denne stolen i koret. Den er plassert på fondveggen, bak alteret, sier prior Jon Atle Wetaas og peker mot en praktfull og håndskåret versjon av en norsk middelalderstol.

– Man finner lignende stoler blant annet på Historisk museum i Oslo, forteller han.

Stolen er etter all sannsynlighet gitt som gave fra Marie Knudtzon til hennes skriftefar p. Ambrosius Joseph Lutz OP (1875 – 1955). De traff hverandre første gang på det anerkjente sanatoriet Grand Hôtel Leysin i Sveits. Hun fulgte sin tæringssyke bror dit, han var der som kapellan etter et misjonsoppdrag i Orienten. Der begynte et nært og varig vennskap mellom to personer som satte gjensidig stor pris på hverandres kvaliteter.

– P. Lutz var én av de første brødrene i St. Dominikus, en fantastisk mann og dyktig komponist og organist, som elsket Norge og ble elsket av de menn og kvinner han møtte her, forteller p. Jon Atle om mannen som provinsialen beordret til Oslo i 1923.

GAVE TIL SKRIFTEFAR

Marie Knudtzon ble født i 1879 og vokste opp på det gedigne Ulleberg gods utenfor Larvik. Da hennes mor døde i 1933, arvet hun godset – og solgte raskt. Den fremdeles unge og meget målbevisste konvertitten skulle nemlig finansiere Norges første kontemplative dominikanerinnkloster. Nå hadde hun midlene, og farsarven ble brukt til å kjøpe Lunden gård ved Linderud, Oslo. Gjennom tålmodig innsats ble den til det vi i dag kjenner som Lunden kloster.

– Etterhvert som pengene ble brukt opp og søstrene flyttet inn, bodde hun på et lite, kaldt loftsværelse i det gamle gårdshuset på Lunden, forteller p. Jon Atle.

Frk. Knudtzon ble begravet i sin legdominikanerinnedrakt på Vestre gravlund 10. mai 1966. En knapp måned senere ble de siste klosterbygningene på Lunden ferdigstilt og tatt i bruk. Stolen skaper en fin forbindelse mellom St. Dominikus kloster på Majorstuen og

dominikanerinnene ved Lunden kloster på Linderud. Der finnes flere gjenstander som hun har skåret. Hun gav den til brødrene ved p. Lutz og bidro samtidig generøst til at Lunden kloster kunne stiftes.

– Kan man trekke en videre linje fra stolen via Lunden og til Lourdes, der de første søstrene kom fra?

– Nei, tvert imot – den har en linje tilbake til norsk katolsk historie: Arkitekturen i kirken vår er nøktern og klassisk og stolen passer godt inn i dette smykket, som selve juvelen, poengterer p. Jon Atle: For ham er stolen et punkt på brødrenes lange linje gjennom historien tilbake til dominikanernes eget middelalderkloster i Oslos gamleby: Olavsklosteret, som ble stiftet i 1239 og bygget på tomt gitt av kong Håkon Håkonsson.

– Der vi feirer St. Dominikus-messe hvert år 24. mai. Når jeg står i ruinene, kan jeg merke fordums brødrers nærvær; det ville ikke forundret meg om en lignende stol også sto på samme sted i deres vakre klosterkirke.

Om St. Dominikus kloster

- St. Dominikus kloster tilhører dominikanerordenen, Ordo Fratrum Praedicatorum, som på norsk blir Prekebrødrenes orden og forkortes O.P.
- Ble grunnlagt i 1921, og holdt først til i en sveitervilla på den løkkegård som i dag utgjør klosterets hageanlegg. Kirken ble innviet i 1927.
- Klosteranlegget ble bygget på 1960- og 1970-tallet i upusset tegl.
- Klosteret er viet ordensgrunnleggeren St. Dominikus.
  - *Laudare – benedicere – praedicare* (lovprise – velsigne – forkynne) er brødrenes credo. Valgspråket er Veritas (Sannhet).
- Besøk klosterets nettside for mer informasjon: stdominikus.katolsk.no

SKATTEN BLANT SKATTER

St. Dominikus kirke er tegnet i nyromantisk stil av Harald Sund og ble innviet den 2. oktober 1927. Den er fylt av skatter som prior Jon Atle kunne valgt: De storartede freskene er malt av dominikanerbroder Marie-Alain Couturier (1897 – 1954). Lysekronene er en gave skjenket av Sigrid Undset. I klosteret henger et vakkert elfenbenskrusifiks som engang tilhørte dronning Maud og hang på Slottet. Det var i sin tid en gave fra klostervennen Lars Roar Langslet.

– Men jeg valgte altså stolen. For det første på grunn av dens helt spesielle plass i liturgien: Presten sitter i stolen under hver messe som vi feirer hver eneste dag gjennom hele året. For det annet er den et strålende stykke håndverk og eksempel på norsk middelalderstil, forteller p. Jon Atle. Han har beundret Knudtzon-stolen helt fra sitt første møte med St. Dominikus kirke.

– Den er unik – man finner ikke maken noe sted. Den er vakker, ikke bare på grunn av sine skjønne utskjæringer, men også fordi de er så godt utført, fordi materialvalget er så solid – og fordi arbeidet er utført med sjel. Det finnes ikke spor av romantisk og vulgær middelalderkopi. – Det setter jeg pris på, sier p. Jon Atle, som er så glad i nettopp den epoken.

Den lille tronstolen er plassert midt på fondveggen, rett over ser vi kirkens uttrykksfulle, lysprakende glassmalerier, også utført av p. Couturier.

– Det er et privilegium å feire Den hellige eukaristi, og det forplikter. Å sitte i – ja, bare å stå ved siden av – stolen bidrar til den ro og trygghetsfølelse, som jeg trenger for å oppfylle den forpliktelsen det faktisk er å feire messen. •

KATARINAHJEMMET: En bro mellom oss og det forgagne

Gjennom alle livets prøvelser forble Sta. Sunniva trofast mot Ham som hun anså som sin Herre og Mester. I Katarinahjemmets spisesal kan du følge hennes historie, fra flukten over storhavet til martyrdøden i Seljas hellige grotte.

Der hun steg i land, slo Kirken sine første røtter i værbitte norsk jord, der hadde Olav Haraldsson knelt under samme himmelhvelving som vi fremdeles kneler under – og der hadde en irsk kongsdatter med sine ferdamenn engang drevet i land.

Det gjorde inntrykk på Sigrud Undset å trå på de gjengrodde stier, som den hellige Sunnivas reisefølge og deretter de barkede benedikterbrødrene hadde tråkket opp gjennom nesten 500 år, fra like før år 1000 til rundt 1470.

Vår store norske, katolske forfatter kom ikke alene, hun heller, men i følge med sønnen Hans, vennene Gösta og Astri af Geijerstam:

– Undset var meget fascinert av Selja og Sta. Sunniva-legenden etter hennes pilegrimsferd til klosteruinene i 1926, forteller sr. Else-Britt Nilsen ved Sta. Katarinahjemmet. Undset bestemte seg for å skrive historien om «Sankta Sunniva og Seljemændene», og hun ville ha Gösta til å lage illustrasjonene. Han var forfatter og kunstner med utdanning fra Valands målarskola i Göteborg. Samme år som hun mottok Nobelprisen i litteratur, i 1928, gjorde hun seg ferdig med Sunniva-manuset.

– Hun var visst ikke helt fornøyd. Den ble litt rotet, mente hun: Boken kom ut på tysk i 1932, og det i praktutgave: gotisk skrift og gullsnitt, sier sr. Else-Britt.

BRO OG REDSKAP

12 av Gösta af Geijerstams opprinnelig 15 Sankta Sunniva-akvareller (gouach) ble trykket i såkalt dyptrykk av forlaget Ars Sacra i München.

– Vi fikk Gösta af Geijerstams originalbilder i 1934, to år etter at boken ble publisert, og seks år etter at klosteret ble stiftet. De har altså fulgt oss lenge, konstaterer sr. Else-Britt. Nå pryder hele den imponerende Sta. Sunniva-serien klosterets spisesal, som en naturromantisk bord langs veggens øvre kant.

– Katolske prester, ordensbrødre og -søstre har nokså bevisst brukt norsk middelalderhistorie for å binde den nye katolske tilstedeværelsen i Norge til vårt utgangspunkt, kristningen av Norge. Kunsten blir en bro mellom samtid og fortid – og et strategisk redskap, sier sr. Else-Britt.

Mary Farrelly, kjent som søster Mary Réginald O.P., gikk i kloster 1928, og var historiens første norskfødte dominikanerinne på norsk jord. Hennes far var irsk, som den hellige Sunniva, og moren norsk. Søstrenes personlige forbindelse til Sunniva var – og er – også tydelig.

– *Hvorfor – blant alt du kunne valgt – falt valget på akkurat denne billedserien?*

– Først og fremst fordi akvarell-serien er et konkret, visuelt og svært iøynefallende uttrykk både for katolsk fromhetsliv og forbindelsen mellom vår nåtid og nasjonens historie. I et kloster for kvinner er det også berikende å kunne løfte frem en sterk kvinneskikkelse nettopp fra vår egen norske fortid.

PROFET FOR VÅR TID

Billedserien ble først kommisjonert av Sigrud Undset til bruk i hennes egen bok om Sta. Sunniva, deretter gitt av forfatterinnen til dominikanerinnenes nystiftede kloster i Gjørstads gate 8 på Majorstuen, Oslo.

– Undsets innsats betød mye for stiftelsen av klosteret. Hun var med i en gruppe som forberedte ankomsten for møre Marie des Anges Glaiot og tre andre apostoliske dominikanerinner fra Chatillon i Paris. Allerede 7. mars 1927, på festen for Thomas Aquinas, ble Undset medlem av dominikanernes legmannsorden. Hun kunne dermed motta de første søstrene i 1928 under tertiærnavnet søster Olave.

– Undset var nok ganske sky, men hadde nære vennskap, slik som med den første priorinnen her, sr. Marie des Anges. Det førte blant annet til at Undset var den eneste som fikk røke i spisesalen, forteller sr. Else-Britt muntert.

Sta. Sunniva endte opp på den hellige øya Selja, som ble Kirkens første bispesete i Norge. Katarinahjemmet er landets første kvinnelige dominikanerkloster. Hva slags forhold har dere til den hellige Sunniva?

– Vi vet ikke mye om henne. Noen av våre samtidige avskriver henne sågar. Men lytter vi til kildene som står henne nærmest i tid, så får vi et glimt av hennes liv og egenskaper: Vi møter en sterk kvinne, som sto for sine meninger og sin tro, sier sr. Else-Britt, som mener at Sta. Sunniva fremstår som en profet for vår tid: Vår eneste kvinnelige helgen utfordrer oss i en tid hvor vi så ofte søker mer

det å ha enn å være; mer det å realisere seg selv enn sammen å strebe mot et felles mål.

– Hun minner oss også om de fremmede blant oss, sier sr. Else-Britt om den irske kongsdatteren som flyktet for å redde sitt liv, men endte i martyrium på en øde norsk øy: «Så skred berget sammen over dem, store blokker av sten stængte indgangen til helleren, og Gud gav dem lønnen for deres gode gjerninger på jorden.» (Den hellige Sunniva, Sigrud Undset) •

Om Sta. Katarinahjemmet

- Katarinahjemmet er et såkalt apostolisk kloster i dominikanerordenen.
- 1928 grunnlagt av møre Marie des Anges Glaiot og tre andre dominikanerinner fra Chatillon utenfor Paris i Gjørstads gate 9, på Majorstuen, Oslo.
- Klosteret består i dag av to bygninger. Den eldste, et mindre trehus fra rundt 1850, inneholder bl. a. møtelokaler. Den andre bygningen består av en klosterdel fra 1936, om- og påbygget i 1976. Den rommer gjestehuset og studenthjemmet.
- Klosteret er viet Den hellige Katarina av Siena.
- Søstrenes hovedoppgave er gjennom bønn, ord og gjerning å bidra til at Jesu Kristi evangelium når mennesker i vår tid.

Tro og ting

Nora Stene, 1. amanuensis i religionsvitenskap ved Universitetet i Oslo.

- Hvordan er gjenstander blitt brukt i religionsutøvelse oppigjennom tidene?

- Religiøse gjenstander har blitt brukt på alle slags vis: De har blitt båret i prosesjon, plassert på hjemmealtre og vært fokuspunkt i hellige bygg. Men de har også vært dagligdagse. Bestemte plagg, som jøders kipa og muslimers hijab, er religiøse gjenstander som sier noe om identitet og tilhørighet. Små ting, som bilder til å ha i lommeboka, kan ha stor betydning for den enkelte i hans eller hennes religiøse hverdagsliv.

- I 2002 sprengte Taliban buddhastatuene i Bamiyan. Hvorfor ødelegger troende hverandres trosgjenstander?

- Å ødelegge religiøse gjenstander (ikonoklasme) handler om å vise hvem som har makt. I stridene mellom Øst- og Vest-kirken ble mange ikoner ødelagt. Da reformasjonen kom til Norge, ble Maria-bilder gjemt unna for ikke å bli ødelagt av de nye makthaverne. For ekstreme muslimske retninger blir bildegjengivelser i dag brukt som begrunnelse for angrep på andre grupper.

- Karikaturstriden i Frankrike er eksplosiv med internasjonale konsekvenser. Hva sier den om forskjellene mellom kristen og islamsk bruk av gjenstander og bilder i trosutøvelse?

- I kristen tradisjon er det aksept for å avbilde det/den du tror på, med viktige nyanser: De ortodokse kirkene vil bare ha todimensjonale bilder (ikoner), mens Den katolske kirke etterhvert også lot lage statuer. Noen av de protestantiske kirkene vil ha minst mulig dekor. Blant muslimer er det også forskjeller. Shia-muslimer har en lang tradisjon for å male bilder som viser profeten Mohammad, ofte med ansiktet dekket til, mens den større sunni-retningen alltid har avvist at profeten kan avbildes. Isteden har sunni-islam fremelsket kalligrafi som en måte å uttrykke fromhet på.

- Hva vil du si er typisk for bruk av gjenstander i katolsk trosutøvelse?

- Den katolske kirke har valgt å bruke fysiske gjenstander for å uttrykke lære og hengivenhet. Noen gjenstander, som kirkekunst, har fungert som «lære-bøker» for hva Kirken vil formidle. Andre gjenstander, som nattverdsoblatene, bærer i seg selv den mest innerlige og mystiske siden ved troen.

- Den vanligste katolske trosgjenstanden er antagelig korset om halsen, i Norge i mange tilfeller olavskorset. Hva kan du si om bruken av denne både personlige og hverdagslige trosgjenstanden?

- Korset som bæres om halsen har den egenskapen at det kan vises og skjules etter behov. Det kan vise noen utad hvem du er, men om omstendighetene gjør at dette ikke passer, kan det bæres som en skatt som likevel gir deg velsignelse. Korset bæres fysisk på kroppen, og knytter de troende til det de verdsetter høyest.

Nissen hører hjemme i julen!

Lurer du på om nissen hører hjemme i julen? Eller hva julekakene egentlig symboliserer? Her får du noen svar.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Kanskje er ikke katolikker av dem som er mest bekymret over dette. Uansett er det godt å roe seg ned under et pledd med sannhetsserum i møte med myter og mas om julen.

Det første som kan røpes er at en nisse ikke bare er en nisse. Det finnes ulike arter. Alle kjøpesentra med respekt for seg selv vet å få besøk av julenissen i desember – lenge etter at juleutstillingene er satt opp. Der det ikke mangler snø og stabbur, ribbe og reinsdyr, gavehauger og girlandere.

Men mange blir fort lei av kjøpepress. Det er ikke rart om man ønsker å ta avstand fra maset. Er det ikke bedre å pynte med noe så rot-norsk som fjøsnissen? Det gir da en annen og langt mer autentisk smak av kos, av varme og jul, av tradisjon og ettertanke, enn en reklamefigur som kobler Disney og Coca Cola?

For mange hører nissen hjemme i julen, men det er ikke så nøye med julenissen.

En av de mer fornøyelige nisse-

tradisjoner finner vi i Drøbak. På julehuset får man kjøpt *Nissen – den utrolige historien om hans liv og opprinnelse*, ført i pennen av Hans Petter Treider.

Treider gjør en imponerende jobb for å støtte at «den norske julenissen må være født i Drøbak», mer presist på Håøya. Skal du kjøpe én bok om nissen i år, er det denne.

For å skape litt kjøpepress.

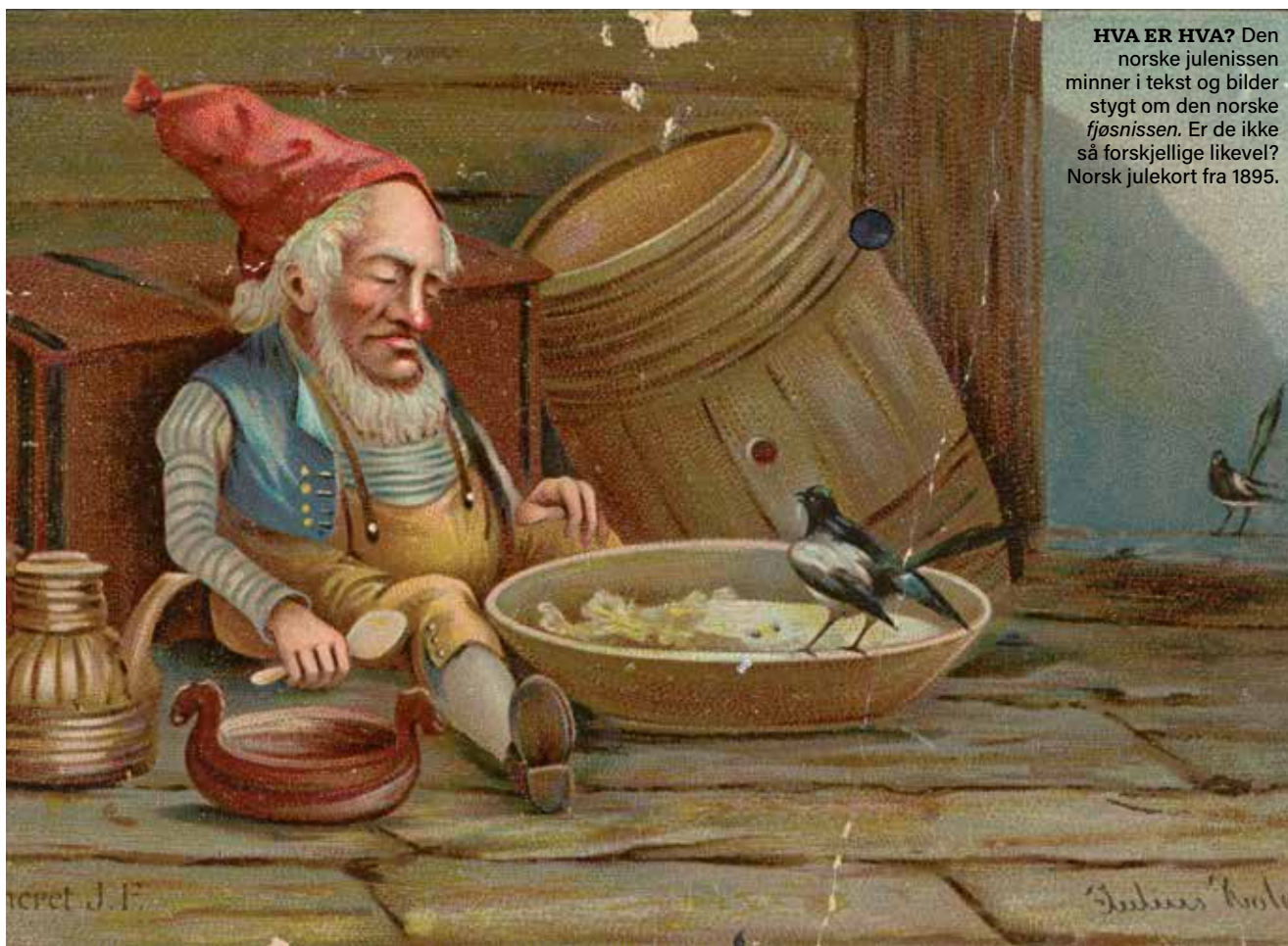
MINNER OM FJØSNISSEN

Samtidig har fremstillingen en utfordring. For den norske julenissen minner i tekst og bilder stygt om den norske *fjøsnissen*. Er de ikke så forskjellige likevel? Hvem av dem skal vi holde oss til?

Litt mer sannhetsserum viser at de er to helt ulike figurer – og langt på vei motsatte. Ifølge folklorister som har forsket på dette, er fjøsnissen opprinnelig knyttet til den som først bygget gården: "haugbonden", "tunkallen" eller "gardvorden". Også ukjært barn kan ha mange navn.

Vår lille krabat i grå kofte og noen

HVA ER HVA? Den norske julenissen minner i tekst og bilder stygt om den norske fjøsningen. Er de ikke så forskjellige likevel? Norsk julekort fra 1895.

ganger rød topplue, handler om hverdag og vikinger. Han lover lykke og trivsel – mot betaling.

Får ikke nissen grøt, er det ikke godt å vite hvordan det går med gård og grunn. Selv etter tusen år med Jesus i landet, følger fjøsningen med på lasset.

TIL KONSTANTINOPEL!

Men kanskje gir boken om Drøbak håp. Den har i det minste en annen historie. Treider forteller om dramatiske episoder i vikingtiden, på mer enn én måte. I år 800 ble nissene med et skip sørover – hele veien til den kristne keiserbyen Konstantinopel.

I den sydende metropolen fikk de store øyne av å se gleden hos dem som ga hverandre noe så uhørt som – her måtte nok nissene holde seg fast – *gaver*. De fikk også høre om en biskop i Lykia, en fortelling om «gavmildhet, barmhjertighet og forsoning». Han var til og med blitt helligkåret. Fortellingen ble til sist en del

av dem, så mye at «de bar den med seg dypt inne i hjertet sitt».

Drøbak-nissen ble den norske julenissen etter en åndelig snuoperasjon.

For en nisse kan ikke fortsette å være en nisse, skal han være en julenisse. Sitter han på en låve og spiser grøt, vet vi at hans forfedre ikke har vært i Konstantinopel.

Sannhetsserum kan også avsløre at Colareklamen er filmtricks. Den ekte julenissen vil ikke ha deg til å kjøpe noe. Og så har han lang kappe – som en biskop fra Myra i Lykia på 300-tallet.

Når julens hovedperson ofte er fremstilt i en stall, er det ikke fordi han er en nisse. Når julenissen kan minne om Jesus, er det ikke bare fordi han utfører imponerende mirakler for å rekke rundt til alle.

Julenissen viser julens sanne vesen ved å gi gaver – uten å kreve noe igjen. Det kan gi flere enn fjøsninger store øyne.

SPILL FOR GALLERIET

Riktignok passer han på å spørre om

det er noen snille barn her, men det er mer spill for galleriet.

Så hva gjør du hvis du blir ønsket velkommen til jul av en fjøsnisse med lykt ved døra? Da bøyer du deg ikke ned på kne. Og du gir den ikke grøt. Den kan ikke skade deg likevel.

I stedet kan du hilse den med det kjente og kjære "ho-ho". Og se det som en oppfordring til å glede levende du måtte kjenne med gaver.

Hva så med julekakene? Er ikke mange pepperkaker formet som hedske griser og solhjul?

Det er godt mulig. Og gir enda en grunn til å spise dem så fort jeg klarer. •

SANNHETS-SERUM er en serie der Bjørn Are Davidsen retter kritisk søkelys mot myter og vandrehistorier om vitenskapshistorien og den europeiske middelalderen. Davidsen er rådgiver i tankesmien Skaperkraft.

Et besøk i Tanum kirke anno 1376

Tanum kirke i Brunlanes har i over 800 år vært rammen om menneskers møte med det hellige. Nesten halve tiden er Moderkirkens messer blitt feiret der, og slik båret frelsesbudskapet gjennom århundrene.

TEKST: ULF HOLMENE, FAGDIREKTØR HOS RIKSANTIKVAREN

STUKE er et norrønt ord som betyr «ærme». Brukes om tilbygg på en kirke: et sidekapell, et sidealter eller en tårnstuke, som er et sidekapell i nederste del av kirkens tårnparti. En rekke norske middelalderkirker hadde slike alterstucker.

ABSIDE, også kalt apsis, er en halvrund nisje bak alteret, åpen inn mot kirken.

(KILDE: NAOB)

TANUM KIRKE: Langkirke i tidlig romansk stil oppført i stein på 1100- eller 1200-tallet.

T rer vi inn i denne middelalderkirken i Vestfold i dag, er selvsagt kirkeskip og kor sterkt preget av mange århundrer med lutherske gudstjenester, liturgi og trosforestillinger. Men både kor og skip er de samme som i middelalderen, de er hverken utvidet eller særlig endret. Riktignok er det satt inn flere og større vinduer i murene, gamle åpninger er lukket og nye kommet til. I middelalderen kan vi tenke oss våpenhus foran inngangene i alle fall foran sydportalen, som var mennenes inngang den gang. Om det var forrom foran kvinnes inngang i vest, er mer usikkert, våpen hadde de jo ikke. I dag står det store tårnet fra 1850 foran den utvidede døråpningen i vest. Den dekker også det store middelaldervinduet over døren som var det eneste som ga noe lys inn i det middelalderske kirkerommet. I dag brukes dette som døråpning fra tårnet inn til galleriet.

EN REISE TILBAKE I TID

Om vi forestiller oss det umulige: å kunne tre inn mellom disse middelaldermurene, la oss

si år 1376, da ville vi kanskje møte presten Audun Labbasson, en av fem katolske prester vi vet navnet på i middelalderen. Over eller i koråpningen er krusifikset i eik, Guds sønn som døde for vår frelses skyld. En treskulptur av Jomfru Maria med Jesubarnet og av Hellig Olav er også å finne i kirkerommet, med sterke farger og gullforgylling som skimtes i et dunkelt lys fra det store vinduet i vestgavlen, eller fra vokslensene i kirkerommet.

Maria står på skipets østvegg over en portal eller bueåpning inn til et lite rom eller tilbygg akkurat i møtet mellom østveggen og nordveggen. Åpningen er skåret delvis inn i indre murvange i nordveggen, noe som tyder på at åpningen og tilbygget ikke er bygget helt samtidig med selve kirken. Tilbygget er heller ikke murt sammen med skipets vegger, noe det nok hadde vært om det var bygget samtidig. Tilbygget avsluttes med en abside med halvkuppelhvelv mot øst. Koret har også abside, den også noe senere. På den andre siden av koråpningen er et tilsvarende tilbygg med åpning inn mot skipet. I disse tilbyggene er sidealtrene. Det er slike tilbygg som kalles stucker og som settes inn i sin liturgiske funksjon som steder for messen. Vi finner referanse til dem både i Sverresagaen og hos Sigrid Undset.

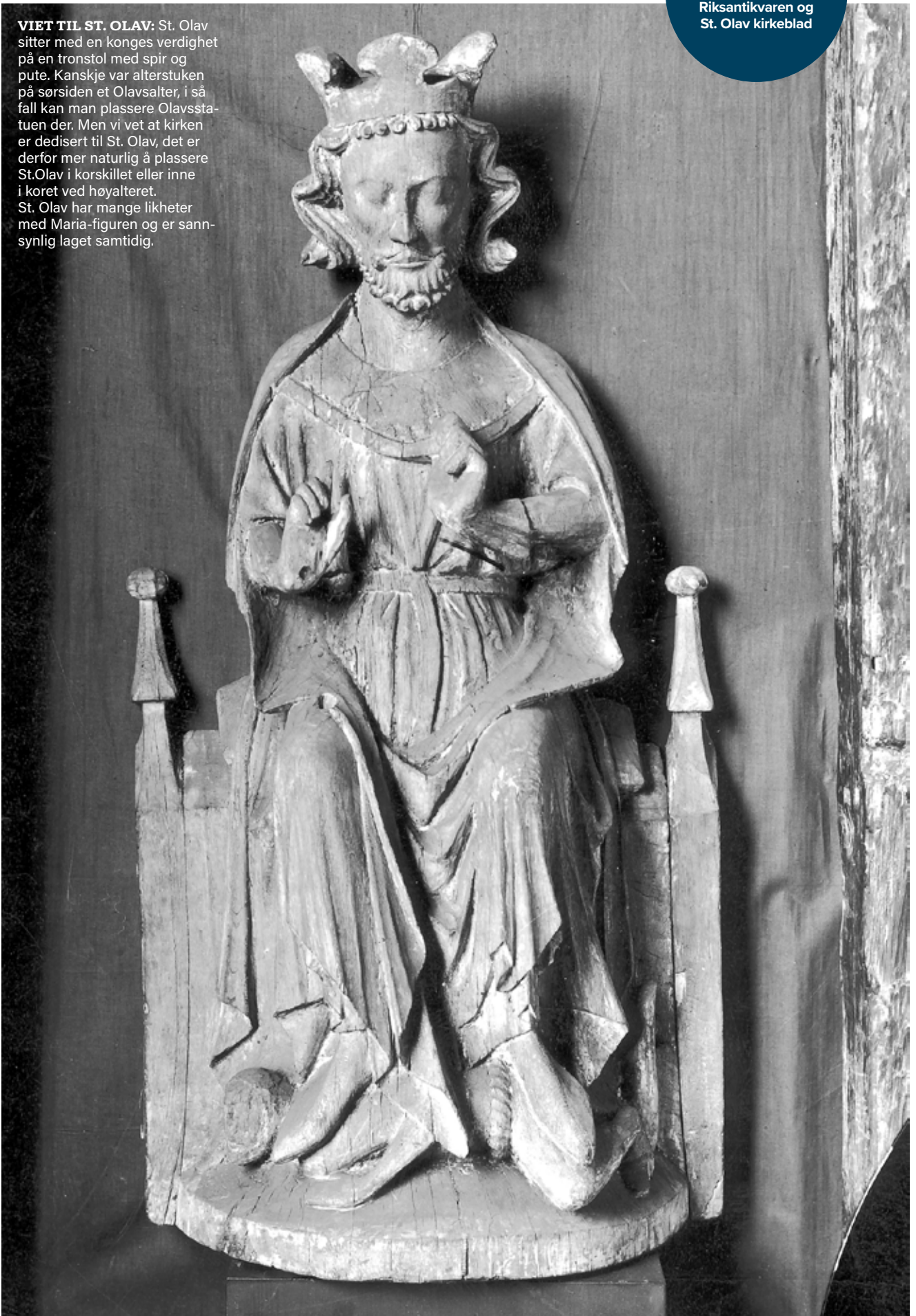
MARIA-ALTERET

Foran Maria-alteret i nordre stuke møter vi altså Audun Labbasson en morgen i 1376. Over ham stråler Maria med barnet i sine farger; kanskje gir det lille vinduet i absiden nok lys, kanskje hjelper vokslensene til. Maria sitter med Jesubarnet i fanget. Fra 1100-tallet ble jo Maria stadig viktigere og mer sentral i Kirken, og Maria-altre finner vi nå også i mange norske kirker. Skulpturene bidro selvsagt til følelsen av de helliges nærvær. Maria ▶

VIET TIL ST. OLAV: St. Olav sitter med en konges verdighet på en tronstol med spir og pute. Kanskje var alterstuken på sørsiden et Olavsalter, i så fall kan man plassere Olavsstatuen der. Men vi vet at kirken er dedisert til St. Olav, det er derfor mer naturlig å plassere St. Olav i korskillet eller inne i koret ved høyalteret. St. Olav har mange likheter med Maria-figuren og er sannsynlig laget samtidig.

ANNA, MARIAS MOR:

Denne skulpturen må nok ha stått i eller ved den andre alterstuen, som altså har vært et alter for St. Anna. Denne skulpturen er i typisk høy- eller sengotisk stil, stående med et mer urolig og ekspressivt uttrykk.

MARIA OG JESUS:

Maria står på skipets østvegg over en portal eller bue-åpning inn til et lite rom eller tilbygg. Stilen er sen ung-gotikk og må være skåret i annen tredjedel av 1200-tallet i Norge. Alle skulpturene var i kirkerommet frem til 1880-årene. Da ble de sendt til Oldsaksamlingen i Oslo.

i Tanum viser en sittende mor med sitt barn. Samtidig er hun en tronende Maria, både kronet himmeldronning og en blant oss, et forbilde og en veiviser. Stilen er sen ung-gotikk og må være skåret i annen tredjedel av 1200-tallet. Skulpturen har fremdeles noe av den romanske stils ro og verdighet, selv om det mer naturlige og mer menneskelige er kommet til. Typisk for stilen er den praktfulle gjenskapingen av foldene i klesdrakten. Stilen kom til i Frankrike på 1200-tallet og har «vandret» enten direkte eller via England til Norden og Norge. Det er få bevarte treskulpturer i Frankrike fra denne tiden, men de mange stenskulpturene viser godt «opphavet». I Norge er heldigvis mye bevart. Maria i Tanum er blant de fineste, selv om den nå har noen skader, og malingen er jo borte, bare små rester avslører bemalingen i dag. Skulpturen er laget i Norge, men gjennom Kirken som oppdragsgiver og som formidler av impulser over landegrensene, er det intet provinsielt ved den. I Norge fantes det verksteder som laget slike skulpturer både på Vestlandet (Bergen), Trøndelag (Nidaros) og på Østlandet (Oslo og muligvis Hamar).

VIET TIL ST OLAV

Kanskje var alterstuen på sørsiden et Olavsalter, i så fall kan man plassere Olavsstatuen der. Men vi vet gjennom Biskop Eysteins Jordebok (ca 1400.) at kirken er dedisert til St. Olav og innviet 12. oktober. Det er derfor mer naturlig å plassere St. Olav i korskillet eller inne i koret ved høyalteret. St. Olav har mange likheter med Maria-figuren og er sannsynlig laget samtidig, og trolig i det samme verkstedet. St. Olav sitter med en konges verdighet på en tronstol med spir og pute. Skulpturen har de samme ung-gotiske trekk med samme type folder i klesdrakten. Under foten er en skikkelse kledd som soldat og er nok hans banemann som han overvinnes i døden. Som Maria-figuren er den skåret i eik.

Det finnes sannsynligvis en tredje skulptur i kirken på Auduns tid. Det er Anna, Marias mor. Den må nok ha stått i eller ved den andre alterstuen, som altså har vært et alter for St. Anna. Denne skulpturen er i typisk høy- eller sengotisk stil, stående med et mer urolig og ekspressivt uttrykk, helt ned til behandlingen av foldene i klesdrakten. Og med den typiske svingen i kroppen som nesten danner en S. Anna har sin datter Maria på sin arm til høyre og Jesusbarnet på den andre. Skulpturen er endret, ansiktet er åpenbart fornyet, og det ser ut til at Maria er kommet til senere. Det er mulig det er en Mariafigur som er blitt

transformert til sin mor. En gang i middelalderen har det i alle fall skjedd.

Mellom de to inngangene i skipet kunne man også møte Audun i sin gjerning. Her sto døpefonten, her fant dåpen sted, veien inn i Kirken og det hellige samfunn. På Auduns tid ble barnet fremdeles holdt nede i selve dåpskummen. Dåpsfatet hvorfra dåpsvannet ble helt over barnets hode, kom først over hundre år senere. Døpefonten i Tanum var i sandsten og kom langveis fra, helt fra Gotland, hvor det var stor produksjon av døpefonter i kalksten og sandsten i høymiddelalderen. Disse ble spredt over hele Norden. Døpefontkummen har store likhetstrekk med døpefonten i Lund domkirke og kan komme fra samme verksted. Den er fra midten av 1200-tallet, men stilen har mer av det romanske enn det gotiske i seg. Dåpskummens sider er utvendig dekorert med bladverk og druer, og kan vel tolkes som et symbol på dåpens livgivende kraft, mens undersiden har dyrefigurer i kamp, to fugler som ligner påfugler og to hestelignende skikkelser som bites. Det siste bildet på undersiden viser en mann mellom to løver. Dette har vært tolket som Daniel i løvehulen. Vi vet jo ikke sikkert hva som er meningen med disse symbolene, men bildene på undersiden har til dels vært tolket som dåpens seier over det onde.

JULEMESSE I MIDDELALDEREN

Et høydepunkt i denne fantasireisen tilbake til 1376 kunne vært opplevelsen av høymessen 1. juledag med Audun Labbasson foran høyalteret i fullt ornat og en kirke full av mennesker; mennene stående til høyre mot sør, kvinnene til venstre mot nord, kalt til kirke

«Selve stukene er de klareste og tydeligste spor fra tiden da prester som Audun fremdeles leste messen i denne kirken.»

og julemesse til lyden fra klokken med innskriften AVE MARIA GRACIA PLENA. De var nok fremdeles preget av pestens herjinger et kvart århundre tidligere, så møtet med denne nåden, og med trøst, håp og frelse i julebudskap og messe var nok viktigere enn noensinne. Lukten av røkelse fra røkelseskaret og eimen av vokslysene spredte seg i rommet mens messen ble feiret.

Trer vi inn i Tanum kirke i dag er mye av dette borte og nytt er kommet til. Krusifikset lå fremdeles på kirkeloftet i 1850, men er senere kommet bort. De andre skulpturene var i kirkerommet frem til 1880-årene. Da ble de sendt til Oldsakssamlingen i Oslo. I 1988 valgte menigheten å feire kirkens 800-års dag. Da var tiden moden til å bringe St. Olav inn i kirken igjen, riktig nok som en kopi, men av høy kvalitet. Døpefonten er der, men selvsagt flyttet opp i koret. Den ene alterstucken, den mot nord, der Maria-alteret var, er bevart i sin helhet, mens absideveggen i den andre ble revet da man bygget til et sakristi på 1600-tallet, og brukte den resterende stuken som åpning til en foranstilt prekestol.

Slik blir selve stukene de klareste og tydeligste spor fra tiden da prester som Audun fremdeles leste messen i denne kirken. Og klokken med sitt Ave Maria kimer fremdeles utover det kuperte landskapet på Tanum. •

←

FRA GOTLAND:

Døpefonten i Tanum er i sandsten og kom langveis fra, helt fra Gotland, hvor det var stor produksjon av døpefonter i kalksten og sandsten i høymiddelalderen.

LUTHERSK PÅVIRK-

NING: I dag er kirkeskip og kor sterkt preget av mange århundrer med lutherske gudstjenester, liturgi og trosforestillinger. Men både kor og skip er de samme som i middelalderen, de er hverken utvidet eller særlig endret.

Dokumentarfilm om paven skapte debatt

Da pave Frans i dokumentarfilmen «*Francesco*» uttalte at homofile trenger familiens omsorg og at samboende homofile behøver trygge sivilrettslige rammer, førte det i oktober til store overskrifter i avisene verden over og heftig debatt.

TEKST: NILS HEYERDAHL, PETTER STOCHE-NICOLAISEN OG HANS ROSSINÉ

Bemerkningene i filmen lagde så store bølger at Statssekretariatet i Vatikanet til slutt måtte sende ut et presiserende notat om hvordan pavens uttalelser i Evgeny Afineevskys dokumentarfilm «*Francesco*» skulle forstås.

OPPMERKSOMHET

Onsdag den 21. oktober hadde *Francesco* premiere i Roma. Både premieren og filmen hadde allerede fått stor oppmerksomhet verden over på grunn av to uttalelser. I filmen sier pave Frans at «*Homofile personer har rett til å være i en familie. De er Guds barn. Ingen burde kastes ut eller bli gjort ulykkelige over det*», og senere følgende: «*Det vi trenger er en sivil lovgivning, på den måten at de er juridisk dekket*». Det skapte naturligvis stor debatt, både i katolske og i sekulære miljøer.

Det oppsto en viss forvirring om hva paven egentlig hadde sagt og ment. Derfor ba Vatikanets statssekretariat den 30. oktober de apostoliske nuntier om å sende ut et notat til biskopene som presiserte pavens kommentarer om homofilt samliv. I notatet sto det blant annet følgende (*redaksjonens oversettelse*):

UTE AV KONTEKST

«I et intervju paven ga for over et år siden, svarte pave Frans på to separate spørsmål på to forskjellige steder i intervjuet. Svarene er

blitt redigert og publisert som ett sammenhengende svar, uten å bli plassert i deres riktige sammenheng, og det har avstedkommet forvirring.

I det første svaret viste Den hellige far til det pastorale ansvar man har for at homofile sønner eller døtre ikke må lide under diskriminering i deres egne familier. Det er dette disse ordene refererer til:

«Homofile har rett til å være en del av en familie. Du kan ikke kaste noen ut av familien eller gjøre livet umulig å leve bare på grunn av hans eller hennes legning.»

RESPEKTERE

Det følgende avsnittet fra den apostoliske formaning *Amoris laetitia* (Kjærlighetens Glede) som ble utsendt etter synoden om familien, kan kaste lys over pavens formuleringer:

«I løpet av synoden har vi diskutert situasjonen for familier med medlemmer som tiltrekkes av det samme kjønn, noe som ikke er enkelt hverken for foreldre eller barn. Vi vil gjerne fortelle alle som kjenner seg igjen i dette, at alle personer, uavhengig av seksuell legning, bør respekteres i sin verdighet og behandles med respekt, mens 'ethvert tegn på urettferdig diskriminering', (Den Katolske Kirkes Katekisme, 2358, jfr *Relatio finalis* 2015, 76) omhyggelig må unngås, spesielt enhver form for aggresjon og vold. Familier med homofile medlemmer må gis pastoral veiledning på en respektfull måte, slik at de som viser seg å være homofile kan motta den hjelp de behøver for å forstå og utføre Guds vilje i deres liv.» (§ 250).

MANN OG KVINNE

Senere i intervjuet ble paven spurt om forslaget til en ny lov om likekjønnet ekteskap i Argentina for ti år siden, «*matrimonios igualitarios*

Dette sa pave Frans i dokumentarfilmen «*Francesco*»:

- Homofile personer har rett til å være i en familie. De er Guds barn. Ingen burde kastes ut eller bli gjort ulykkelige over det.

- Det vi trenger, er en borgerlig partnerskapslov, på den måten er de juridisk dekket.

de parejas del mismo sexo» (likeverdige ekteskap for par av samme kjønn), som da han var erkebiskop av Buenos Aires opponerte kraftig imot. Paven sa at «*es una incongruencia hablar de matrimonio homosexual*» (det er inkongruent – ikke sakssvarende – å snakke om homoseksuelle ekteskap), og tilføyde at det var i denne sammenheng at han hadde talt for deres rett til å bli omfattet av en sivil lovgivning.»

I et intervju i 2014 sa Den hellige far: «Ekteskap er mellom en mann og en kvinne. Sekulære stater ønsker å skape sivile rammer for å regulere forskjellige samlivsformer, tilskyndet av behovet for å regulere økonomiske forhold mellom personer, slik at de for eksempel får nødvendig medisinsk behandling. Det dreier seg om avtaler som regulerer mange måter å leve sammen på – så mange at jeg ikke

SENDTE NOTAT: Forvirringen som oppsto om hva paven egentlig hadde sagt, medførte at Vatikans statssekretariat den 30. oktober ba de apostoliske nuntier om å sende ut et notat til biskopene hvor pavens kommentarer om homoseksuelt samliv ble presisert. Foto: Reuters, Vatican Media

kan nevne alle. Vi må se på den enkelte type og evaluere dem hver for seg.»

PASTORAL OMSORG

Flere ledende medier beskrev pavens uttalelser i filmen som banebrytende, mens andre, spesielt katolske medier, fremholdt at pavens kommentarer ikke betød noe nytt. Snarere føyet de seg inn i rekken av uttalelser som gir uttrykk for hans pastorale omsorg for homofile.

St. Olav kirkeblad bringer på de følgende sidene utdrag av hva katekismen sier om homofili og ekteskapelig kjærighet.

Vi har også henvendt oss til to katolske teologer og bedt dem om å reflektere over høstens debatt, og vi har spurt dem om hvordan Kirken kan ivareta sin pastorale omsorg overfor alle troende mennesker. ►

Peder Solberg: «Ikke brudd»

Pavens uttalelser om borgerlig partnerskap mellom likekjønnede ble presentert som en nyhet, men flere utenlandske katolske medier, f.eks. National Catholic Reporter, hevder at sitatene fra filmen «Francesco» føyer seg inn i en rekke av lignende uttalelser fra pave Frans.

– *Er pavens uttalelser en nyhet eller et uttrykk for pavens holdning over tid?*

– Slik uttalelsen ble presentert var det ikke så merkelig at det ble oppfattet som en nyhet. Sett i sammenheng med helheten i intervjuet uttalelsene falt, og senere presiseringer fra Vatikanet, er nok dette et uttrykk for pavens holdning over tid, sier Peder Solberg, førstelektor i teologi, religion og filosofi ved NLA Høgskolen Bergen.

– *Er, etter din mening, pavens uttalte støtte til juridisk regulering av borgerlig partnerskap mellom likekjønnede i strid med katolsk lære?*

– Katolsk lære i denne sammenhengen handler primært om to ting: om ekteskapet, og om seksuell avholdenhet utenfor ekteskapet. Paven har ikke uttalt seg i strid med katolsk lære her. Det er ikke noe nytt at Kirken anerkjenner andre typer bofellesskap enn ekteskapelig samliv, eller at biskoper anerkjenner juridiske samfunnsordninger som ivaretar mennesker som ikke nødvendigvis følger Kirkens lære.

↑

PAVE-TALE: Hva er pave Frans' underliggende mål, spør førstelektor Peder Solberg ved NLA Høgskolen Bergen. – Det finnes grupper som håper at han ønsker å endre Kirkens lære, og det finnes grupper som frykter det samme», sier han. Solberg underviser i fagene teologi, religion og filosofi. Foto: Johanne Lein

Selv om Kirken også vil fastholde det heterofile ekteskapets samfunnsmessige og kulturelle betydning, må vi erkjenne at Kirkens lære på det seksuelle området skiller seg radikalt fra rådende oppfatninger i tiden. Læren omslutter kallet til Kristusetterfølgelse, som innebærer å frivillig ta sitt kors opp å følge Ham. Frivilligheten her er viktig. Ingen kan tvinges til å ta opp sitt kors, og de færreste vil kreve at samfunnet juridisk reguleres ut fra forutsetningen om radikal Kristusetterfølgelse, sier Solberg.

OVERDRETVET PAVE-FOKUS

Professor i kirkehistorie Bernt Oftestad sa til avisen Vårt Land 21. oktober at «Hvis dette bekreftes, kan det føre til en krise i Den katolske kirken. Vår tro og lære endres ikke ved at paven sier sine meninger, men det splitter og ødelegger det åndelige limet i kirken.» Nå har Vatikanet presisert uttalelsene og forklart hvilke sammenhenger de kom i.

– *Frykter du splittelse og krise på grunn av pavens støtte til juridisk regulering av partnerskap mellom likekjønnede, Solberg?*

– Nei, det gjør jeg ikke. Jeg forstår at noen katolikker blir urolige over at paven både gjør og sier ting som fremstår uklart, og som blir stående uavklart over tid. Hva er hans underliggende mål? Det finnes grupper som håper at han ønsker å endre Kirkens lære, og det finnes grupper som frykter det samme. Begge gruppene bidrar til å fyre opp under en ekstrem oppmerksomhet om pavens

uttalelser – både de ekte og de medieforvridde. For min del tenker jeg at fokuset på paven lett blir overdimensjonert.

– *Hvorfor vekker pavens støtte til regulering av borgerlig partnerskap for likekjønnede anstøt, tror du?*

– Mange undrer seg over at paven overhode skal ha noen mening om hvordan de som ikke følger Kirkens lære skal ordne livene sine. De lurer på om pavens langsiktige anliggende er å endre den grunnleggende katolske forståelsen av at seksuelt samliv hører det heterofile, monogame ekteskapet til, og i sitt vesen er sakramentalt, sier Solberg.

Prof. Werner Jeanrond sier at «Kirken kan jo ikke kreve at homofile skal leve i sølibat (§ 2359) på grunn av at de tilfeldigvis er født med 'feil' seksuell legning, altså at de er skapt av Gud på 'feil' måte».

– *Er du enig med ham?*

– Kirken kan ikke «kreve» at noen lever i sølibat. Gjennom den monastiske tradisjonen har Kirken fra gammelt av løftet frem det fullverdige i et sølibatært liv, og forventer det selvsagt av dem som har forpliktet seg til dette. Samtidig kalles en stor del av de troende til et liv i sølibat, som for eksempel skilte, og mennesker som av ulike årsaker er avskåret fra et liv i et heterofilt ekteskap, inkludert homofile. Ingen av oss er skapt på en «feil» måte. Hva som er årsaken til at vi er de vi er, både det dypeste i oss selv, og forutsetninger i arv, miljø og omstendigheter, har de færreste av oss oversikt over. Det er summen og konsekvensene av alt dette vi i katolsk sammenheng kaller vårt kors, som vi er kalt til å ta opp. Ærlig talt så oppleves dette ofte for tungt for de fleste av oss, vi burde være mye mer åpne med å innrømme det. Å frivillig ta på seg dette korset kan bare den gjøre som drives og bæres av Kristi kjærlighet. Det er kun gjennom frivillighet og Kristi kjærlighet vi har løftet om å erfare at «byrden er lett».

– *Tror du det er Guds vilje at homofile ikke skal kunne dele livet med en de er glad i?*

– Nei, det tror jeg ikke. Men jeg tror vi i vårt samfunn har et ekstremt overfokus på at lykken, og å dele livet med noen vi er glad i, er forbeholdt det seksuelle parforholdet. Kirkens historie har mange eksempler på svært nære relasjoner, også bofellesskap, mellom personer av samme kjønn. Det er ingen tvil om at flere av disse vennskapene også har hatt en i bred forstand erotisk dimensjon: sterk lengsel etter den andre, eufori i den andres nærvær – og også sjalusi! Vi snakker foraktelig om det «platoniske» forholdet, og våre forestillinger om hva det innebærer. Kirken kaller oss

“
«Jeg tror vi i vårt samfunn har et ekstremt overfokus på at lykken, og å dele livet med noen vi er glad i, er forbeholdt det seksuelle parforholdet.»

”
PEDER SOLBERG

alle – også ektefolk – til å tøyle vår seksualitet, ikke å undertrykke den. At dette er vanskelig, er tradisjonen full av eksempler på. At det å forsøke å etterleve dette kallet kan modne perler i oss, er tradisjonen også full av eksempler på. Og dette står ikke i motsetning til nære og dype relasjoner med mennesker vi er sterkt knyttet til, sier Solberg.

Da Storbritannia introduserte lov om likekjønnet ekteskap i 2011, uttalte kardinal Vincent Nichols, erkebiskop av Westminster, at borgerlig partnerskap for homofile vil gi dem «beskyttelse og juridiske rettigheter», samtidig presiserte han at ekteskap var for mann og kvinne.

– *Er det dette standpunkt pave Frans og Kirken inntar: «Støtte til beskyttelse og juridiske rettigheter for homofile, mens ekteskap er forbeholdt mann og kvinne»?*

– Ja, dette er nok en sakssvarende oppsummering, sier førstelektor Peder Solberg ved NLA Høgskolen Bergen.

Dette sier katekismen

Om kyskhhet og homoseksualitet

«Med støtte i Den Hellige Skrift, som fremstiller dem som alvorlige utskielser, har Tradisjonen alltid hevdet at 'homoseksuelle handlinger er i seg selv tøyelsløse'. De strider mot naturloven. De utelukker den seksuelle handling fra å gi liv. De utgår ikke fra en sann følelsesmessig og seksuelt gjensidig utfyllelse. De kan ikke under noen omstendighet godkjennes.»

«Et ikke ubetydelig antall menn og kvinner viser grunnleggende homoseksuelle tendenser. Denne tilbøyelighet, som er objektivt feilrettet, utgjør en prøvelse for de fleste av dem. Disse må tas imot med respekt, medfølelse og fintfølelse. Alle utslag av urettferdig diskriminering mot dem skal unngås.»

«Homoseksuelle mennesker er kalt til kyskhhet. Ved selvbeherskelsens dyd, som virker oppdragende på den indre frihet, undertiden også støttet av et uegennyttig vennskap, ved bønn og sakramental nåde, kan og skal de gradvis og helhjertet nærme seg kristen fullkommenhet.»

Om ekteskapelig kjærlighet

«Seksualiteten, hvor mann og kvinne hengir seg til hverandre ved handlinger som er særegne for ektefeller og bare for dem, er ikke noe rent biologisk, men angår det innerste i mennesket. Den fullbyrdes ikke på sant menneskelig vis hvis den ikke er fullt ut del av den kjærlighet mann og kvinne lover hverandre inntil døden.»

«De handlinger som fullbyrder ektefellenes intime og kyske forening, er moralsk positive og verdifulle. Når de utføres på en sant menneskelig måte, uttrykker og styrker de den berikende gave ektefellene gir hverandre i glede og takknemlighet, nemlig seg selv'. Seksualiteten er en kilde til glede og nytelse.»

«Ved ektefellenes forening fullbyrdes ekteskapets dobbelte målsetting: ektefellenes eget vel og videreføring av liv. Man kan ikke skille disse to betydninger eller verdier ved ekteskapet fra hverandre uten å endre parets åndelige liv og sette ekteskapets vel og familiens fremtid i fare.»

Werner Jeanrond: «Uholdbar morallære»

Werner G. Jeanrond er professor ved Teologisk fakultet i Oslo – og den første katolikk som underviser i dogmatikk der. Han ser på pavens stillingtagen som ett i rekken av forsøk på å forsone Kirken med det faktum at mennesker er skapt av Gud med ulike seksuelle legninger.

– Den heteroseksuelle majoriteten har ingen rett til å bestride den homoseksuelle minoritets verdighet og lengsel etter et lykkelig liv i partnerskap og familie innen det kirkelige fellesskap, sier professoren som vokste opp i Saarbrücken, Saarland, én av de mest katolske regioner i Tyskland. Fra 1981 til 1994 underviste han ved Trinity College, Dublin, deretter i 12 år ved Universitetet i Lund, så ved Universitetet i Glasgow, Universitetet i Oxford, St Benet's Hall, og fra september 2018 ved Universitetet i Oslo.

– Er, etter din mening, pavens uttalte støtte til juridisk regulering av borgerlig partnerskap mellom likekjønnede i strid med katolsk lære?

– Den katolske kirkes morallære har alltid vært i utvikling. Vi kan bare se på den utvikling

«
Denne læren har lenge vist seg å være uholdbar: Kirken kan jo ikke kreve at homoseksuelle skal leve i sølibat (§ 2359) på grunn av at de tilfeldigvis er født med «feil» seksuell legning.»

WERNER G. JEANROND

DYNAMISK LÆRE: – Den katolske kirkes morallære har alltid vært i utvikling. Vi kan bare se på den utvikling som har skjedd i det katolske syn på dødsstraff, gjennom de siste tiår, sier prof. i systematisk teologi Werner Jeanrond.
Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

som har skjedd i det katolske syn på dødsstraff, gjennom de siste tiår. Den katolske katekismen betrakter homoseksuell aktivitet som objektivt feilaktige (§ 2358 – 2359). Denne læren har lenge vist seg å være uholdbar: Kirken kan jo ikke kreve at homoseksuelle skal leve i sølibat (§ 2359) på grunn av at de tilfeldigvis er født med «feil» seksuell legning, altså at de er skapt av Gud på «feil» måte. Intet tenkende og troende menneske kan begripe en slik logikk. Derfor er det på tide at Kirkens lære korrigeres. Jeg ønsker derfor pavens ytring velkommen som et betydningsfullt bidrag i den retning, sier professor Jeanrond, som mener at den katolske læren om homoseksualitet har et stort behov for endring.

– Om Gud har skapt oss mennesker på ulike vis, hvem har rett til å kritisere det, spør han.

GUD HAR FORANDRINGSKRAFT

Den anerkjente teologiprofessoren frykter ikke at pavens uttalelser skal splitte Kirken. Ifølge Jeanrond er pavens uttalelse til hjelp når det gjelder å overvinne den krise som Kirkens dypt problematiske lære om homoseksualitet, har skapt.

– Paven tenker pastoralt: Menneskenes gudsrelasjon skal ikke settes i fare på grunn av at man forneker deres seksuelle legning. Vi kristne skal tro på Gud, ikke på morallæren. Læren er i beste fall en hjelp til et kjærlighetsfylt liv med Gud. Iblant kan den forstyrre vårt trosnivå, slik som i dette tilfellet, og da må den reformeres, sier Jeanrond.

– Hvorfor vekker pavens støtte til regulering av borgerlig partnerskap for likekjønnede anstøt, tror du?

– Mange biskoper, prester og vanlige katolikker er vel også glade nå når paven nok en gang har forsøkt å se mennesket først, og ikke redusere menneskelig liv til den uholdbare læren om homoseksualitet, slik du finner den i Katekismen. Motstanden mot utviklingen av morallæren kommer ofte fra katolikker som vil ha en uforanderlig Kirke, en uforanderlig morallære og som kanskje tror mer på sin egen kirkelighet enn på den levende Guds nærvær og forandringskraft i Kirken og verden, sier Jeanrond.

ET JUBILEUM: TERESA OG KATARINA - KIRKELÆRERE I 50 ÅR

TEKST: NILS HEYERDAHL

– I svaret på spørsmålet «Tror du det er Guds vilje at homofile ikke skal kunne dele livet med en de er glad i?» sier førstelektor Peder Solberg blant annet at «jeg tror vi i vårt samfunn har et ekstremt overfokus på at lykkes, og å dele livet med noen vi er glad i, er forbeholdt det seksuelle parforholdet». Hvilke tanker gjør du deg om det?

– Er Guds rike, som vi kristne håper på og Jesus Kristus har invitert oss til å være medskapende i, bare kjennetegnet av lidelse og tristesse? Det tror jeg ikke. Jesu forkynnelse av Guds rike kjennetegnes tvert om av en kjærlighet og en glede som alle har del i – også og spesielt for de grupper som står utenfor religiøse institusjoner og samfunnet. Å leve i felleskap med andre og i kjærlighet til Gud, til hverandre, til Guds skaperverk og til sitt eget jeg, slik det vokser frem, er den store kristne utfordringen. Kirken kan veilede oss i hvordan vi kan lykkes på forskjellige vis. Noen kristne er kallet til sølibat, andre til et liv i ekteskap eller partnerskap. Seksuell legning bør ikke automatisk kobles til bare den ene eller andre livsformen.

BE OM UNNSKYLDNING

Teologiprofessoren mener pave Frans' posisjon synes å være: «Støtte til beskyttelse og juridiske rettigheter for homofile, mens ekteskap er forbeholdt mann og kvinne».

– Slik resonnerer jo også mange pastoralt tenkende biskoper idag. Det viktigste er at troende katolikker aksepterer at mennesker av homoseksuell legning er Guds barn på samme måte som mennesker av heteroseksuell legning og at de behøver samme støtte til å leve lykkelige familieliv. Gud er kjærlighet, og menneskets forskjellige måter å uttrykke kjærlighet til Gud og til hverandre på – selv kroppslig – må anerkjennes og ordnes til alles beste og med respekt for andres seksuelle legning, poengterer Jeanrond. Så legger han til:

– Dessuten er det på tide at Den katolske kirken ber homofile mennesker om unnskyldning for all den lidelse de har måttet tåle over svært lang tid på grunn av den interne undertrykkelsen og for hvordan den har påvirket allmennhetens forakt og hat mot homofile medmennesker. •

For et halvt hundre år siden, i 1970, i en periode som i Europa i stor grad var preget av kvinners kamp for likestilling, utnevnte pave Paul VI Kirkens to første kvinnelige kirkelærere (*doctores ecclesiae*): Katarina av Siena og Teresa av Avila.

KATARINA (1347–1380) fra den italienske byen Siena fikk i svært ung alder kallet til å vie seg Kristus og Kirken, og levde i tre år i stillhet og bønn, før hun som 18-åring trådte inn i en gren av dominikanerordenen som ble kalt mantelater, den hellige Dominikus' botssøstre. De virket blant fattige og syke. Etter flere år i isolasjon, meditasjon og med visjonære erfaringer som hun beskrev i nesten 400 brev (antagelig diktert, for hun kunne ikke skrive), forlot hun sin celle og trådte ut i offentligheten. Hun gjorde en stor sosial innsats for vanskeligstilte medmennesker og ytret seg med autoritet i politiske og samfunnsmessige spørsmål. Katarina var medvirkende til at paven flyttet tilbake til Roma fra sitt «fangenskap» i Avignon. Hun ble helgenåret i 1461 og utropt til Italias skytshelgen i 1939, en posisjon hun deler med Frans av Assisi. Hun var hverken lærd eller teolog, men refleksjonene over den kristne tro, nedtegnet i hennes skrifter, er bakgrunnen for at hun ble opphøyet til kirkelærer.

TERESA (1515–1582) hadde adelig bakgrunn og kom fra den spanske byen Ávila. Hun reformerte karmelitterordenen sammen med Johannes av Korset, grunnla en rekke klostre og skrev verker der hun fremstår som en betydelig mystiker, teolog og skildrer av det kontemplative liv. Hovedverket *Den indre borg*, utgitt på norsk av Efreml forlag, beskriver de syv stadier sjelen må gjennom for å nå forening med Gud. *Boken om mitt liv*, utgitt på norsk av Thorleif Dahls Kulturbibliotek, er hennes åndelig selvbiografi. St Olav forlag har også utgitt to biografier: Tomás Álvarez: *Teresa av Avila. Guds vagabond*, og den mer kortfattede *Den hellige Teresa av Avila*, av karmelittersøster Maria Nada av Inkarnasjonen, som før hun gikk i kloster het Marit Flagestad. Teresa av Ávila ble helgenåret i 1622, og som den betydelige forfatteren hun var, har hun en sentral plass i spansk renessanselitteratur. Hennes innflytelse har nådd langt ut over karmelitterordenens rekker. •

TRAPPISTENE - NOEN PRESISERINGER

I forrige nummer ble det i flere sammenhenger skrevet om cistercienserordenen av den «strengt observans», også kalt trappistene. Et sted ble den avdøde trappist, fader Robert Anderson ved en feil gitt tittelen «dom», men denne er hos cistercienserne bare brukt om abbedene. Hos benediktinerne og karteuserne, derimot, brukes «dom» om alle presteviede munkene. Det ble også gitt inntrykk av at klostrene på Tautra og på Munkeby tilhørte den «vanlige» cistercienserordenen, Ordo Cisterciensis (O.C.), men begge tilhører den reformerte delen, Ordo Cisterciensis Strictioris Observantiae (O.C.S.O) – trappistene.

PÅ SPORET AV EN SVUNNEN TID

Da en folkeoppstand i Ungarn med krav om politisk frihet ble brutalt slått ned av sovjetiske styrker i 1956, flyktet mange til utlandet. Noen kom til Norge. En av dem var Arpad Matlary

TEKST: ELISABETH SOLBERG FOTO: TOR ERIK SCHRØDER

På 1950-tallet bodde det ikke mange katolikker i Norge. Noen ordenssamfunn hadde etablert seg her, og flere klostre drev sykehus og skolevirksomhet.

Katolikkene var som oftest utlendinger, men det fantes også en og annen norsk konvertitt. Med tiden har Den katolske kirken i Norge hatt en formidabel vekst, hovedsakelig på grunn av flukt og arbeidsinnvandring. Den første gruppen flyktninger som kom hit, var ungarerne. Året var 1956.

Arpad Matlary er en herre man nesten får lyst til å si «De» til. Det er noe høvisk over hans fremferd. Galant åpner han døren og trer litt til side, så jeg kan gå først inn i kafeen der vi skal møtes. Det litt alderdommelige ordet «dannelse» streifer meg. Så har han

da også røtter langt tilbake i en mellomeuropeisk kultur man kan lese om i Stefan Zweigs bok «Verden av i går».

På mitt spørsmål om hans bakgrunn, sier Arpad: – Hvor langt bakover skal jeg gå?

Nei, hva skal jeg svare på det?

– Jeg pleier å si at min slekt går tilbake før Trianon-traktaten i 1920, da Ungarn måtte avstå to tredjedeler av sitt territorium til nabolandene. Min farfar kom fra et sted i Tatrafjellene – det ligger i dag i Slovakia. Som jurist flyttet han til det sørlige Ungarn, der han giftet seg og fikk seks barn. Den eldste sønnen falt i første verdenskrig, én ble jurist i hæren og to ble offiserer. Faren min var yngste sønn. Han gikk på kadettskole i Timisuara i Romania. Min bestefar på morsiden var fra Transylvania, som nå tilhører Romania. Han var også jurist, og han flyttet til Kalocsa i Ungarn, der jeg ble født i 1935.

Ungarn var i sannhet et stort og mektig land før første verdenskrig, da det utgjorde en likestilt del av dobbeltmonarkiet Østerrike-Ungarn. Franz Josef var keiser av Østerrike og

konge av Ungarn. Som militær avla Arpads far ed til denne monarken.

BAKGRUNN

Arpad og den to år eldre søsteren hans vokste opp i et hjem med solid borgerlig fundament. Likevel har han en følelse av at han ikke hører til noe bestemt sted i Ungarn.

– Siden far var offiser i hæren, flyttet vi så godt som annethvert år. Denne litt rotløse tilværelsen gjorde at jeg for eksempel aldri beholdt noen ungarsk dialekt. De siste fire skoleårene gikk jeg på internatskole i et benediktinerkloster, der jeg tok examen artium. Hit til denne skolen kom det elever fra hele landet.

Overraskende nok vokste den trofaste katolikken opp som lutheraner. Det har seg slik:

– Storparten av den ungarske befolkningen

var katolikker, men cirka 30 % var calvinister og knappe 5 % lutheranere. Området i Tatrafjellene, der min farfar vokste opp, var luthersk, så derfor var min far opprinnelig protestant. Min mors familie var imidlertid katolikker. Ifølge de juridiske bestemmelsene i landet skulle sønnene overta farens religion og døtrene morens. Mor var veldig opptatt av å være lovlydig, så jeg fikk religionsundervisning i den lutherske kirken i helgene. Det var ikke noe problem at mor og far var fra ulike kirkesamfunn. For eksempel giftet de seg først i en protestantisk kirke, så i en katolsk. I 1948, da jeg var rundt 12 år, konverterte far til katolisismen, og jeg fulgte med. Far ville tilbake til «fedrenes religion». Dessuten var det slik etter krigen at lutheranerne og calvinistene ofte ikke motsatte seg å gå i kommunistisk tjeneste. Så kanskje var det også en grunn til at han gikk over til katolisismen, funderer Arpad.

FAREN

Fra 1909 til 1912 gikk Arpads far på krigsskolen Theresiana i Wien. Under første verdenskrig ▶

«Jeg ville så gjerne bli lege, men alle utdanningsveier var stengt i hjemlandet mitt.»

SØSTEREN LEDET VEI: Arpads søster er grunnen til at han havnet i Norge: – Det viste seg at hun var blitt kjent med noen nordmenn i diplomatiet i Ungarn, og de mente hun ville ha gode utsikter til å få stipend og studere i Norge. Da jeg hørte det, ønsket jeg å følge i hennes spor.

tjenestegjorde han i den ungarske hæren på østfronten. Der ble han tatt som krigsfange og sendt til Sibir. Han ble sittende i sibirsk fangenskap i fem og et halvt år.

– Under andre verdenskrig var far blitt general og ledet divisjoner av den ungarske hæren på østfronten. Han havnet i engelsk krigsfangenskap i en militærleir ved Ludwigshafen, tror jeg det var. Der satt han sammen med høytstående ungarske og tyske offiserer, deriblant Messerschmitt, han med krigsflyene, vet du. Far ble stilt for retten for antisemittisme, en anklage som var helt grunnløs. Blant vitnene i rettssaken var en rabbiner, som gikk god for ham, og far ble frikjent.

Da sovjetiske tropper strømmet inn over den ungarske grensen mot slutten av krigen, dro vi til Salzburg, men allerede i november

samme år vendte vi tilbake til Ungarn, for vi hadde ikke noe å gjøre i Østerrike. Far kom først i januar.

For sin krigsinnsats har han fått flere militære utmerkelser. For fem år siden fikk jeg en henvendelse fra ungarske myndigheter, som ønsket å opprette en æreskirkegård i Budapest for de høyest dekorerte offiserene fra tiden mellom 1914 og 1945. Nølende godtok familien vår at han skulle overføres, siden Budapest ligger mer sentralt enn det stedet der han opprinnelig ble begravet. Nå er det enklere for oss å besøke graven hans.

LIVET I ET «ØSTBLOKKLAND»

«Jernteppet» ble den kalte, denne ulykksalige grensen som delte Europa i to etter andre verdenskrig og frem til 1989. Øst for piggråd,

vaktårn og murer holdt Sovjetunionen sitt kommunistiske grep over landene. Stalins brutalitet ga gjenklang i hele det kommunistiske Europa. Kommunistpartiet ble det eneste lovlige partiet, jordbruket ble tvangskollektivisert, falske anklager førte til rettssaker og utrenskninger, folks dagligliv var preget av frykt. Ungarn var blant de landene som gjennomgikk store forandringer.

Etter krigen bodde Arpads familie i Kalocsa, i en bolig som moren hadde arvet. Det kommunistiske systemet aksepterte imidlertid ikke sosiale forskjeller og så med misbilligende øyne på aristokrati og borgerskap. Alle skulle bli en del av proletariatet, ingen skulle ha privilegier. Derfor beordret ordføreren i Kalocsa familien ut av boligen. De ble frarøvet alt de eide og deportert til byen Kiskörös, et vilt fremmed sted. Der måtte familien på fire bo i en ettromsleilighet.

Arpad forklarer: – Med vår klassebakgrunn hadde vi ikke noen eksistensberettigelse i Ungarn. På grunn av min fars stilling kalte de oss for «klassefremmede». Jeg kunne ha frasagt meg mine verdier og min familiebakgrunn, så ville jeg ha fått fordeler og utdanning. Men det kom ikke på tale. Far var også urokkelig og fikk lide hardt for det.

I 1949 ble så å si alle skolene nasjonalisert. Etter åtte år på jesuittskole fikk jeg ingen mulighet for videre utdanning, jeg ble tvunget til å ta manuelt arbeid. Alle skulle bli arbeidere. Et par år jobbet jeg i veivesenet.

Samfunnslivet var kontrollert og overvåket til minste detalj. De fleste klostresamfunnene ble nedlagt, Kirken ble sett på med ublidde øyne. Arpad forteller om kamerater som ikke torde gå i kirken, og som døpte sine barn i det skjulte.

Familien Matlary hadde imidlertid verdifulle bekjentskaper. En av dem var rektor ved internatskolen i benediktinerabbadiet Pannonhalma - et av de få klostrene som ikke var blitt stengt.

– Denne mannen hjalp meg så jeg fikk stipend og kunne gå der på gymnaset i fire år. Vi hadde ikke rare inntekten på den tiden. Far mistet jobben og hadde ikke noen fast stilling. Han arbeidet litt som nattevakt, dessuten ga han privatundervisning i fremmedspråk. Siden han hadde tilbrakt over fem år i Sibir, kunne han russisk, men han snakket også tysk, engelsk og fransk. Det var disse tre språkene han underviste i.

OPPSTANDEN

Da Stalin døde i 1953, ble det satt i gang en «avstaliniseringsprosess» som førte til et visst

«tøvær» i østblokklandene. I Ungarn forsøkte man å komme til en forsoning med Den katolske kirken, som var blitt utsatt for forfølgelser. Politiske fanger ble løslatt fra fengslene og et håp om en viss liberalisering begynte å bre seg i samfunnet. I 1956 demonstrerte studentene i Budapest, og motstandere av kommunistregimet tok til orde blant annet for et flerpartisystem med frie valg. Den 23. oktober samme år samlet det seg om lag 100 000 demonstranter i hovedstaden. Den syv meter høye statuen av Stalin ble revet ned, og horder av mennesker forsøkte å innta Radiohuset for å kringkaste sitt nye program. Da grep det ungarske sikkerhetspolitiet til våpen og skjøt inn i menneskemengden. Sovjetiske tanks rullet over landegrensen for å gjenopprette ro og orden. Oppstanden bredte seg utover i landet, og de neste dagene ble sykehusene fylt av skadde sivile. Regjeringen mistet kontrollen. Den 4. november ble Budapest angrepet av sovjetiske bombefly og et tusentalls stridsvogner. Mange ungarere flyktet til Østerrike og til Jugoslavia, og bare få dager etter fikk militæret, støttet av Sovjetunionen, igjen festet sitt jerngrep i Ungarn.

«ARBEIDER MILITÆR»

Da Arpad avsluttet gymnaset i 1955, ble han innkalt i militæret.

– Jeg ble plassert i noe de kalte for «arbeidermilitæret», der jeg skulle bygge et ammunisjonshus for grensevaktene i nærheten av byen Szerencs i det østlige Ungarn. Vi hadde militæruniform, men bar ikke våpen. Det skulle liksom være en begunstigelse å få arbeide for kommunistene. Hver dag måtte vi opp klokken fem og dra på arbeid, og så kom vi hjem klokken seks på kvelden. Klokken syv ble vi undervist i hvordan man skal forholde seg under en atomkrig. Nonsens!

Arpad blåser foraktelig. ▶

TUR: Arpad på tur med hunden Kicsi i Furulunden i Mandal.

– Og vi marsjerte og trente med ubrukelige gevær. Så kom 23. oktober, og ingen skjønnte hva som foregikk. Den dagen hadde jeg transportert noen møbler til en nærliggende by sammen med en annen mening. Folk samlet seg på hovedplassen i byen, og vi spurte hva som skjedde. Ingen svarte oss, siden vi var i uniform. De stolte ikke på oss. Til slutt var det noen som sa: «Kan dere ikke se at det er stjernefall?» Vi skjønnte fremdeles ingen ting. Så fikk vi se at de røde stjernene, som dekorerte alle offentlige bygninger, ble kastet i bakken. Det var det de kalte «stjernefall». Siden vi oppholdt oss nær den sovjetiske grensen, forventet vi at russerne skulle sende sine tanks inn over byen, men de valgte en annen rute. For å opprettholde ro og orden i Szerencs og forsvare byens borg skaffet vi oss våpen. På alle sjelers dag holdt vi æresvakt ved de falnes monument, men det kom ikke til skyteepisoder – det var jeg heller ikke innstilt på. Jeg ønsket å bli lege og redde liv, ikke ta liv.

FLUKTEN

Arpad og kameraten så sitt snitt til å flykte. De stakk rett og slett av fra «arbeidermilitæret».

– Det tok omtrent en uke å gå til fots gjennom hele Ungarn frem til grensen i vest. Vi fikk etter hvert kvittet oss med uniformene. Folk ga oss klær og losji underveis. Vi ble betraktet som «freedomfighters», bekjempere av kommunistregimet. Derfor var folk vennlig innstilt over alt. Var vi blitt tatt, ville vi blitt sendt til Sovjet. Vi kom frem til Pannonhalma, der jeg hadde gått på skole. Der fikk vi overnatte. Det er en stor industriby, Győr, i nærheten, og den er veldig kjent for håndballspillere. Flere norske jenter har spilt der, tilføyer Arpad forklarende.

Åja? Det ringer ingen bjelle.

– Jeg oppsøkte noen venner av familien som bodde i nærheten av grensen, og fikk høre at min søster hadde reist vestover en uke før. Grensen var en kanal med bro over. Vi ventet der til det ble natt, for vi regnet med at den var overvåket av soldater med hunder og ammunisjon. Langs hele østblokk-grensen var det jo streng bevoktning av soldater i utkikkstårn. Til min store overraskelse skjedde det ingen

«Straks jeg kom til Norge, oppsøkte jeg Kirken. Jeg ble tatt godt hånd om av dominikanerne da jeg kom, særlig knyttet jeg bånd til pater Patfoort.»

ting! Vaktene var ikke der, og vi kunne spasere over til friheten!

MULIGHETER I NORGE

Mange ungarere flyktet en annen vei, over grensen til Jugoslavia og ble samlet i leire. De fikk hjelp av Thorvald Stoltenberg til å komme videre. Arpad, på sin side, dro alene til Wien, ettersom han hadde slektninger der.

– De fortalte meg at min søster var reist til Norge noen dager før.

Hvorfor til Norge, undres jeg.

– Det viste seg at hun var blitt kjent med noen nordmenn i diplomatiet i Ungarn, og de mente hun ville ha gode utsikter til å få stipend og studere i Norge. Da jeg hørte det, ønsket jeg å følge i hennes spor. Jeg ville så gjerne bli lege, men alle utdanningsveier var stengt i hjemlandet mitt.

I Norge tok det tid før Arpad fikk bekreftet at han kunne studere medisin. Landet hadde bare hundre studieplasser.

– Jeg ble til slutt tatt opp som nummer 101. Tenk så heldig jeg var! Det var jo ellers så strengt.

Ved ankomst til Norge ble ungarske studenter tatt hånd om av norske medlemmer av Studentersamfunnet. Slik fikk de norske kontakter og ble tilrettevist i det nye samfunnet. Likevel holdt ungarerne seg mye sammen.

– Jeg vet ikke helt hvor mange vi var, vi som kom til Norge fra Ungarn i 1956. Den 22. oktober i år holdt vi minnehøytid. Det blir færre og færre av oss. I min alder dør man. Noen ungarere har også reist videre, for eksempel til USA eller Canada, for der er språket mer internasjonalt. Med norsk språk blir man veldig låst til Norge.

Når jeg spør om grunnen til at han flyktet var mangel på utdanningsmuligheter i hjemlandet, svarer han bekreftende.

– Hadde jeg kommet inn på medisin i Ungarn, ville jeg nok ha blitt boende. Du må huske på, faren og moren min ble igjen i landet. Med min bakgrunn ville jeg alltid vært en politisk fiende av regimet.

Faren så han aldri igjen.

– Han ble hentet av politiet en morgen i 1957. De ville ha ham til å bli informator for kommunistene og tyste på folk rundt seg. Det nektet han, og de torturerte ham nesten til døde. Så ble han syk og sovnet inn i 1961. Jeg fikk dødsbudskapet på et postkort for å gjøre det lettere for sensuren. Det var veldig tøft.

Siden besøkte moren ham og søsteren ofte, hun pendlet mellom de to landene.

SPRÅK OG KULTUR

På skolen hadde Arpad bare fått undervisning

ARPAD OG JANNE: Arpad fullførte legestudiet og arbeidet som nevrolog og som barnelege. Det gikk noen år, så giftet han seg med Janne Haaland Matlary. De fikk fire barn på løpende bånd.

i latin som fremmedspråk; i tillegg til russisk, selvfølgelig, men det lærte han aldri. Okkupasjonsmaktens forhatte språk var man ikke motivert for å tilegne seg. Det var vel slik i Norge også under andre verdenskrig.

I Norge måtte han lære både norsk og engelsk, ettersom nesten all faglitteratur var på engelsk.

– For meg var det vanskelig. Ungarsk er så totalt forskjellig, så jeg strevde. Det var heller ikke så lett å komme fra en mellomeuropeisk kulturkrets til det norske samfunnet. Den protestantiske tankegangen var merkelig i Norge den gangen. Uten å konkretisere det nærmere fortsetter han:

Søsteren min studerte tysk og fikk en undervisningsstilling i tyskspråklig litteratur ved Universitetet i Oslo. Hun merket nordmenns motstand mot dette språket på den tiden.

Arpad forteller at hun aldri helt fant seg til rette i Norge. I 1970-årene var det ekstra ille. Da strømmet en kommunistisk bølge inn over studentmiljøene. Dette gjorde henne ubekvem,

ja, motløs. Selv er han spesielt kritisk til amerikaniseringen av den norske kulturen.

– Engelsk trenger seg inn over alt, så vel i dagligspråket som i akademiske miljøer. Nå for tiden sier vi «hei» når vi hilser på hverandre. Det er amerikansk, jeg liker det ikke!

LIVET I NORGE

Selv kan jeg nesten ikke forestille meg forsamlingen i dominikanerkirken i Oslo uten Arpad – i de senere årene med hustru og en hale med avkom i hælene. Han er liksom en del av inventaret.

– Straks jeg kom til Norge, oppsøkte jeg Kirken. Det var ikke så mange katolikker i Norge den gang, kanskje rundt åtte tusen i Oslo og omegn. Jeg ble tatt godt hånd om av dominikanerne da jeg kom, særlig knyttet jeg bånd til pater Patfoort. Det ble vel også på sett og vis en vei inn i samfunnet. Vi var en del katolske ungarere som gikk til messe hos dominikanerne om søndagene. Etterpå ble vi ofte invitert inn i den gamle klosterbygningen i Neberggaten. Den husker vel ikke du?

Arpad blir forbauset over at jeg faktisk husker trebygningen fra gammeltiden.

– Jeg må si at religionen ga oss, som ble i Norge, et slags samhold. Men det var ikke alle som greide å tilpasse seg norske vaner. Jeg ble glad i å gå på ski, de andre spaserte gjerne i Frognerparken. En stund hadde vi faktisk to ungarske jesuitter boende i Oslo også. Pater Horvath husker jeg fra Kalocsa, er ikke det pussig? Jeg kjente ham faktisk før han ble jesuitt.

Arpad fullførte legestudiet og arbeidet som nevrolog og som barnelege. Det gikk noen år, så giftet han seg og de fikk fire barn på løpende bånd. I dag er de voksne, og to av dem har valgt forsvaret som arbeidsplass. Hans kone, professor Janne Haaland Matlary, fikk nettopp en ungarsk utmerkelse på minnedagen for oppstanden.

– Hun fikk prisen for sin rolle som formidler av ungarsk tankegods i norske medier. Det står så mye negativt om Ungarn i avisen, om Orbans regime og ungarsk mentalitet. Hun skriver ikke direkte om Orbans politikk, men hun forsøker å forklare hva ungarerne er interessert i, deres motstand mot homofilt samliv, mot abort og for familiepolitikk. Deres innstilling er annerledes enn her i Norge, og det prøver hun å belyse.

Vår samtale er over, og med god korona-avstand ønsker vi hverandre farvel og alt godt. Ingen av oss tar ordet «hei» i sin munn. •

RETTELSE

I forrige artikkel i serien «De kom og ble» var det Tor Erik Schröder som tok bildene av Gloria fra Chile. Redaksjonen beklager at feil fotograf ble oppgitt.

GJENNOM GITTERET: Søster Maria Victima før hun svarer på hva «kjærlighet» er.

Et kall er et mysterium

På en utekafé i Krakow, under feiringen av avsluttet vårsemester i teatervitenskap, visste Lidia Jaroslawa det. Hun skulle bli nonne.

TEKST: TONE MARIE ROREN FOTO: TORE HARRY PAULSEN

Det skjedde noe i mitt hjerte der og da. Det var sterkt, og så hellig! Som en dyp forelskelse. Et kall er et mysterium, som oppstår mellom Gud og mennesket. Et kall er å *bli med noen*. Et kall er å be og puste *med den andre*.

Nå heter hun søster Maria Victima. Hun er født og oppvokst i Polen. Som karmelittnonne kan du beholde døpenavnet ditt, eller få et «tilleggsnavn». Nonnene kan velge tilleggsnavnet sitt selv. De kan også få det tildelt. For henne var det ikke viktig å velge selv. Men det var viktig å få et navn, som beskriver

hennes forhold til Gud. «Victima» er latin for «offer». Gjennom å bære dette navnet, forteller søster Maria Victima at hun «ofrer alt for Gud».

DEN HELLIGE ÅND HAR TALT

Dette intervjuet skulle egentlig handle om humor. Men etter å ha beskrevet idéen i en e-post til klosteret, kom følgende svar: «Kjære ... Så hyggelig å bli kjent med deg! Det du skriver er interessant. Først kanskje er det godt at vi treffes og snakkes. Vi håper at Den Hellige Ånd etterpå skal vise oss hva vi skal skrive om ...» Allerede da forsto jeg, at når Den Hellige Ånd bestemmer, blir det ikke alltid slik mennesket vil. Etter et første møte

Tone Marie Roren er forfatter og skribent. Her beretter hun om hvordan det var for henne, som ikke er katolikk, å møte en polsk karmelittnonne i Tromsø, og høre om hennes valg i livet.

og noen dagers stillhet, kom neste e-post: «Kjære ... Jeg ber for deg og tenker på vår artikkel. Hva om temaet «kall»? Jeg tenker ikke bare på et kall til kloster, men generelt, om kall for hver av oss – til kloster, til familie, til ... hva synes du om dette? ...» Den Hellige Ånd hadde talt. Og søster Maria Victima hadde lyttet.

Vi sitter i et av samtalerommene i Karmelittklosteret i Tromsø. Klosteret er av mur. Veggene innvendig er nakne. Noen steder henger det små religionsmalerier. Trappegangene gir gjenlyd når vi snakker. Alle dørene er merket med skilter av tre. Ved inngangen er en liten resepsjon, kalt «porten». Der tar nonnene imot besøkende. Porten fungerer også som butikk, hvor de selger lys, kort, håndarbeider, rosenkranser – og ikoner, som de maler selv. På vei til andre etasje går jeg oppover en hvitmalt trappegang, mens jeg i min indre notatblokk skriver ordene «respekt», «ydmynhet», «ærefrykt», «stillhet» ... ett ord for hvert trappetrinn. Jeg åpner døren med skiltet «Samtale». Vel innenfor ser søster Maria Victima på meg gjennom sine ovale brilleglass. Så kommer det et spørsmål, som lyn fra Guds himmel. Hun peker på gitteret av tre som skiller oss, mens ermene på ordensdrakten flagrer, nesten som vinger.

– Hva synes du om gitteret?

Jeg drar fram gjestestolen, men får ikke satt meg. Hva svarer jeg på dette uventede spørsmålet? Det er jo jeg som skal spørre. I samme øyeblikk innser jeg at i Herrens hus er det ærlighet som gjelder. Samtidig forinner jeg at det i søster Maria Victimas mildhet ligger gjemt en myndighet som avkrever svar.

– *Jeg synes det er litt rart. Jeg har lyst til å håndhilse, men gitteret er i veien.*

Det kommer raskt en hånd ut gjennom gitteret. Vi håndhilser (Merk: Dette var før koronaepidemien brøt ut!). Hun forklarer:

Det er der for å vise at bakom er et område for stillhet og bønn. Gitteret hjelper nonnene til fysisk å være tilbaketrasket fra verden. For å leve i bønn. Men ikke for å leve tilbaketrasket fra menneskene, understreker hun. Gitteret markerer bare «et annerledes nivå å møtes på». Og om de møter rike eller fattige, spiller ingen rolle. Alle er vi Guds barn.

– Tenk deg et orkester. Når det er i studio for å spille inn en konsert, må studioet være lukket, fordi musikerne trenger å være uforstyrret. Gitteret er *vår* lukkede dør inn til «studioet» hvor vi holder bønnekonsert! Bønn er en gave fra Gud, en invitasjon til å bli med og snakke med ham: Bli med meg! Bønn er også kjærighet til folk. Folk kan komme til oss og snakke om alt de vil. Vi prøver å se det fra Guds side. Vi snakker med Gud for dem.

– *Får dere svar?*

– Ja, svaret kommer alltid, på forskjellige måter. Og når det ikke kommer som vi vil, kommer det som et bedre svar.

– *Hvordan vet du at det er Gud som svarer?*

– Et karakteristisk tegn er *fred*. Men alle situasjoner

«Gud kan ikke kalle til noe annet enn kjærighet.»

er forskjellige. Noen ganger kan løsningen på et problem innebære ytre kamp, men likevel føre til indre fred. Andre ganger kan vi be om noe, som ikke kommer. Og så kommer det likevel, etter en tid, men som noe annet.

Hun nevner som eksempel en reise, som vi gleder oss til, men som vi blir forhindret fra å kunne gjennomføre. Etter å ha bedt om en løsning, uten tilsynelatende å bli bønnhørt, forulykker så toget eller flyet vi skulle ha reist med. Vår bønn er hørt, men svaret ble et annet enn vi ba om. Søster Maria Victima lener seg ørlite fremover. Hun lar ordene synke inn i stillheten mellom oss. Så smiler hun, kommer på noe. Det handler fortsatt om bønn. Men dette intervjuet skulle jo handle om kall, tenker jeg. Vil jeg skrive meg bort hvis jeg lar henne snakke mer om bønn? Samtidig må man vel kunne si, at hele livet i klosteret er utledet av kallet? Nonnen fremfor meg smiler igjen, forsiktig. Det ser ut til at jeg har satt henne i ventemodus. Jeg fornemmer at hun ser. Det som er. Jeg samler meg, løfter blikket og følger henne tilbake i tid, til en gang hun skulle ha en «vanskelig eksamen». Temaet var stort, og hun hadde et påtrevende behov for å lese. Så, dagen før eksamen, ble hun kontaktet av en venn, som var alvorlig deprimert. Han trengte noen å snakke med. Hun befant seg i et dilemma. Skulle hun hjelpe sin venn, eller lese til eksamen?! Hun valgte det første, med begrunnelsen at «mennesket er viktigst». Hun forteller, at hun på eksamensdagen var så rolig. De hadde en eksaminator som alle var redde for, og læreren var svært nervøs. Men hun bestod eksamen, med overraskende god hjelp fra eksaminatoren. Etterpå følte hun dyp ro – og fred.

39 ÅR I KLOSTER

Søster M. Victima er 61 år. Det er 39 år siden hun gikk i kloster. Hun var først tre år i karmelittklosteret i Elbing, en by i det nordlige Polen. Deretter 14 år på Island, så en periode i Hannover. Og nå sitter hun bak gitter i karmelittklosteret i Tromsø og serverer te og kake gjennom et dreieskap i veggen. For meg, som første gangs besøkende i et kloster, oppleves denne formen for servering noe underlig. Men det som serveres smaker bemerkelsesverdig godt. Kan det være velsignet? Sr. M. Victima forteller, at nonnene selv får velge hvilket kloster de vil ha sitt virke i. Hun valgte Island og Tromsø, fordi hun kjenner seg som misjonær. Det er noe med de nordiske landene, noe som har med kallet hennes å gjøre, og som er vanskelig å forklare. Å leve i andre kulturer og lære andre språk, passer også for henne. Hun snakker norsk med polsk aksent. Innimellom leter hun ►

KARMEITTKLOSTERET I TROMSØ: For å minnes pave Johannes Paul II og hans besøk i Tromsø i 1989, valgte nonnene å døpe klosteret til «Karmel, Totus Tuus». Ordenen har navn etter fjellet Karmel i Israel. «Totus Tuus» betyr «helt din», og var pave Johannes Paul IIs motto. Ordene var henvendt til Jomfru Maria.

etter de norske ordene. Hun synes det er «vakkert når mennesker snakker sammen om åndelige ting». Jeg føler hennes dype respekt for samtalen: For ordene, temaet og meg som samtalepartner. Fordi dette er et intervju, og hun er intervjuobjektet, er det i hovedsak hun som snakker. Men hun er samtidig svært lyttende. Finstemt.

FORELDRENE MISTET ALT DE EIDE

Hun er født inn i en katolsk familie. Moren var fra det nåværende Litauen, og faren fra det nåværende Ukraina. Før andre verdenskrig tilhørte disse områdene Polen. Da krigen var over, hadde hennes foreldre mistet alt de eiet. De flyktet tilbake til et forandret hjemland. I bagasjen hadde de kun seg selv og sine liv. Søster Maria Victima forteller at hennes foreldre, ved å gjennomleve en krig, ble dypt overbevist om at de menneskelige verdiene er de viktigste i livet, og at disse kan ingen ta fra oss. Begge foreldrene er nå døde. Hennes tre søsken bor i Polen sammen med sine familier. Hun har jevnlig kontakt med dem alle. De har også besøkt henne i klosteret.

– *Er det noe du savner fra ditt tidligere liv?*

– Jeg føler dyp takknemlighet for alt, og overfor alle jeg har møtt. Jeg hadde nesten alt jeg drømte om, men jeg savnet noe dypere.

– *Hva er det fineste ved å være nonne?*

– At Gud kaller meg til kjærlighet.

– *Hvordan vet du at det er Gud som kaller?*

– Gud kan ikke kalle til noe annet.

Hun sier det enkelt og likefremt.

– *Hvordan kan du ha slik tillit?*

Hun lener seg framover. Hodet nærmer seg

hendene på bordplaten. Avstanden mellom oss blir mindre. Hun svarer med et spørsmål: – Hvem skal forklare meg helheten?

Så snakker hun om «de biologiske prosessene», stiller spørsmål ved hvordan de kom til. Alle prosessene i naturen, «de enkle små ting», som bare kan beskrives, ikke forklares. Noen må ha skapt det! Det er alt dette vi ikke forstår. Hva med verdier? Kjærlighet mellom en mor og en far? Mellom venner. Hva med sannhet? Hvordan skal vi forklare alt dette? Hvis vi bare skal forholde oss til den biologiske forklaringen, så vil kjærlighet være overflødig. Hun gjengir, varsomt og med lav stemme, en historie fra en av konsentrasjonsleirene under andre verdenskrig, hvor noen av fangene skulle avrettes, og en eldre kvinnelig fange ba fangevokterne om å spare en ung kvinnes liv på bekostning av sitt eget.

– *Hvor fikk denne kvinnen kreftene fra? Å ofre sitt eget liv for en annen, kommer fra et annet nivå enn det biologiske. Vi vil jo leve! Troen er en gave. Vi skal ta imot den som en gave. Intellettet kan hjelpe oss, men det kan ikke vise oss troen. Fornuft og tro må gå sammen. Tro uten fornuft er farlig! Det kan bli til fanatisme!*

AVBRØT STUDIER

Den spesielle vårdagen i Krakow, da hun mottok sitt kall, var de mange studenter fra forskjellige studieretninger samlet. De hadde dannet bønnegrupper, og det var da gruppene satt samlet og diskuterte ulike temaer, at en av studentene spurte om noen visste hvor mange klostre det var i Krakow. Det var det ingen som visste. Ikke hun heller. De regnet sammen klostrene de kjente til. Karmelittklosteret ble nevnt som ett, men som de kun kjente ved navn. Det de hadde hørt om dette klosteret, var at nonnene der «bare ba og var unyttige».

– *Unyttige? Er dere det?*

Hun ser mot sollyset fra vinduet, smiler så vidt, sitter litt i taushet. Så sier hun langsomt, som til seg selv:

– *Hva forstår jeg da med «unyttig»? Hvis vi tenker bare på materielle ting, makt og sosiale posisjoner, så har vi ikke stor betydning. Men å vise andre kjærlighet og å være til hjelp, har stor betydning. Det kontemplative livet viser oss at det må finnes enn Gud.*

Hun avbrøt et fireårig studium i teatervitenskap for å gå i kloster. Før det hadde hun studert litteratur. Før det igjen tenkte hun på å bli journalist. Hun forteller at målet med å studere teatervitenskap, var en gang i fremtiden å kunne «regissere godt teater». Det var gjennom arbeidet i teateret hun fant utløp for sin iboende evne til omsorg. Menneskene hun hadde i sin nærhet kom gjerne til henne med

«Å sette sitt eget jeg i sentrum, er det mest tragiske fengselet.»

sine problemer. Det gjaldt særlig ungdommene. Hun forteller at en del av dem var «marginelle», avhengige av alkohol, ensomme og savnet autoriteter. De likte å snakke med henne. Som takk for tilliten viste hun dem mulighetene teateret representerte. Gjennom dette ønsket hun å hjelpe dem til å forstå livet og sine egne personlige problemer. Hun snakker om teaterets fellesskap, og om ord, musikk, lys og stemmer som sterke virkemidler. Så kommer hun inn på «Antigone», den greske tragedien skrevet før Kristus av dramatikeren Sofokles. Tragedien handler om konflikter mellom familiemedlemmer, og mellom staten og dens innbyggere. Den utdypet hennes forståelse av konfliktens vesen.

– Konflikter er vanskelige, begge sider kan ha rett, men på hver sine nivåer. Når spenningen er på topp, når man blir så emosjonell at man ikke klarer mer, da kommer avspenningen, renselsen, katarsis ... men den er ikke nok! Den gir ingen løsning!

Det var da denne innsikten kom, at hun bestemte seg for å gå veien videre, mot Gud. For hun forsto, mer og mer, at det bare er Gud som kjenner mennesket helt og fullt. Hvis hun valgte å tro på Gud, så ville hun måtte leve konsekvent. Og hvis hun valgte bort Gud, så ville det være «dagliglivets regler som gjaldt». Hun måtte velge, enten eller. Å leve som troende bare av og til, ble umulig.

MEDITASJON OG BØNN

Livet i klosteret handler om ensomhet, stillhet, bønn, arbeid, og fellesskap. Nonnene er kontemplative. Det betyr at deres hovedoppgave er meditasjon og bønn.

– *Blir det ikke kjedelig, dette kontemplative livet?*

Hun lener seg bakover, slår ut med vingermene, for så å samle dem pent i fanget igjen.

– Ha-ha-ha! Å, nei! Livet er som en gave. Det er aldri kjedelig! Vi mennesker har lett for å sette oss selv i sentrum. Vi tenker at vi må ha det ene og det andre ... vi må ha. Og så er vi opptatt av det vi skal bli ... friske, unge, rike ... Ved å tenke slik, setter man opp fengsler for seg selv. Å sette sitt eget jeg i sentrum, er det mest tragiske fengselet. Kjedelig eller ikke kjedelig er ikke viktig! Det er kjærlighet som er viktig. Hvis jeg begynner med meg selv og slutter med meg selv, er det ingen utvikling.

– *Hvordan vil du forklare «kjærlighet»?*

Hun legger hodet bakover, og ler hjertelig igjen. Det svarte nonnesløret gjør små hopp ved skuldrene. Fingrene stryker lett over bordplaten.

– Kjære du! Det er det mange folk gjennom mange år som har villet ha svar på. Så blir hun stille, lenge.

Det lengste til nå. Hun ser forbi meg, gjennom gitte- ret og ut av vinduet. Kanskje mot Gud? Det er ikke en krusning i nonnesløret. Så sier hun:

– Det er umulig å svare helt ... å se det fra alle sider ... men kanskje jeg kan svare slik: «Kjærlighet er å leve i Guds nærvær og som person frivillig gi sitt liv og seg selv til andre.» Men ... kanskje er det umulig å si hva kjærlighet er. Alle forstår det på sin måte. Ikke alle opplever kjærlighet i sin familie, for eksempel. Hun smiler og avrunder:

– Gud skal vise oss vei.

Søster Maria Victima lener seg tilbake, mot hvileposisjon. Jeg vipper med pennen, oppsummerer, får det til at noe mangler.

– *Er det mulig å ha det morsomt her inne?*

– Ha-ha-ha! Hvis du tror at du er på riktig vei, da ler du og har det morsomt!

Jeg stusser over ordvalget. Har hun forvekslet ordet «vet» med ordet «tror»? Jeg kommenterer det ikke.

Det er sjarmerende slik. Søster Maria Victima retter på vingermene, ser ut i luften og deretter på meg. Jeg konstaterer at det i alle fall er én som har det morsomt her inne. Og høyst sannsynlig vil hun bekrefte at de er flere.

– *Er det noe mer du vil si om kall?*

Svaret kommer uten betenkningstid. Hun virker lettet over endelig å få spørsmålet.

– Alle mennesker har et kall, ikke bare vi ordenssøstre. Det er viktig å forstå hva vi er kallet til. Hun synes det er trist at så mange mennesker, særlig ungdommer, lever under så mye stress. Det handler om skole, suksess, penger. Alt dette er OK, sier hun. Men hvis det bare handler om disse verdiene, er det forståelig at så mange ikke finner noen mål i livet. Det er mange ungdommer som lever alene med sin computer. Ensomheten blir dypere og dypere da. Vi må snakke med barna, gå turer, lære dem å være sammen.

– *Men hvordan skal vi finne ut hva vi er kallet til?*

– Vi må lete, spørre oss selv, snakke med våre foreldre ... Livet handler om mer enn det som kan brukes til noe. Man kan for eksempel være en fantastisk ingeniør, men vi er først og fremst menneske. Mennesket har evig verdi, mens ingeniør er man bare for en kort tid. Vi er skapt for å dele, og for å være sammen med andre. Når jeg deler med andre, kommer livet til meg.

Søster Maria Victimans og min egen klokke tikker og går. Blomstene på benkeplaten ved siden av meg er like friske som forrige gang jeg var her. Den tilmålte tiden for intervjuet er over. Jeg forlater en nonne i nord. På vei ned trappegangen kommer ordene til meg igjen, ... «respekt», «ydmykhet», «ærefrykt», «stillhet» ..., ett ord for hvert trappetrinn. •

GAVE: «Maria, anelser» malt av Guro Giske. Maleriet ble gitt som en gave til karmelittnonnene i anledning klosterinnvielsen i 1998.

1 ÅLESUND

KATOLSK RADIO I NORGE

► Et par ildsjeler i Vår frue menighet i Ålesund har startet en katolsk internetradio – St. Rita radio. Det er ekteparet Pål Johannes Nes og Erika Nes som står bak tiltaket. St. Rita radio er definitivt en katolsk radio, men tilbyr også programmer for dem som ennå ikke er tatt opp i Kirkens fulle fellesskap. I løpet av adventstiden har de hatt flere program for hele familien, og hver dag sendes bønn og musikk. – Håpet er at en katolsk radio bygget på bønn, katekese, musikk og messe, kan være noe som vil glede flere og hjelpe søkende å finne veien til Kirken, sier ekteparet. Du kan lytte til radioen på stritaradio.no/.

Digital messefeiring

► Messefeiringen, sakramentstilbedelse, bønn og andakt m.m fortsetter å direkte-sendes, også kalt strømmes, hver dag slik at du kan ta del hjemmefra. Katolikker og andre kristne som av én eller annen grunn ikke kan motta kommunionen, oppfordres til å be til Gud om åndelig kommunion. Det kan du gjøre ved å delta i messefeiringen på nett. Hver søndag direktesendes høymessen kl. 11.00 på Katolsk.no. Komplette sendeprogram finner du på nettsidene.

Norge rundt

2 KONGSBERG

Ny katolsk menighet i Kongsberg

► Biskop Bernt I. Eidsvig kunngjør at 15. august 2021, vil Kongsberg bli en egen katolsk menighet. Til sognekirke har bispedømmet overtatt Metodistenes kirke i Kongsberg sentrum. Kirken vil vies til Den hellige Barbara av Nikomedia på grunn av bergverkstradisjonen i Kongsberg. Den hellige Barbara er skytshelgen for blant andre gruve- og tunnelarbeidere. Kirken er en nygotisk langkirke i tre fra 1887. Frem til opprettelsen av menigheten i 2021, vil eiendomsavdelingen arbeide med å tilpasse kirken til katolsk bruk.

3 TRONDHEIM

STADIG FLERE SØSTRE PÅ TAUTRA

► Sr. Renata Iwona Maria Dabrowska O.C.S.O. avla onsdag 14. oktober sine høytidelige løfter om stabilitet, troskap mot klosterlivet og lydighet inntil døden i Tautra Mariakloster. Fredag 9. oktober gjorde sr Rafael Maria det samme, så på mindre enn én uke har konventkapitlet vokst fra 9 til 11 søstre. Sr. Renata er fra Polen, og korona-situasjonen gjorde det umulig for hennes familie og venner derfra å komme til denne høytidelige feiringen. Istedenfor fylte naboer og venner fra Frosta og Trondheim kirken – i den grad den nå kan fylles. Tautras visitasabbed kunne heller ikke komme fra Wales, og delegerte atter sin myndighet til vår nye biskop Erik Varden. Han feiret begge vigslingene i høytidelig messe.

4 OSLO

Katekese er prioritet nr. 1

► Oslo katolske bispedømmes Pastoralavdeling har fått nytt navn og endrede arbeidsoppgaver: Det nye navnet reflekterer at katekese er prioritet nummer 1. Avdelingens navn er fra nå av Kateketisk senter. P. Oddvar Moi er utnevnt til ny biskoppelig vikar for det kateketiske arbeidet. – Det er en stor utfordring, og jeg er takknemlig for at biskopen har valgt å gi meg en så viktig tjeneste og så stort ansvar, sier avdelingens nye leder.

5 HAMAR

Velsignet kapell til minne om St. Carolus Borromeussøstrene

► Torsdag 5. november besøkte biskop Bernt Eidsvig St. Torfinn menighet i Hamar for å velsigne menighetens nye kapell til minne om St. Carolus Borromeussøstrenes virke i Norge. Kapellet som nå har fått nytt liv, ble tidligere benyttet av St. Carolus Borromeussøstrene. De ankom Hamar i 1924 for å være med på å bygge opp menigheten. I den siste tiden har kapellet blitt brukt som sakristi, fordi det ligger vegg i vegg med sognekirken. Nå har det blitt pusset opp, og kan igjen benyttes som kapell.

4 OSLO

Prester lagde «nett-hit»

► Fire av våre prester, p. Pål Bratbak, p. Hallvard Thomas Hole, p. Haavar Simon Nilssen og p. Josef Ottersen, lagde i høst en video som ble en gedigen suksess med flere tusen seere på nettet og flere hundre delinger på Facebook. Videoen «Bare spør om det» var et katolsk tilsvaret til NRK-programmet «Ikke spør om det», der prester i Den norske kirke svarte på spørsmål folk vanligvis ikke stiller prester. Responsen var overveldende, suksessen ga mersmak, sier p. Josef Ottersen til katolsk.no. På bildet ser vi p. Ottersen og p. Nilssen

1 CHILE

500 års jubileum i Chile

► 11. november 1520 ble den første messen feiret i Chile. Den ble ledet av pater Pedro de Valderrama på berget Monte Cruz ved det senere Magellanstredet. Pater Valderrama var kapellan for ekspedisjonen til oppdageren Ferdinand Magellan. I sin hilsen til Chile skriver pave Frans at datoen er historisk og at messen var starten på en kirke som fortsatt er på pilegrimsvandring i dette elskede landet, men at pandemien dessverre setter en stopper for en stor jubileumsfest. Kirken i Chile har de siste årene vært rystet av en rekke overgrepsskandaler som førte til at hele bispekonferansen trådte tilbake. (Vatican News).

2 TYSKLAND

Advarer mot kulturkrig

► Etter de siste islamistiske terroranslagene på europeisk jord, advarer World Jewish Congress (WJC) Europa mot at man åpner for en kulturkrig mot islam. «Vesten må ikke gå i fellen til agitatorene», skriver generalsekretæren i WJC, Maram Stern, i ukemagasinet Jüdische Allgemeine i Berlin. «Dette fordrer en presis språkbruk i problembeskrivelsene og en respektfull omgang med dem som tenker annerledes. Samtidig må Europa gi et svar på trusselen fra den islamistiske terroren. Men dette kan bare skje med muslimene, ikke mot dem». Ifølge Stern er terrorismen også et problem i den muslimske verden: «I dagens situasjon må man ikke la ekstremistene få mere vann på mølla», sier Stern. (kathpress)

3 USA

Pave Frans gratulerte Joe Biden

► I en telefonsamtale i midten av november gratulerte pave Frans president-elekt Joe Biden med valgseieren. Biden skal ha fortalt pave Frans at han verdsetter høyt pavens innsats for fred, forsoning og menneskehetens beste. Han sa han vil samarbeide med paven blant annet om fattigdomsproblematikk, klimaendringer og spørsmål knyttet til migrasjon. Biden er den andre katolikken i USAs historie som er blitt valgt til landets president. John F. Kennedy var den første. Joe Biden er blitt kritisert av fremstående katolikker for hans holdning f.eks. til abortlovgivningen. Andre støtter ham og trekker frem Bidens engasjement mot økonomiske forskjeller, mot sosial urettferdighet og for klima. (NTB)

4 VATIKANET

McCarrick-rapporten

► I en ny rapport avviser Vatikanet anklager om at det ble holdt tilbake informasjon om overgrepssanklager mot tidligere kardinal Theodore McCarrick. Vatikanet erkjenner at det ble gjort feil i håndteringen av saken, men sier at McCarricks forbrytelser i årevis kun ble ansett som rykter. I den 450 sider lange rapporten om hvem som visste hva – og om hvorvidt tre paver overså McCarricks overgrep mot minst én tenåringsgutt og en rekke mannlige studenter ved presteskoler – anklages den amerikanske pretestanden for å ha gitt «unøyaktig og utilstrekkelig informasjon til pavestolen» om McCarricks framferd. (NTB)

6 NEDERLAND

Klostervin revet bort

► De 14 søstrene i Catharinadal-klosteret i nederlandske Oosterhout lager så god vin at flyselskapet KLM nylig bestilte 20.000 flasker. Men på grunn av koronapandemien trakk flyselskapet ordren tilbake. Søstrene, som er helt avhengige av inntektene fra vinsalget, sto dermed uten en kjøper inntil en lokal web-entreprenør trådte til. Han kjørte en nettkampanje og etterspørselen gikk i takt. Alt ble utsolgt, og neste års vin er allerede bortbestilt. På klosterets syv hektar har søstrene seks ulike druesorter og produserer tre ulike vintyper: en Chardonnay, en rosé på Pinot Noir og ytterligere en vin på druene Pinot gris, Pinot blanc og Auxerrois. (se mer på: www.sintcatharinadal.nl)

4 VATIKANET

Toppfysiker til Det pavelige vitenskapsakademi

► Sjefen for Den europeiske organisasjon for kjernefysisk forskning (CERN) i Sveits, Fabiola Gianotti, er nylig blitt medlem av Det pavelige vitenskapsakademi. På spørsmål om naturvitenskap versus Guds eksistens sier hun: «Det finnes intet uttømmende svar. Det finnes dem som sier: Det jeg ser leder meg bort til noe jeg ikke ser. Og det finnes dem som sier: Det jeg ser er det jeg tror på, og jeg stanser der. Det holder med å si at fysikk ikke kan bevise om Gud finnes eller ikke», sier hun. (km).

5 SVERIGE

KATOLSK KIRKE I GÖTEBORG VANDALISERT

► Fredag 13. november ble Kristus Konungens katolske kirke i Göteborg utsatt for grovt hærverk. En eller flere gjerningspersoner hadde gått løs på alteret og en minnetavle over årets døde, hadde veltet stoler og kastet salmebøker rundt omkring. Politiet ble raskt koblet inn. Pater Joakim Breiding forteller at menigheten ble sjokkert, mange gråt og mange frivillige kom raskt til for å hjelpe til med å rydde opp og be. (signum.se)

Reisebrev fra Mali

Arbeid i en krevende tid

Mali har en rik historie. For mange kjent for ørkenbyen Timbuktu og musikk som blander det vestafrikanske med blues. Men her er det store problemer.

Siden militærkuppet i 2012 har Mali vært inne i en periode med et høyt konfliktnivå og voldsnivå, noe som har ført til økonomisk nedgang og kraftig redusert turisme. Den nomadiske befolkningsgruppen tuaregene tok kontroll over de nordlige delene av landet og erklærte uavhengighet. Etter først å ha samarbeidet med tuaregene, vendte de islamistiske gruppene i landet, inkludert Al-Qaida, seg mot tuaregene og tok kontroll over landområdene nord, med det mål å innføre sharia i Mali. På grunn av dette er landet i dag preget av en alvorlig sikkerhetssituasjon som påvirker alle sider av samfunnsutviklingen, og har negative konsekvenser for hele befolkningen.

Konfliktene i landet strekker seg lenger tilbake enn ankomsten av islamistene. Kampen om tilgang til land og vann har alltid ført til uro og vold i Sahel. I den sentrale provinsen Mopti har konflikten mellom maliske bønder og gjetere eskalert siden 2015. De kjemper om tilgang til land og vann, og klimaendringene har økt begge gruppenes behov ytterligere. De sosio-økonomiske konsekvensene av disse konfliktene er enorme for lokalsamfunnet og fører til sult og fattigdom over hele Mali.

Den politiske situasjonen er svært ustabil, og militærkupp skjer med jevne mellomrom – det siste 18. august 2020. Da overtok en militærjunta makten i landet. Juntaen utpekte, etter internasjonalt press, en overgangsregjering bestående av en kombinasjon av militære og sivile representanter. Den nye ledelsen

Av Robert Hodosi,
seniorrådgiver i
Caritas Norge

“
Økt matsikkerhet vil bidra til at barn og voksne får tilgang til trygg og næringsrik mat og kan leve aktive og sunne liv.
”

skal etter planen sitte i en overgangsperiode på to år, før det holdes nyvalg.

HVA GJØR CARITAS I MALI?

Mali er også ett av Afrikas fattigste land, og sult er ett av hovedproblemene. Landet er nesten fire ganger større enn Norge i areal. Over halve landet er dekket av ørken og er derfor svært utsatt for tørke, uforutsigbart nedbørsmønster, flom og ørkenstormer. Samtidig sysselsetter landbruket omtrent 80 prosent av befolkningen. Men ofte har ikke en familie en gang tilstrekkelig jord til å produsere nok mat til seg selv. På toppen av dette kommer klimaendringene som endrer mulighetene for å produsere mat. Endringer i temperatur, nedbørsmønstre og ekstremvær gjør matproduksjonen særlig sårbar.

Dette var en bakgrunn for at Caritas Norge begynte å jobbe med matsikkerhet i Mali i 2018 i samarbeid med vår lokale partner Caritas Mali. Caritas arbeider for å gi familier en mulighet til å få bedre tilgang til mat. Dette gjør vi ved å sikre økt matproduksjon gjennom et program for å redusere negative helseeffekter og fattigdom forårsaket av mangelen på matsikkerhet.

Økt matsikkerhet vil bidra til at barn og

voksne får tilgang til trygg og næringsrik mat og kan leve aktive og sunne liv. En familie har matsikkerhet dersom ingen går sultne eller lever i frykt for kronisk sult.

MER MAT OG HØYERE INNTEKT

Målene Caritas jobber for er at menneskene i områdene vi støtter får et liv med mer mat og høyere og sikrere inntekt. For å oppnå dette gir vi opplæring i landbruksmetoder som er mer effektive enn de som brukes i dag. Samtidig er teknikkene som læres bort viktige i en tid der klimaet er i stadig endring. Såkornene de nå

ØKT PRODUKSJON: Prosjektet assisterer bondefamilier slik at de kan øke jordbruksproduksjonen og samtidig redusere negative effekter av klimaendringer.

MER EFFEKTIVT: Vi gir opplæring i landbruksmetoder som er mer effektive enn de som brukes i dag. Såkornene de nå bruker, og teknikkene bøndene lærer, er mer effektive i et stadig tørrere klima.

braker, og teknikkene bøndene lærer, er mer effektive i et stadig tørrere klima.

Et klimasmart landbruk har tre hovedmål:

1. Bærekraftig økning i produktivitet og inntekter i landbruket.
2. Forsterket klimatilpasning og motstandskraft mot klimaendringer.
3. At bøndene bruker metoder for å redusere eller fjerne klimagassutslipp, der det er mulig.

CARITAS' PROGRAM I MALI

Caritas Norge har et langvarig samarbeid med Norges Unge Katolikker (NUK). Adventsaksjonen er Norges Unge Katolikkers årlige solidaritetsaksjon, som gjennomføres i samarbeid med Caritas Norge. For årets aksjon valgte NUK et matsikkerhetsprosjekt i Mali som har som mål å styrke lokalbefolkningens evne til å brødfø seg selv.

Prosjektet assisterer bondefamilier slik at de kan øke jordbruksproduksjonen og samtidig redusere negative effekter av klimaendringer. En vei å gå for å utrydde sult, er å oppnå matsikkerhet, bedre ernæring, samt å styrke bærekraftig jordbruk.

Effekter av klimaendringer rammer ofte de svakeste hardest. Det siste tiåret har ekstremtørken i det østlige Afrika vært langt verre enn noen gang tidligere i moderne tid. Tørken har rammet millioner av mennesker som fra før hadde det svært vanskelig. Ekstremvær fører til at bønder mister all maten de har produsert. Dermed har de hverken inntekt eller mat, og resultatet er at de sulter.

Programmet implementeres av Caritas Mali og lokale bispedømmer i de sørlige delene av landet, nærmere bestemt i regionene Kayes, Koulikoro og Ségou. Det er i denne delen av landet matproduksjonen i hovedsak foregår – likevel lider mange av manglende matsikkerhet i disse områdene. I praksis bistår Caritas Norge med opplæring innen organisering og verdikjedeutvikling, støtte for å bedre tilgangen til markeder og etablering av spare- og lånegrupper – der bøndene i landsbyen sparer sammen og tar ut små lån sammen for å investere i egen produksjon.

Programmet gir 54 000 barn og voksne tilgang til mat og bedre inntekt. Det er bare en liten hjelp i et stort land som Mali, men for disse menneskene bidrar det til en forbedring av den økonomiske og helsemessige situasjonen i lokalsamfunnene.

Ved at disse menneskene får internasjonal hjelp via Caritas, får de en følelse av å ikke være alene om sine utfordringer, samtidig som de må finne lokale løsninger for å lykkes. •

Tid og evighet

Dette handler om noe som filosofer og kirkelærere har reflektert over fra antikken til våre dager: hva er egentlig tid? Og kan vi si noe om hva evighet er?

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

For ca. 40 år siden var jeg på en fisketur i Namsen. En noe eldre venn av meg rodde, mens jeg holdt i laksestangen. En dag på elven spurte han meg: «Du, Georg, har du tenkt på hva evigheten er for noe?». Det var et stort spørsmål å få på en fisketur, og jeg måtte medgi at spørsmålet hadde opp tatt meg. Så la han ut om sitt syn på evigheten. «Tenk deg, sa han, et fjell så høyt som Mount Everest, og som egentlig er en enorm diamant, ett av verdens hardeste stoffer. Tenk deg videre at én gang i året lander en fugl på toppen av dette fjellet og stryker nebbet sitt på denne. Nye fugler avløser den første og fortsetter med å gni nebbet sitt den ene gangen i året». Vennen min tar en liten pause og konkluderer: «Når fjellet er slitt helt ned, har det gått ett sekund av evigheten!». Han så på meg med sine tunge øyne og var synlig tilfreds med løsningen. Jeg husker ikke om jeg ga uttrykk for mine refleksjoner om evigheten, men jeg visste at de ledet i ganske andre retninger. For ham var evighet en uendelighet av tid, for meg er den noe annet.

EN NORSK BOK OM EMNET

Tid og evighet – et kompleks av problemer som filosofer og kirkelærere har tumlet med i årtusener. Aristoteles, Augustin, Thomas Aquinas og Albert Einstein har alle tenkt dypt om tiden som fenomen. Og i moderne tid er det mange filosofer som har beskjefteget seg med temaet. Den pensjonerte legen og katolikken Helge Erik Solberg har skrevet en bok med tittelen *Klokke og katedral. Tanker om tid og evighet* (Efrem forlag, 2010). Her veksler hans egne refleksjoner med gjengivelse av hva mange filosofer har tenkt om hva tid er. Solberg nøler ikke med å kritisere deres synspunkter, drøfte dem, påpeke svakheter i analysene og ta selvstendig standpunkt. Boken har et utmerket forord av Lars Roar Langslet, som finner boken tankestimulerende og krevende – det er vanskelige problemer Solberg behandler. For meg er det en inspirerende bok, som har gitt meg lyst til å skrive litt om emnet, selv om jeg ikke på noe vis har studert det og lest bakgrunnsstoff så grundig som forfatteren.

Umiddelbart har vi vel alle noen forestillinger om hva tid og evighet er. Kanskje vanlig troende menneskers oppfatninger her har mest for seg, og at det er

filosofene som har gjort temaet for vanskelig. Men la meg begynne med å se litt på «tid og evighet» fra den ikke-troendes perspektiv.

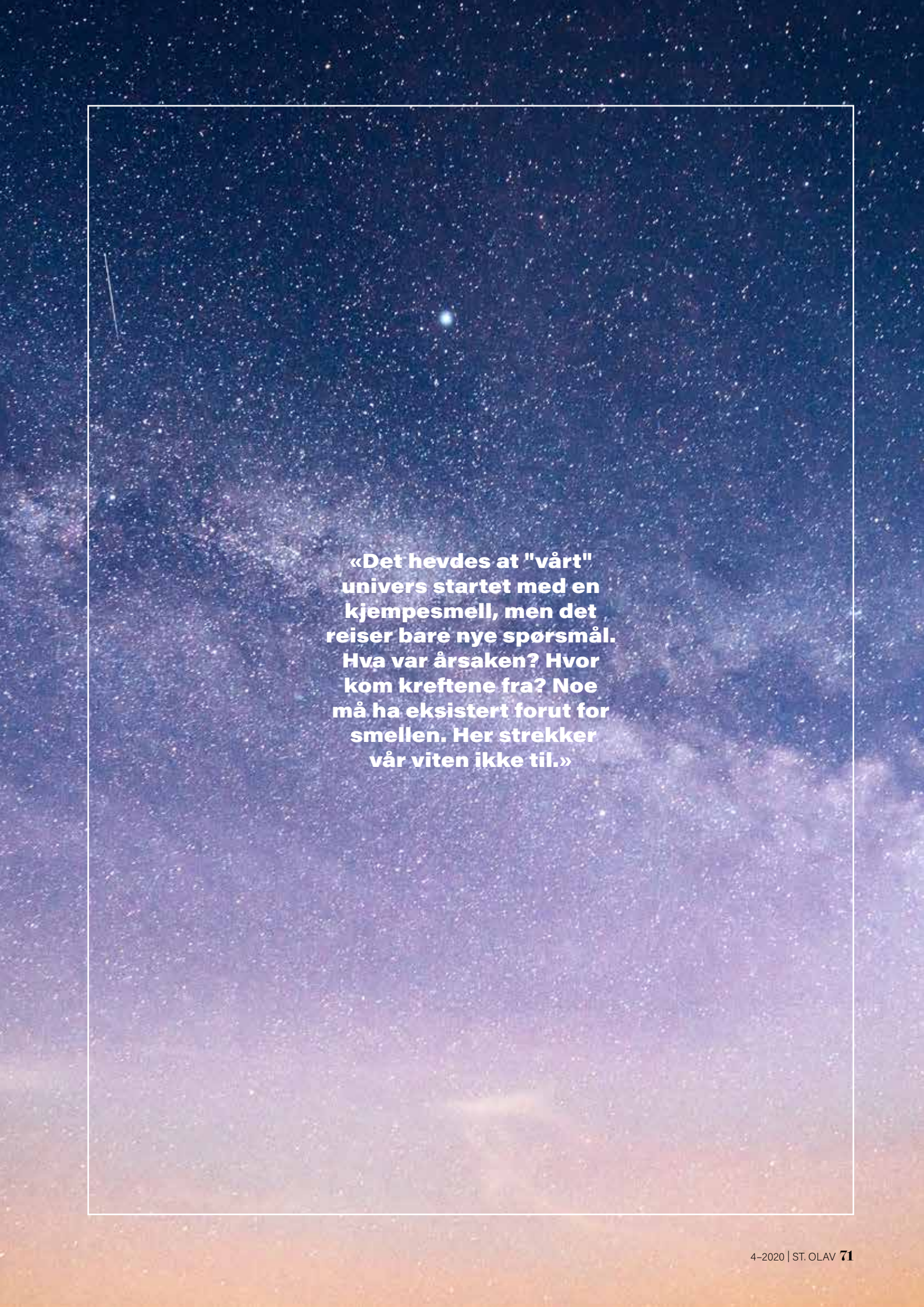
Med et materialistisk og rent evolusjonistisk syn på verden og menneskenes utvikling, der ingen Skaper er til stede, er spørsmålet om «evighet» meningsløst. Det man kan konstatere med vitenskapens blikk, er at tiden løper og alt på jorden og i universet endrer seg underveis. Det er en stadig forandring. Det gir ikke mening å spørre om hvordan det hele «startet». Det hevdes at «vårt» univers startet med en kjempesmell, men det reiser bare nye spørsmål. Hva var årsaken? Hvor kom kreftene fra? Noe må ha eksistert forut for smellen. Her strekker vår viten ikke til. Det er derfor også begrensende for tanken å konstatere at universet er «milliarder av år» gammelt. Det kan ha vært der «bestandig» og vil alltid være der. I så fall er dette det nærmeste man kommer en forestilling om «evighet» uten Gud. Denne «evigheten» blir altså en ubegrenset tid, bakover og fremover.

TO YTTERSTANDPUNKTER

Hvis vi deretter ser på spørsmålet ut fra den kristne tro på at en allmektig Gud har skapt universet og alt hva det inneholder, blir spørsmålet om tid og evighet mer sammensatt og mer krevende å forholde seg til. Dette illustreres godt i Helge Erik Solbergs bok, der vi leser at troende filosofer er til dels sterkt uenige om forholdet mellom tid og evighet. Enkelt og grovt sagt har vi to ytterstandpunkter. Det ene er at Gud skapte universet som vi kjenner det og derved tiden, men går ikke inn i tiden og blir en del av den. Han er ikke i tiden, men utenfor den, i det vi kaller evigheten. Det annet er at Gud er nærværende i tiden og deltaker i denne. Han er ikke utenfor eller «over» tiden.

Jeg slutter meg til Solberg når han føler seg fremmed i begge disse standpunkter. Det første beskriver en altfor fjern Gud, som vi knapt kjenner igjen fra Den hellige skrift og den kristne tradisjon. Ganske visst er Gud evig, utenfor tiden og fullkommen i seg selv. Han er den som ER, den absolutte, enestående og tidløse eksistens. Som Kristus sier (Joh. 8-58): «Jeg ER, før Abraham var». Men Kristus er jo i seg selv det sterkeste uttrykk for Guds inngripen og tilstedeværelse i den skapte tiden. Og nettopp dette, at Faderen sendte ▶

«Det hevdes at "vårt" univers startet med en kjempesmell, men det reiser bare nye spørsmål. Hva var årsaken? Hvor kom kreftene fra? Noe må ha eksistert forut for smellen. Her strekker vår viten ikke til.»

Sønnen i menneskeskikkelse til jorden og frelste menneskene fra syndens åk, overvant døden og ga oss håp om evig liv i Guds nærhet, har hatt en enorm og ufattbar påvirkning på menneskers liv gjennom historien – og således i tiden. Og Kristus har også sagt at Han er med oss alle dager – til verdens ende. Kristi spor er mange i Kirkens historie, mirakler og hellige liv er noen av disse. Og for den kristne er Kristus i eukaristien bokstavelig talt nærværende i våre liv.

Det annet ytterstandpunkt, at Gud kontinuerlig er i tiden, og altså ikke utenfor og over denne, påkaller også motforestillinger. Synspunktet om Gud som deltaker i tidens gang reiser umiddelbart spørsmålet om hva Gud er «ansvarlig» for i menneskehetens historie. Hva med alle grusomhetene som har skjedd? Hva med verdenskrigene, holocaust og alle folkemordene etterpå? Her kan det kanskje vises til at

slike handlinger er resultat av menneskers onde vilje, og viljesfriheten er skapt av Gud. Men hvis Gud er deltaker i tiden og historien kan man i alle fall spørre hvorfor Han ikke stanser slike enorme tragedier. De «temporale» filosofer som slutter seg til synspunktet om en Gud i tiden, reserverer seg da også og anfører at Gud ikke er allmektig, men «begrenset allmektig». Gud er bundet av tidens lover og menneskers frie vilje. Men hva med de tragedier som ikke er resultatet av menneskers ondskap? Hva med enorme naturkatastrofer som gjennom historien har drept tusenvis av mennesker: Vulkanutbrudd, jordskjelv, skipsforlis? Dersom Gud er kontinuerlig deltakende i tiden, er det naturlig å gi Ham direkte ansvar for den slags ødeleggende hendelser. Hvis «forsvaret» av Gud er at Han er «bundet av tidens lover», kan det vanskelig innebære at Gud også er bundet av naturlovene. I så fall utelukker man mirakler i form av uforklarlige helbredelser ved forbønn, Maria-åpenbaringer og annen inngripen fra Gud som er viktige elementer i katolsk fromhetsliv. Og denne gud blir uansett ganske «puslete» i sin begrensede allmakt.

GUD HEVET OVER TIDEN

Som Helge Erik Solberg velger jeg å tro på en Gud som både er hevet over tiden i sin evige uforanderlighet, og som har skapt den tid som hele skaperverket er undergitt, og som ubønnhørlig går sin gang inntil Gud avslutter det hele – på den ytterste dag. Dette er en mer tilbaketrukket og opphøyet Gud, som imidlertid går inn i tiden for å frelse menneskene. I bønneliv og fromhetsliv er Han til stede. De «temporale» filosofene har naturligvis rett i at Guds allmakt er begrenset av menneskenes frie vilje – velger man synden og ondskaperen er ikke det Guds ansvar. Som kardinal John Henry Newman en gang sa: Mens Gud med ett ord kunne skape verden

av intet, så kunne han bare overvinne menneskenes skyld og lidelser ved å gå inn i verden, bli en lidende gjennom sin Sønn, som bar denne byrden og overvant den ved å overgi seg selv. Men Gud er ikke, som temporalistene hevder, i den skapte tiden, som en kontinuerlig deltaker. Han er ikke «bundet av tidens lover». Heller ikke «vår» Gud slipper unna spørsmålet om ansvar for store naturkatastrofer som dreper tusenvis av uskyldige mennesker. Dette er og blir gåtefullt. Ingen filosof eller kirkelærer kan svare på dette. Kanskje vi får svaret hvis vi en gang får skue Gud – i evigheten.

Og hva er så «evigheten»? I Helge Erik Solbergs bok er egentlig målet å utsi noe om evigheten. For meg er spørsmålet om hva «evighet» er, bare en variant av spørsmålet om hvem Gud er. Og her er Solberg på linje med svært mange filosofer og andre når han skriver at «mye

av Guds domene» er gjemt for ham og siterer Jesaja: Gud er fremdeles «en Gud som skjuler seg». Det kunne Jesaja trygt skrive. Men er det like treffende etter at Jesus Kristus har levd sine tretti år på jorden?

«Ved Kristus gir Gud oss et vidunderlig løfte: En gang skal vi stå syndfrie ansikt til ansikt med vår Skaper og bli hos Ham, utenfor tiden.»

Gud skjuler seg jo ikke lenger. Vår tro er at han har gitt seg til kjenne ved Kristus, sin Sønn, som er ett med Faderen i Treenigheten. Den av evangelistene som lodder dypest i hvem Kristus er, har derfor også flest gjengivelser av Kristi egne ord om hvem Han er: «Jeg og Faderen, vi er ett» (Joh. 10-29). Og Jesus sier til jødene: «Dere kjenner hverken meg eller min Far. Kjente dere meg, ville dere også kjenne min Far» (Joh. 8-19). Og vi er kristne nettopp fordi vi kjenner Kristus, Hans budskap og vilje med oss, og vi søker etter beste evne og med veksellende «hell» å leve i samsvar med denne viljen. Derfor kjenner vi også Gud og Guds vilje med oss mennesker.

EVIGHETEN ER IKKE UENDELIG TID

Ved Kristus gir Gud oss et vidunderlig løfte: En gang skal vi stå syndfrie ansikt til ansikt med vår Skaper og bli hos Ham, utenfor tiden. Men løftet er betinget: Vi må leve nær Ham i vårt jordiske liv, og i den grad vi makter det, lever vi på et vis i evigheten allerede: «Ja, så er min Fars vilje, at enhver som får se Sønnen og tror på ham, skal eie det evige liv, og at jeg skal oppreise ham på den ytterste dag» (Joh. 6-51).

«Evighet» er etter dette ikke å forstå som en slags «uendelig tid» eller tidløshet. Evighet er hinsides tiden, men kan allerede her og nå oppleves som livskvalitet, i betydningen et sant og oppriktig kristent liv, der vi «eter av Kristi legeme» og lever så nær Ham som mulig. Da «eier» vi evigheten, da «er» vi. Vi kan således oppleve denne evigheten her på jorden, både når vi betrakter hellige liv som hos helgener eller andre troende, og kanskje når vi i egne liv har våre beste, nåderike øyeblikk. •

JULEKULESÅPE

Tautra Mariakloster har for første gang laget en såpe formet som en julekule. Halve såpen er liljekonvall, og den andre halvdel er julekrydder. Kr 130. Kan bestilles på klosterkrem-saape.com.

ROSENKRANSENS MYSTERIER

Tilgjengelig i klosterbutikken til Lunden kloster, kr 249. lunden.katolsk.no/klosterprodukter/

Ikoner

Stort utvalg av flotte reproduksjoner, se stolavbok.no.

SEGL

Katolsk tidsskrift. Årets tema er forholdet mellom jødedom og kristendom, og mellom jøder og kristne. Tilgjengelig hos St. Olav bokhandel. Kan bestilles på nett på stolavbok.no. Kr 298.

Julegaveideer

Hva skal du legge under treet i år?
Her er noen tips fra redaksjonen.

KLOSTERKREM

Årets anbefaling av julegave fra Tautra er klosterkrem, der du kan velge mellom agurk, nype eller lavendel. En krukke koster kr 230. Bestill på klosterkrem-saape.com.

JULEKRYBBER

Stort utvalg av krybbe-sett og enkeltfigurer. Pris på forespørsel, se stolavbok.no.

JULELYS

Julelys med stjerne. Passer godt både til lysestake og til å holde i hånden. 2,3 cm. i diameter og 21 cm høyt. Fås kjøpt hos St. Olav bokhandel eller på stolavbok.no. Kr 17.

FLØTEKARAMELLER

Fløtekarameller fra Our Lady of the Mississippi Abbey i Iowa som lager to typer karameller, vanilje og sjokolade, som selges separat i poser til kr 175. Det er ca. 230 gram i hver pose. Klosteret på Tautra er delvis finansiert av slike karameller! Kan bestilles på klosterkrem-saape.com.

Julekviss

VED KRISTINE DINGSTAD

BIBELSK JUL

1. Ifølge Matteus, hvor mange generasjoner er det mellom Abraham og Messias?

- a) 42
- b) 108
- c) 283

2. Hvor mange kvinner nevner Matteus i Jesu ættetavle - foruten Maria, hans mor?

- a) ingen
- b) fire
- c) tolv

3. Marias slektning Elisabet var allerede langt på vei med sin sønn Johannes da Maria ble med barn ved Den hellige ånd. Da Maria fikk dette forkynt av engelen, forteller Lukas, «skyndte» hun seg «opp i fjellbygdene» for å besøke henne. Hvor lenge ble den nygravide Maria hos Elisabet?

- a) tre dager
- b) tre uker
- c) tre måneder

4. Da en engel viste seg for Johannes døperens far Sakarja og fortalte at hans kone skulle bli med barn, selv om hun var «langt opp i årene», reagerte han først med vantrø. «Nå skal du bli stum og ikke kunne tale før den dagen dette skjer, fordi du ikke trodde mine ord», responderte engelen. Etter ni måneder kunne Sakarja endelig bryte ut i en lovsang (Luk 1,68-79) som Kirken jevnlig istemmer. Når?

- a) i alle messer
- b) i hver laudes
- c) i hver dåp

5. Lukas' to første kapitler inneholder hele tre såkalte cantica maiora, nytestamentlige bibelske salmer. Sakarjas lovsang er allerede nevnt. Hvilke to andre cantica maiora er det snakk om?

- a) Marias og Simeons lovsang
- b) Marias og Elisabeths lovsang
- c) Marias og Josefs lovsang

6. Hvordan lyder første vers av Marias lovsang - den hun utbrøt da barnet i Elisabeths mage sparket av fryd - på latin?

- a) Magnificat Dominum anima mea
- b) Magnificat anima mea Dominum
- c) Magnificat anima Dominum mea

7. Lukas forteller at den unge Maria var «lovte bort til Josef, en mann av Davids ætt». Hvor kom egentlig Josefs familie fra?

- a) Nasaret
- b) Kapernaum
- c) Betlehem

8. Siden keiser Augustus beordret at «hele verden skulle innskrives i manntall», måtte den høygravide Maria og hennes Josef reise til Betlehem for å registrere seg. Der fødte Maria Jesus, sin «førstefødte» og «la ham i en krybbe». Hvilke dyr bevitnet Frelserens fødsel, ifølge Matteus?

- a) Ingen dyr nevnes
- b) Okse og asen
- c) En fåreflokk

9. Hvem fortalte Josef - ifølge Matteus - at barnet som ble født, skulle hete Jesus?

- a) en engel
- b) Maria
- c) Sakarja

10. Hvor gammel var Jesus da han ble omskåret?

- a) som kristen ble han ikke omskåret
- b) åtte dager
- c) det nevnes ikke

11. «Da renselsestiden som Moseloven påla dem, var forbi», leser vi i Lukas 32, «tok de ham med opp til Jerusalem for å bære ham fram for Herren». Hvor lang var denne renselsestiden etter fødselen?

- a) 40 dager
- b) 120 dager
- c) 6 måneder

12. Og hvor lang var reisen fra Betlehem til Jerusalem?

- a) ca. 5 km
- b) ca. 50 km
- c) ca. 150 km

13. I tempelet trer det frem en enke og profetinne, datter av Fanuel og av Asjers stamme, som «lovpriste Gud» og «fortalte om barnet til alle som ventet på frihet for Jerusalem». Hva het denne kvinnen, som aldri forlot tempelet?

- a) Tamara
- b) Rut
- c) Anna

14. På jakt etter Jesusbarnet var vismennene fra Østen innom Jerusalem og forhørte seg med kong Herodes om hvor barnet kunne være. De spurte: «Hvor er _____ som nå er født? Vi har sett stjernen hans gå opp, og vi er kommet for å hylle ham.» Hva kalte de barnet - en tittel som provoserte kongen så sterkt at han ville drepe den nyfødte?

- a) Messias
- b) Guds sønn
- c) jødernes konge

15. Hvem var det som fortalte kong Herodes at Messias, i henhold til et gammeltestamentlig profeti (Mi 5,2), skulle fødes i Betlehem?

- a) de jødiske overprestene og skriftlærde
- b) en engel
- c) de tre vise menn

16. De tre stjernetyderne fra Østerland bar med seg gaver til Jesusbarnet: gull, røkelse og myrra. Hva er egentlig myrra?

- a) blomsterstøv fra en flerårig urt i artsfamilien zingiberaceae
- b) tørket kvae fra et tre i balsamfamilien
- c) bark fra det eviggrønne treet myrioicæ zeylanicum

17. Gull er et av de første metallene som ble bearbeidet av mennesker. Historikerne mener at det var egypterne og sumererne som oppdaget det edle grunnstoffet for omtrent 7000 år siden. I det periodiske system ha gull fått forkortelsen Au. Hva står dette for?

- a) det greske aureka, som betyr «jeg fant!»
- b) det latinske artificus umbelia, som betyr «kongelig gave»
- c) det latinske aurum, som betyr «skinnende morgengry»

18. Hvor i Bibelen nevnes røkelse første gang?

- a) ifm. Guds tale til Moses på Sinai-fjellet, om helligdommen Israelfolket skulle reise
- b) i Ordspråkene: «Olje og røkelse gleder hjertet, godt vennskap styrker sjelen»
- c) først ifm. vismennenes besøk til Jesusbarnet for å hylle ham (røkelse var forbudt i tempelkulten)

19. Maria, Josef og Jesus flyktet til Egypt da de fikk høre at Herodes ville drepe barnet. Hvordan kom de seg dit?

- a) De gikk i flokk gjennom ørkenen sammen med andre flyktninger fra Betlehem
- b) Maria og Jesusbarnet red på et esel, Josef gikk ved siden av dem
- c) Det nevnes ikke

20. Et av Messias-profetiene står i Hos 11,1: «... fra Egypt kalte jeg _____.» Fyll ut det som mangler.

- a) han som rider på et esel
- b) min sønn
- c) han som skal frelse verden

SANGENS JUL

21. Alf Prøysen skrev tekst til den høyt elskede «Julekveldsvisa». Skrev han også melodien?

- a) ja
- b) nei
- c) deler av den

22. Hvem har skrevet juleslageren «Hei, hå, nå er det jul igjen»?

- a) Per Asplin
- b) Alf Prøysen
- c) Rune Larsen

23. Hvilken ukedag er det vi "skyller vårt tøy"?

- a) tirsdag
- b) onsdag
- c) torsdag

24. «Snømannen Kalle» var «grei og god som gull», heter det i den norske oversettelsen av juleslageren «Frosty the Snowman» fra 1950. Hvordan lyder det når Kalle går?

- a) trampedi tramp tramp
- b) virveli virr virr
- c) dumpedi dump dump

25. Hvilken julemat nyter musene i «Musevisa»?

- a) en potet, et karamellpapir, en fleskebit
- b) en nøtt, et dropspapir, en fleskebit
- c) en nøtt, et fleskepapir, en karamell

26. Kva betyr ordet noel, som i den engelske juleklassikeren «Noel, Noel, / Born is the King of Israel»?

- a) fødsel
- b) godt nytt
- c) hellig

27. Hvem skrev teksten til den vakre julesalmen «Det kimer nå til julefest»?

- a) J.S.F. Grundtvig
- b) Thomas Aquinas
- c) Søren Kierkegaard

28. En av våre kjente og kjære julesanger gjenforteller hele juleevangeliet. Hvilken?

- a) Deilig er den himmel blå
- b) Et barn er født i Betlehem
- c) Her kommer dine arme små

29. Jakob Sandes juleklassiker «Det lyser i stille grender» er en av flere vakkre, nynorske julesanger. Hvem er det de «tusunde barnehender» «glade med song dei helsar»?

- a) Messias i himmelborg
- b) sin broder i himmelhall
- c) Guds son i den ringe stall

30. Også «Kling no, klokka» av Elias Blix er en nynorsk juleklassiker. Fra hvor mange tårn skal klokka «klinga», «ringa» og «lokka», mener Blix?

- a) tusind
- b) myriadar
- c) einkvar

31. Hvilken av disse julesangene er eldst?

- a) Deilig er jorden
- b) Jeg synger julekvad
- c) En rose et utsprungen

32. Fullfør denne setningen: «Vi klapper i hendene, vi synger og vi ler ...»

- a) Så glad er vi, så glad er vi
- b) Så glade, vi, så glade, vi
- c) Så gladerlig, så gladerlig (og noen synger «så glad er vi»)

33. Hvem har egentlig skrevet teksten til «På låven sitter nissen»?

- a) Margrete Munthe
- b) Alf Prøysen
- c) H.C. Andersen

34. Hvilken av disse julesangene ble i sin tid forbudt?

- a) Away in a Manger
- b) O helga natt
- c) Jul, jul, strålende jul

35. «Jeg er så glad hver julekveld» hadde opprinnelig en annen tittel. Hvilken?

- a) Barnas julesang
- b) Smaapigernes julesang
- c) Familiens julesang

36. I vår katolske salmebok LOV HERREN står en julesalme skrevet av Martin Luther. Hvilken?

- a) Det hev ei rose sprunge
- b) Et lite barn så lystelig
- c) Du være lovet, Jesus Krist

37. «Adeste fideles laeti triumphantes, venite, venite in Bethlehem», jubler vi i juletiden. Fullfør dette første verset.

- a) Natum videte Regem angelorum.
- b) Deum infantem, pannis involutum.
- c) sic nos amantem quis non redamaret

38. I siste verset av «Det kimer nu til julefest» inviterer vi Jesus til å være vår spesielle gjest. Hvilken type gjest?

- a) hedersgjest
- b) hyttegjest
- c) middagsgjest

39. Hvilken elsket julesang har Edvard Grieg skrevet en egen, alternativ melodi til?

- a) Mitt hjerte alltid vanker
- b) Glade jul
- c) Du grønne, glitrende tre

Dansk juleand med tilbehør

Vi garanterer julestemning med denne retten som Søren Franklin Recinella har gitt oss oppskriften på.

VED KATHRINE LÅVER

Navn: Søren Franklin Recinella
Alder: 22 år
Fra: København
Yrke: Student

- Hvilken rett vil du anbefale til årets julemiddag?

- Dansk juleand med rødkål, brune og hvite poteter og saus.

- Hvorfor denne retten? - Den er et klassisk dansk julemåltid der du kan nyte mørt, godt stekt kjøtt med sprøtt skinn. Det er også fint å kunne eksperimentere med forskjellige fyll og tilberedning av anden.

- Hvilke andre retter er det vanlig å spise rundt julehøytiden i Danmark? - I tillegg til juleand spiser mange dansker også «flæskesteg» på julaften, mens noen spiser gås. Fleskesteken skjæres fra nakken eller ryggen av grisen og serveres med sprø svor og serveres med det samme tilbehøret som til juleanden.

- Du vant den første sesongen av den danske versjonen av masterchef junior i 2012. Hva har kokkekunsten betydd for deg gjennom oppveksten? - Den har alltid betydd mye for meg. Jeg har vært på kjøkkenet siden jeg var liten og jeg har alltid vært en stor fan av matlagingsprogrammer. I tillegg har jeg tilbrakt mange ferier i Italia, siden bestefaren min er fra Roma. Matlaging er utrolig viktig for italienerne, og måltidet det viktigste samlingspunktet for familien. Jeg har alltid elsket å lage mat for andre og nytt god mat i godt selskap.

- Hvor viktig er mat i dansk julefeiring? - Mat er en veldig viktig del av julen i Danmark, som de fleste andre steder i verden. Det er mange tradisjoner rundt maten vi spiser til jul, og ofte kan maten og måltidet være selve festen som f.eks. til den klassiske danske juleunsjen, hvor du møter familie og venner for å spise sild, fiskefileter, kjøttboller, leverpaté og fleskestek.

- Hvilke ingredienser brukes mest i julematen? - Julekrydderne er gjennomgående. Alt fra julekaker til julesild kan inneholde kryddere som kanel, kardemomme og nellik. Disse varme krydderne kan man også finne i dansk gløgg, som minner om den tyske, men med et spesielt dansk preg.

- Hva er ditt beste julemiddagsminne? - Mitt beste juleminne er tiden jeg tilbrakte på kjøkkenet på selve julaften i min barndom. For meg var de timene hvor du begynner å kjenne lukten av den stekte anden mens du forbereder tilbehøret like mye verdt som å spise selve måltidet. Å lage mat med familie og venner til jul er for meg en veldig viktig tradisjon.

DU TRENGER (4 PERS., TILBEREDNING: 2 TIMER OG 20 MINUTTER)

- 1 hel and (ca. 2,5 kg)
- 150 g svisker
- 3 matepler
- 1 hjerte fra anden
- 1 lever fra anden
- 15 g andefett (eller smør)
- 1 ss grovt salt
- 1 ts nykvernet pepper

Kokekraft for saus

- Vinger, nakke og innmat fra anden
- 7 dl vann
  - 1 kvast timian
  - 2 persillekvaster
  - 1 gulrot
  - 1 løk
  - 1-2 ts salt

Andesaus

- 4 dl steakesky
- 2 ss hvetemel
- 1-2 dråper kulør
- 1 ts salt
- 1 klype pepper

Karamelliserte poteter

- 1 kg småpoteter, eller aspargespoteter
- 100 g sukker
- 40 g smør

Dagen før eller noen timer før servering:

Lag et lite kryss i skallet av potetene, både i toppen og bunnen. Det gjør dem lettere å skrelle potetene etter at de er kokt.

Kok potetene i lettsaltet vann til de så vidt er møre.

Hell av vannet og legg potetene straks i iskaldt vann og skrell av skallet med en liten urtekniv.

Tørk potetene slik at de er tørre og legg dem i en bolle med lokk. Sett dem i kjøleskapet til neste dag eller til senere på dagen. De må være helt kalde før neste trinn.

Før servering: Ta potetene ut av kjøleskapet. Ha sukker i et jevnt lag på en stor kald panne. Slå på middels varme og la sukkeret smelte og bli lysebrunt, uten å røre inn sukkeret.

Tilsett smør så snart sukkeret er lysebrunt og la det surre. Rør godt til en deilig brun karamell.

Legg potetene i pannen og skru opp varmen litt. Brun potetene godt i ca. 15 minutter og vend dem flere ganger underveis til de er brune på alle sider.

FREM GANGSMÅTE

1. Andestek: Forvarm ovnen til 160 grader. Gni inn anden inn- og utvendig med salt og pepper.

Skjær leveren og brun den sammen med hjertet i litt smør eller andefett.

Skrell eplene, fjern kjernen og skjær dem i båter.

2. Fyll anden med lever, hjerte, eplebåter og svisker. Lukk anden ved halsen med kjøttmåler. Klipp av de to ytre vingeleddene og bind vingene sammen på baksiden.

Bind lårene sammen på ytterleddet.

3. Plasser anden på ovnstativet over stekepannen med ryggen vendt opp. Plasser formen i nederste hylle i ovnen og stek den ca. 35 - 40 minutter pr. kg.

4. Kokekraft: Kok vinger, nakke og innmat i vann sammen med urter og salt til en kokende kraft.

Hell fett fra stekepannen i en bolle etter 3/4 timers steking. Snu anden.

Sil kokekraften og hell den i stekepannen slik at det kan dannes en stekesky.

Stek anden i ytterligere 15 minutter. Hell av stekeskyen og sett til siden. Skru ovnen opp til 250 grader.

5. Hell 1 ss kaldt vann over andebryst og etter brun med stekeovnsdøren på klem. Vær forsiktig så anden ikke blir svidd. Slå av ovnen når anden har fått en gylden farge. La den stå inne i 10 minutter med stengt ovnsdør.

6. Andesaus: Skum fett av stekeskyen og mål omtrent 4 dl sky. Hell den i en kjele, og kok opp.

Bland litt vann og mel sammen til en jevning og hell det i gryten mens du konstant rører.

Senk varmen og kok sausen i 5 minutter. Tilsett kulør og smak til med salt og pepper.

Rødkål

- 1 kg rødkål
- 100 g smør
- 1 dl lager eddik
- 2-3 dl kons. ripsjuice
- 1-2 ss fett (fra andestek)
- 1 ss ripsgele
- 6-8 nelliker
- 1 ts karve (kan utelates)
- 3 ss sukker
- litt salt
- litt pepper

Skjær kålen i ganske tynne strimler og del den videre i mindre biter.

Smelt smøret i en kjele og tilsett kålen.

La kålen koke over middels varme, rør hele tiden til kålen har kollapset helt.

Tilsett eddik, ripsjuice, litt salt, sukker også krydder. Sett lokket på og la kålen surre helt i minst to timer.

Rør inn rødkål med jevne mellomrom og tilsett om nødvendig, litt mer ripsjuice eller litt vann hvis det koker tørt.

Smak den deretter med ripsgele, litt stekefett og ev. litt mer sukker, salt og pepper.

Serveringstips!

Server andesteken på et fat med epler og svisker. Tilbehør er rødkål og karamelliserte poteter på dansk vis.

Dager i klosterstillhet

Solen skinner, søstrene synger uendelig vakkert. Jeg finner aldri ut hvor de befinner seg i teksten, så jeg kan ikke synge med. Kanskje like bra. Likevel slår den evige uroen, som flakser som en villfugl i mitt indre, seg til ro.

TEKST: ASTRID GUNNESTAD
ILLUSTRASJON: MALGORZATA PIOTROWSKA

Jeg oppfatter «Que Dieu vous benisse», «Måtte Gud velsigne deg», fra nonnemunn og tenker at om det der med rein-karnasjon stemmer, må jeg ha vært nonne i et tidligere liv.

Jeg befinner meg i Monastère Saint Dominique, et kontemplativt dominikansk nonnekloster i den søvnige lille byen Dax, på grensen til Spania.

«Hva skal du der?» ble jeg spurt. «Jeg skal tenke,» svarte jeg. Da lo selv min alzheimerrammede mann.

Fra det enkle rommet mitt i gjesteavdelingen har jeg utsikt til kapellet, en hage med en statue av St. Dominikus og to praktfulle magnoliatrær. Helgenen Dominikus og et kors er eneste prydd på veggen min. Jeg skal følge tidebønnene:

Morgen, middag, ettermiddag og kveld, og nyter klosterstillheten, denne stillheten som er så velsignet hvis du har fred i sinnet, men som er ulidelig hvis sjelens villfugl nekter å slå seg til ro.

«**VI LEVER ET MYSTERIUM**», sa en biskop jeg kjente. Og en ting er sikkert: Ingen av oss vet. De som er rasende ikke-troende, de vet ikke. Egentlig ikke de troende heller. Nonnen Ida Johnson, søster av den en gang så kjente biskop Alex Johnson, pleide å spørre: «Har vi et organ for tro?» Ja, for også hun syntes det var forunderlig at noen er så faste i sin tro, mens andre er så bombesikre i sin ikke-tro.

En eldre dame hjelper nonnene å lage mat til gjestene. Enkel, variert kost med vann og bordvin til. Hvorfor er ikke hun blitt nonne, når hun likevel har bodd her i over 20 år?, vil jeg vite. Da blir hun ergerlig: «Man må ha et kall, vet De vel.» Og et kall er en gave, forklarer klosterets priorinne, Merete Ruud-Christensen. Hun var 23

Denne gang kommer ikke teksten fra et ordensmedlem, men fra en skribent som forteller om sitt møte med livet i et kloster. Astrid Gunnestad (1938–2016) var katolikk og en fargerik personlighet i norsk presse, med et stort publikum. Denne teksten er hentet fra hennes epistel-samling *Mild og vill*, Aschehoug 2011, og gjengis med forlagets velvillige tillatelse.

og aktiv i Den norske kirke da hun for første gang gikk til messe i en katolsk kirke. Der og da skjedde det noe med henne. Hun følte seg løftet og opplevde plutselig at det var her hun kunne finne det hun søkte.

I dag er søster Merete femti. (Jeg trodde hun knapt var førti, så man holder seg godt i kloster.) Etter tre år konverterte hun til katolisismen: «Det var der Kristus var størst for meg, og jeg har aldri angret.»

SØSTER MERETE ER EN REFLEKTERT, aktiv kvinne som oser av varme og glede.

Med en doktorgrad i farmasøytisk kjemi ville hun ha vært en suksess hvor som helst, men hun valgte klosterlivet.

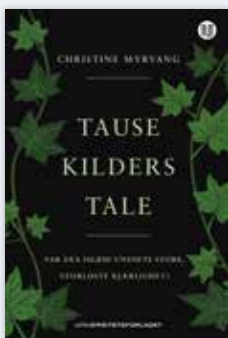
«Det var en stadig kamp, men Kristus fylte mer og mer av mitt liv.» For oss vanlige dødelige er et slikt valg vanskelig å forstå, men det er bevegende å høre henne fortelle: «Du gir deg selv, samtidig som Kristus fyller deg.» Hun snakker om et nærvær, en fred og en glede – og en glimtvis gudserfaring – som bærer henne videre. «I begynnelsen rettes kjærligheten like mye til det man selv opplever, men det skal jo være kjærligheten til ham som er det sentrale, så Gud prøver oss for at kjærligheten til ham skal vokse.» Og joda, hun har vært forelsket, smiler hun, men lengselen etter klosterlivet var sterkere.

Min siste kveld i klosteret blir jeg invitert til Taleværelset i den såkalte Klausuren, som vanligvis er lukket for besøkende. Søster Merete har googlet meg og fortalt søstrene hva hun fant, så nå vil de høre litt om livet mitt. Fransken min er ikke noe å høre hurra for, men søstrene er lettledde og vitebegjærlige, så jeg durer i vei på et fryktelig fransk om møtet med Johannes Paul 2., fyrst Rainier av Monaco og andre søstrene har hørt om. Til slutt medgir jeg at jeg er en elendig katolikk. Da lener en vakker nonne med asketiske trekk seg frem og sier: «Man er selv en dårlig dommer i et slikt spørsmål. Det kan De trygt overlate til Vårherre.»

VÅRHERRE ER NOK ENIG med meg, tenkte jeg. Ikke tenkte jeg noen andre kloke tanker i løpet av min klosteruke heller, men det var en fin opplevelse å treffe disse fromme nonnene, så åpenbart glade for sitt valg. Livet er i sannhet et mysterium. •

CHRISTINE MYRVANG
**TAUSE KILDERS TALE.
 VAR DEA SIGRID
 UNDSSETS STORE,
 UFORLØSTE
 KJÆRLIGHET?**
 UNIVERSITETS-
 FORLAGET 2020
 432 SIDER

Vår fremste Undset-ekspert, professor Liv Bliksrud, omtaler her en bok som er nok et eksempel på en voksende interesse for nobelprisvinnerens forfatterskap i våre dager. Påfallende mange kronikker og artikler skrives (f.eks. i Aftenposten, Dag og Tid, Klassekampen), og det kommer både bøker om henne og en rekke nyttgaver av henne, bl.a. på St. Olav Forlag. Det er i år 100 år siden *Kransen* kom ut, første bind av trilogien *Kristin Lavransdatter*.

Ukjent side ved Sigrid Undset?

OMTALT AV LIV BLIKSRUD

Christine Myrvangs bok *Tause kilders tale* har vakt oppsikt og debatt. I boken stiller hun spørsmålet om Sigrid Undset kan ha elsket kvinner fremfor menn. Hypotesen fremsettes i bokens undertittel: *Var brevvennen Dea Sigrid Undsets store, uforløste kjærlighet?* Det kan være nærliggende å tro at dette er en spekulativ og sensasjonspreget bok. Men det er langt fra tilfelle. Boken er en seriøs, biografisk anlagt avhandling på over 400 sider og med vel 1000 noter. Selv kaller Myrvang boken en «lesning av en del kilder og litterære tekster som kan belyse saken.» Hun mener det ikke er mulig å få et sikkert svar, men antakelsen om Undsets seksuelle preferanse er et premiss hele veien. Dette «skeive» perspektivet er Myrvangs analytiske redskap til tolkningen av tekstene, hennes «nye briller». «Da jeg begynte å lese med de nye brillene, så jeg et annet spor som andre ikke har sett. Det var det jeg ville samle i denne boken». Myrvangs mål er å gi et annet bilde av Undset enn det hun kaller «grunnfortellingen», og vise at Undset gikk langt i å utfordre «heteronormativiteten».

GRUNDIG GJENNOMGANG

For å underbygge denne tesen går hun gjennom Undset-kildene med lupe og slår ned på alt som smaker av homofili, fra den minste poetiske antydning i de skjønnlitterære tekstene til klare resonnementer i artikler og essays. I den grundige gjennomgangen av Undsets sakprosa gir Myrvang et treffende og relevant bilde av Undsets tanker og ideer om kjønn og kjønnsroller, og hun fyller opp med ypperlige Undset-sitater. Det er til å få forstand av. Men romanene blir lest overfladisk og kun i lys av homo-diagnosen. Det er selvsagt legitimt å anlegge et bestemt perspektiv på Undsets diktning, men som kunstner blir hun da sterkt redusert. Selv den mest sentrale scenen i *Kristin Lavransdatter*, skildringen av barnet Kristins møte med den skremmende og lokkende alvemøen, hvis funksjon er å forespeile henne livet som elsket kvinne i Erlends favn, tolker Myrvang som verkets mest homoerotiske scene.

Myrvang er historiker og professor ved Handelshøyskolen BI. Hun ble kjent med Undset da hun arbeidet med et forskningsprosjekt om kontoryrket. Som ung arbeidet

Undset på et ingeniørkontor i ti år. Samtidig brevvekslet hun med den svenske jevnaldrende Andrea Hedberg (gift Forsberg). Til Dea skrev Sigrid lange og utførlige brev om miljøet på kontoret og livet som «kontordame» og vordende kunstner. Undsets brev er samlet i boken *Kjære Dea* (1979), men Deas brev er gått tapt. For Myrvang ble boken i *Kjære Dea* ikke bare en nyttig kilde for kontorprosjektet, men også en døråpner til Undset og hennes eros. Men det som satte Myrvang på sporet av en mulig homofil legning hos Undset personlighet, var et «hull» i brevsamlingen. I ettertid valgte Undsets familie å fjerne Sigrids brev i perioden 1904–07, uvisst av hvilken grunn. Myrvang kaller de forsvunne brevene for «de «tause kilders tale». Hun tolker de manglende brev som et indisium på at Undset i dem kan ha røpet sin skeive legning, kanskje i form av uttalt kjærlighets sorg ved Deas forlovelse i 1904. Andre har tolket denne lukken, som lenge har vært kjent, i retning av at Undset kan ha betrodd Dea om en hemmelig elsker og kanskje uønsket graviditet. «Bevis» finnes ikke.

IKKE ENTYDIG

Men at Sigrid elsket Dea på datidens romantiske ungpikerevis er det ingen tvil om. Du er den eneste som kjenner meg til bunns, jeg lengter etter kysse deg og vi skal alltid elske hverandre, skriver hun. Myrvang er på det rene med at denne typen erotisk sjargong mellom personer av samme kjønn var vanlig for hundre år siden. Men hun finner likevel at det er noe som «skurrer» ved Undsets erotikk. Både i forholdet til ektemannen Svarstad, men særlig i det Myrvang forstår som homoerotiske kvinneskildringer i Undsets tekster. Undset var en mester i psykologisk menneskeskildring. Hun kunne beskrive menns begjær etter kvinnen *som om* hun selv var en mann, på samme måte som hun kunne gå i dybden på å beskrive kvinners begjær og lengsel etter en mann. Men det er ikke nødvendig å oppfatte Undsets begjærende kvinneskildringer som lesbiske. Jeg vil heller si det slik at Undset hadde et grunnleggende erotisk perspektiv på mennesker av begge kjønn, det som er blitt kalt en «biseksuell eros». Ikke i betydningen seksuell identitet, men forstått som en skapende kraft, eller som det kunstneriske blikket som

evner å ta inn over seg og uttrykke både det maskuline og det feminine begjær. Store diktere som Shakespeare og Proust er blitt tillagt en slik biseksuell eros.

DET RADIKALE VED UNDSET

I dag innebærer et lesbisk forhold genital seksualitet. Etter mitt skjønn skal det mye til for å hevde at Undset var lesbisk, slik ordet brukes i dag. Men på hennes tid var det akseptabelt at en kvinne levde sammen med en annen kvinne. Mange fremragende kvinner innen vitenskap og kultur hadde sine tetteste og mest intime forhold til andre kvinner. Myrvang skriver interessant om Undsets nære forhold til flere slike kvinner som hun møtte i USA under krigen, bl.a. Willa Cather og Emily Hope Allan. De var kvinner som i intelligens og interesser var på linje med henne selv – og som representerte noe ganske annet enn den ordinære Dea Forsberg, som endte opp som velberget husstru, tobarnsmor og matskribent. At hun skulle være kvinnen i Undsets liv er mer enn tvilsomt. Slik jeg ser det, er det mest fortjenstfulle ved Myrvangs bok at hun får frem det radikale og kjønnsoverskridende ved Undsets person og virke som forfatter. Hun var selv både tradisjonelt maskulin og tradisjonelt feminin,

både tøff og bestemt og ekstremt sensitiv – en halvmann kalte Hamsun henne. Hun betraktet ikke homofili som noe unaturlig. «At den erotiske følelse i de første ungdomsår ikke nødvendigvis behøver å være rettet mot det annet kjønn [...] er vel en nokså sikker sak», skrev hun. Undset så imidlertid ekteskapet som det naturlige mål for de fleste, men ikke for alle mennesker. Hun var bekymret for at ekteskapet som mål ble rykket lenger og lenger ut i fremtiden og gjort mindre tiltrekkende, fordi fremtiden i en krigstruet verden stadig blir mer usikker. Homofile kjærlighetsforhold kan i en slik situasjon tjene som en brukbar erstatning, hvis det er erotisk tilfredsstillelse man søker, men «[d]et er bare hvis man vil bygge hjem og avle barn at man *må* være en mann og en kvinne sammen».

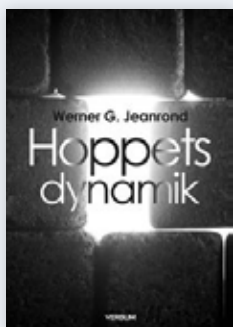
EKTESKAP OG SØLIBAT

Til tross for Undsets relative toleranse for samkjønnet samliv, holder hun frem det katolske, sakramentale ekteskap og det frivillige sølibat som de livsformer menneskene er best tjent med, og som tjener Gud best. Dette er et aspekt som er noe underkommunisert i Myrvangs ellers så grundige og nyanserte og fremstilling av den undsetske eros. •

1942: To nobelprisvinnere møttes i New York i 1942: Sigrid Undset (pris 1928) og Pearl S. Buck (pris 1938).

— “ —
Myrvang får frem det radikale og kjønnsoverskridende ved Undsets person og virke som forfatter.

— ” —

WERNER G. JEANROND
HOPPETS DYNAMIK
 VERBUM AB
 324 SIDER

Håpet som endrer verden

OMTALT AV OLAV RUNE BASTRUP

Werner Jeanrond er den første katolikk som har fått en undervisningsstilling ved Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo. Der har han siden 2018 vært professor i systematisk teologi. Hans akademiske meritter er betydelige. Før han kom til Oslo har han undervist i Lund i Sverige, i Glasgow, Dublin og Oxford. Han er født og oppvokst i Saarland ved den fransk-tyske grense, et område hardt prøvet av to verdenskrigers redsler. De kollektive minnene om krig preget miljøet han vokste opp i og gir perspektiv på hans fordykning i håpets teologi.

EN AV TRE

Boken «Hoppets dynamik» er bind to i en serie som er ment å bli en trilogi over de tre teologiske dyder: tro, håp og kjærlighet. Første bind, *Kärlekens teologi*, ble utgitt på engelsk i 2010. Vi aner en rangering: Kjærligheten er på førsteplass, troen på siste. Troen skal dø med oss, men kjærligheten tar aldri slutt.

Hva så med håpet? Det er en universell gave gitt til alle, uavhengig av tro. All menneskelig utvikling skjer med håpet som horisont. Men håp som en guddommelig gave har også døden som horisont, skriver Jeanrond. Håp og optimisme er ikke det samme. Optimisme svinger med legning og humør, den bygger på menneskelig erfaring og forutberegning. Det genuine håpet, derimot, fødes på dødens terskel. Det går imot våre menneskelige håp og forventninger om at alt skal bli bra til slutt. Der våre forventninger gjøres til skamme, der alle trygghetssystemer har brutt sammen og håpløsheten er fullstendig, der begynner det virkelige, det radikale håpet. Det har sin grunn i tilliten til Gud og hans løfter. Jeanrond gjennomgår bibelske beretninger som forteller om nettopp dette. Det er når våre forhåpninger brister og vår tilkortkommenhet konfronteres, at det genuine håpet fødes. Håp er derfor ikke uten smerte, skriver Jeanrond og kritiserer samtidig «de positive forventningers allestedsnærværende diktatur» som preger vår tid og berøver mennesket dets rett til å føle uro, anger og sorg. Håp, fortsetter han, handler ikke om å tenke positivt, men om et relasjonelt dyp, om personlig tillit og intimitet uavhengig av positive eller negative utsikter. Håpet er heller ikke en ressurs til fordel for religiøse eller politiske

fremgangsideologier. Håpet er i sin natur heller passivt, mottakende og kontemplativt. Ei heller retter håpet seg mot en fjern fremtid når vi en gang er befridd fra denne verdens tåredal. Igjen og igjen insisterer Jeanrond på at håpet er relasjonelt, det utfolder seg i tillitsrelasjoner som endrer verden her og nå og gjør Guds kjærlighet virksom.

EN LANG REISE

Det er en lang og til dels krevende rundreise Jeanrond tar oss med på i håpets teologi. Men den tålmodige leser høster stort utbytte. Fra de nytestamentlige forfattere og oldkirkens teologer inviterer Jeanrond leseren med på dypdykk i Augustins, Thomas Aquinas', Martin Luthers og moderne protestantiske håpsteologers tenkning om håpet, som Jürgen Moltmann, Anders Nygren og Dietrich Bonhoeffer. Den siste, som ble henrettet i 1945 av tyske nazimyndigheter, presenteres som en av vår tids store martyrer for det radikale håpet. Jeanrond viser på overbevisende måte hvordan ulike hovedtilnærminger til teologien også får store konsekvenser for hvordan Kirken forkynner om håpet. Jeanrond rangerer håpet høyere enn troen. Troen blir ofte mer en tro på trosoppfatninger og troens avgrensninger, enn en tro på håpet selv.

KLAR FREMSTILLING

Det er et stort teologisk panorama Jeanrond åpner opp, perspektivet er altomfattende, noteapparat og litteraturliste overveldende. Samtidig er fremstillingen lysende klar. Teksten har et stort forråd av sitatvennlige utsagn og store kapitler er brutt opp i mindre enheter med avsnittsoverskrifter som gir lyst til å lese videre. Med et solid teologisk fundament under føttene har Jeanrond også et friskt utblikk på samtidens tillitskriser, slik de kommer til uttrykk i politikken forvitring, i Brexit, Orban og Trump, i vår ødeleggelse av naturen, i våre brustne kjærlighetsrelasjoner og i Jegets fremmedgjøring i individualismens tidsalder. Alt henger sammen i et dynamisk nettverk av relasjoner – til Gud, våre medmennesker, naturen og universet. Jeanronds stemme er lavmælt, men samtidig insisterende i det som er hans hovedbudskap: Håpet er Guds invitasjon til sitt store forsoningsprosjekt og er en forvandlende kraft i verden her og nå. •

— “ —
 Det er en lang og til dels krevende rundreise Jeanrond tar oss med på i håpets teologi. Men den tålmodige leser høster stort utbytte.

— ” —

SEGL
KATOLSK ÅRSSKRIFT
FOR RELIGION
OG SAMFUNN
ST. OLAV FORLAG
356 SIDER

SEGL om jødene og de kristne

OMTALT AV NILS HEYERDAHL

S EGL ligner ikke på noen annen publikasjon jeg har sett. Store, tykke, kvadratiske, hvite bøker, uten beskyttelse av stive permer, en slags overvektig pocketbok. Men SEGL får ikke plass i noen lomme. Stilt opp i en bokhylle må du gå tett innpå for å kunne skjelve årgangene fra hverandre. Et lite årstall i grått mot hvitt er alt som skiller den ene utgaven fra den andre.

KVALITETSARTIKLER

Men bak denne diskret hvitheten befinner det seg skatter: gjennomarbeidede, gode artikler i raffinert typografi og store, appellende bilder. Med sitt svakt mystifiserende navn, skrevet med store bokstaver, som et akronym, har *SEGL – katolsk årsskrift for religion og samfunn* forsynt oss med et vell av kvalitetsartikler i 9 år. All grunn til å fremheve redaksjonen bak denne serien, der viktige emner kobles til kompetente forfattere med sikker hånd: redaktører er Peder K. Solberg og Ståle Johannes Kristiansen, redaksjonssekretær Heidi H. Øyma og redaksjonsmedlemmer Christine Amadou, Else-Britt Nilsen, Øivind Varkøy, Henrik von Achen og Kristine Dingstad. Sistnevnte er dertil både forlegger og billedredaktør. Og sist, men ikke minst setter grafisk formgiver Peter Bjerke sitt preg på det endelige resultat.

TEMATISKE HOVEDBOLKER

Årets tema er, for å sitere åpningsordene i redaktør Solbergs grundige leder: «Våre jødiske søsken – forholdet mellom kirken og synagogen, mellom jødedom og kristendom og mellom jøder og kristne». Og for å sitere litt til: «Knappt noe temaområde er viktigere og vanskeligere å behandle enn nettopp dette».

Artiklene er samlet i tematiske hovedbolker: Historie/Teologi og spiritualitet/Kultur/Samfunn/Ny litteratur. Resultatet er imponerende, men en omtale av hver artikkel umulig. Her skrives utførlig om jødiske tradisjoner, om antijødiske billedfremstillinger i middelalderen, om Jerusalem-tempelets betydning, om Thomas Aquinas' syn på jødernes religiøse frihet (skrevet på engelsk) og mye annet.

Med både den store verden og vår egen norske som horisont.

Uten på noen måte å redusere de andre bidragenes betydning, må jeg innrømme at Hans Fredrik Dahls artikkel om den norske katolske kirkes holdninger og handlinger under annen verdenskrig var særlig interessant. Den bringer for meg nytt og viktig stoff om den vanskelige balansegangen vis-à-vis tyske og norske nazimyndigheter som især biskop Mangers måtte beherske, og som lett kunne føre til misforståelser i opinionen.

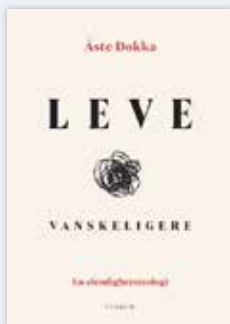
METTE NYGÅRD ENGASJERER

Ole Christian Kvarme (som også bidrar med en stor og interessevekkende artikkel om «Jødene og Roma»), gir i Ny litteratur-avdelingen en bred omtale av Mette Nygårds doktoravhandling, som nå utgis, lett bearbejdet, på Vidarforlaget. Hans vurdering er at *Vendepunktet. Den katolske kirkes forhold til jødene før og etter Det annet vatikankonsil* er en nøktern, historisk analyse, med et teologisk og pastoralt driv i fremstillingen som vil engasjere enhver som er opptatt av kirkens historie og det jødiske folk.

Det er vemodig at boken kom ut rett etter at forfatteren døde. Hun fikk ikke selv se sin siste gave til oss alle. Kvarme avslutter med å kalle Mette Nygårds bok «et enestående bidrag til den omfattende litteratur om kirkens forhold til jødene. Av hjertet: Takk!»

Det utsagnet faller det lett å slutte seg til. •

“
All grunn til å fremheve redaksjonen bak denne serien, der viktige emner kobles til kompetente forfattere med sikker hånd.
”

ÅSTE DOKKA
**LEVE VANSKELIGERE.
 EN ELENDRIGHETS-
 TEOLOGI.**
 VERBUM FORLAG 2020.
 157 SIDER

“
 Hun er
 opptatt av å
 vise hvordan
 kulturell
 påvirkning
 utenfra
 truer med
 å gjøre
 kristendommen
 om til et
 prosjekt som
 lover for mye.
 ”

Den rotete kristendommen

OMTALT AV JAN SCHUMACHER

Luthersk teologi har en både lang og solid tradisjon for det vi kan kalle fromhetskritikk. På sett og vis sprang reformasjonen ut fra anklager mot det som den gang ble kalt for «misbruk», det være seg av sakramenter, ritualer, ja av Bibelen selv. Nå må det sies at katolsk tradisjon heller ikke er fremmed for dette. Hos oss er dette bedre kjent under betegnelsen å «bedømme ånder» (*discretio spirituum*, jf 1 Kor 12, 10). Helt tilbake til Benedikts klosterregel, hvor denne egenskapen omtales som «alle dyders mor», har en våken oppmerksomhet om avvik fra Kirkens tro i fromhetens navn vært en del av et pastoralt ansvar. Denne sansen har stått sterk hos jesuittene. Man skal ikke lese mange prekenener av pave Frans for å få bekreftet dette.

«ELENDRIGHETSTEOLOGI»

I moderne utgaver av luthersk teologi kjenner vi fromhetskritikk fra flere sammenhenger. Et trekk ved denne tradisjonen har bestått i å spille «Luther selv» ut mot det som faktisk hadde vokst frem på luthersk kirkemark. Forsøkene på utrenskning av pietismen er et eksempel på dette. Med sin bok om det «å leve vanskeligere» har Åste Dokka skrevet seg inn i denne tradisjonen, men bare til en viss grad. Hennes hovedanliggende er annerledes. Hun er opptatt av å vise hvordan kulturell påvirkning utenfra truer med å gjøre kristendommen om til et prosjekt som lover for mye. Eller at den blir frembudt i en utilbørlig forenklet versjon. Teologen Åste Dokka er en av de nye spennende stemmene i den norske folkekirken. Med spalteplass i avisen Vårt Land, med egen podcast og mange følgere rangerer hun høyt innenfor kretsen av kirkelige influensere. Dokka har valgt å kalle sitt bud på lutherdommens relevans for en «*elendighetsteologi*». Jeg har vel mine tvil hvorvidt denne merkelappen er egnet til å slå igjennom, men poenget treffer: «I en tid der vi kan komme i form på sju minutter, lære å bake som en proff, der vi oversvømmes av programmer, målstyring og quick fixes, trenger jeg en rotete kristendom. (..) Et vanskelig liv krever et vanskelig svar» (s. 50). «Elendighet» har i hennes bok lite til felles med det som i pietisme og enda lenger tilbake i tradisjonen ble omtalt som

«tåredalen». For henne er det den totale byrden av krav i det senkapitalistiske samfunnet som danner bakkeppet.

LETT ESSAYISTISK

I stedet for tungt teologisk er boken i god forstand lett essayistisk. Dens originalitet består i å anvende noen sentrale temaer i moderne luthersk tro opp imot verdier i vår kultur som kjennetegner det som vil opp og frem. Målet for hennes angrep samles under begreper som «perfeksjonisme», «formålsrasjonalitet» og «investeringslogikk». Når Norge «går så det suser», burde vi vel kunne forlange det samme fra kirke og kristendom? Opp mot et slikt paradigme fremhever Åste Dokka kristendommens «annerledeshet»: kristendommen viser oss til livet selv, rotete og vanskelig som det i seg selv er - og knapt til å mestre. Når alt kommer til alt så dør vi jo av det! Med skarpt blikk og treffsikre formuleringer viser hun hvordan perfeksjonismen også har bredt om seg i deler av det kirkelige establishment. Motgiften mot rapportenes og tellekantenes inntog på kirkelig mark består i å dyrke langsomheten og stillheten. Samt å oppøve en lydhørhet for gudsnærværet i de hverdagslige, nære ting. Til dette siste inviterer hun leseren til å tenke over noen sider ved Martin Luthers lære om «kallet», tanker som har vært glemt så lenge at de nå er i ferd med å bli radikale.

Boken er, naturlig nok, skrevet på lutherske premisser. Det betyr i første rekke et fravær av perspektiver som en katolsk leser har lært å verdsette høyt. Hos Dokka fremstår kristen tro i alt vesentlig som et individuelt prosjekt. Man kjenner seg overlatt til en selv i en ensom jakt etter «forståelse, fortolkning og ord». Kirkens dogmer spilles ut mot kristendommens betydning for livet her og nå. Når forfatteren omtaler troens «forklaringskraft», så savner denne leser en innsikt om hvordan denne kraften utfolder seg på mangfoldig vis og mobiliserer alle våre sjelskrefter. Og langt mer enn intellektet som dominerer, særlig i bokens innledende deler.

INSPIRERENDE

Når det er sagt, er her mye å la seg inspirere av og ta lærdom av. Kapitlene om bønn være

KLIPP

særskilt fremhevet! Dessuten målbærer boken et økumenisk perspektiv, som maner folkekirken til ydmykhet vis-a-vis egen begrensning. Kirken har større ressurser å trekke på enn siste teologiske møte. Kirken lever ikke bare nå. «Den har tilgang på noe som ikke kommer fra vår samtid og kultur. (...) Det finnes noe i kirka som ikke er sugd direkte ut av vår tids bryst, men som kommer fra andre tider og steder. (...) Når den gamle visdomsarven blir brakt inn i vår kontekst, fører den på sitt beste til selvkritikk, og også til kulturkritikk. En prest kan hente inn et annet perspektiv enn samtidsperspektivet og si fra sin prekestol: Vi tar feil. Vår tid tar feil.»

Jeg kunne ha ønsket meg at forfatteren underveis hadde valgt seg ut noen samtalepartnere fra andre tider og steder og tradisjoner, for å gi plass til å samtale med noen andre stemmer. Da hadde hun kunnet vist i praksis at det finnes en visdom der ute. Tilfanget av slike stemmer utenfra må jeg medgi er litt smalt og tilfeldig valgt. Dette sier jeg fordi jeg opplever at teksten hennes innbyr leseren til å tenke etter og komme til egne konklusjoner. Dokka er alt annet enn skråsikker på egne vegne.

ET APROPOS: NEWMAN

Mange har forsøkt å sette kristendommens «førende ide» på en enkel formel. John Henry Newman stilte seg tvilende, ganske enkelt fordi ethvert slikt forsøk fjerner seg fra den sammensatte virkelighet som kristendommen faktisk er. Jeg kom til å tenke på Newman da jeg leste at Dokka ønsket seg en «rotete kristendom». Kristendom var for Newman et bredt kompleks av ideer, samtidig som den var høyst konkret. Om noen skulle tvinge ham til å antyde en «førende ide», så ville han velge inkarnasjonen, skriver Newman, «fordi den er konkret, og fordi den har så tydelige forgreninger til et helt kompleks av ideer.» Og han la til: «Kristendommen er dogmatisk og den er from andektighet og den er praktisk – og den er alt dette på en og samme tid; den er esoterisk og eksoterisk – for de innvidde og for alle; den er overbærende og streng; den er lys og den er mørk; den er kjærlighet og den er frykt». Akkurat så rotete. •

«Pave Frans er overhode for en dypt konsensusstyrt organisasjon og et symboltungt system der hver minste håndbevegelse, hver habitt og hvert eneste ord tolkes og forstås inn i en teologisk og historisk kontekst. I lys av dette kan hans tolerante utsagn om homofilt samliv knapt overvurderes. Det er et bud fra høyeste kirkeleg hold om at diskriminering av homofile må opphøre. Og en klar melding, ikke minst, til alle medlemmer av Den katolske kirke som kirken selv har undertrykket på grunn av legning. Pavens ord er i så måte uendelig mye mer enn en gest. Han formidler det kirken skal: Håp, tro og kjærlighet.»

LEDERARTIKKEL I VG

«Går også Den katolske kirke dit? Jeg spurte seks aktive katolikker i Norge. Svarene gikk i alle retninger.»

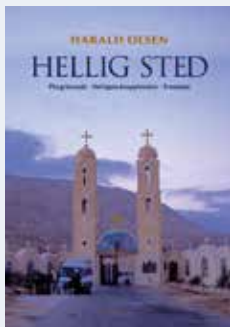
FRANK ROSSAVIK I AFTENPOSTEN,
OM PARTNERSKAPSLOV FOR LIKEKJØNNEDE.

«Me har ofte gløymt at Bibelen har sin egentlege stad i gudstesta. Det er difor skriftene vert kalla heilage, både hjå jødar og hjå kristne. Dei er på ei vis «kultlegender», dei held levande minnet om Guds storverk i frelsesoga, som er føresetnaden for sjølve den kultiske handlinga – for jødane ofringane i tempelet, for dei kristne nattverden. Det er når Bibelen vert flytt frå altaret til skrivebordet og godstolen, at det kan kjennast naudsynt med ein versjon for fjortisar – og i høve til den kristne arven er vel dei fleste det i vår tid.»

KJELL ARILD POLLESTAD I DAG OG TID,
OM DEN NYE DANSKE BIBELN 2020

«Joe Biden har i godt over tre uker forgjeves ventet på at Donald Trump skal anerkjenne ham som vinner av valget. Når USAs president ikke gjør det, var det sikkert en oppmuntring for Biden å få gratulasjonstelefon fra selveste pave Frans. Det skjedde én uke etter at det endelige valgresultatet forelå. For paven i Rom er det sjelden vare at en av hans trosfeller blir president i USA. 60 år tilbake ble John F. Kennedy den første amerikanske president med katolsk bakgrunn. Han var historisk på mer enn én måte - han var den yngste valgte presidenten noensinne. Biden er den eldste.»

HELGE SIMONNES I VÅRT LAND

HARALD OLSEN
HELLIG STED
EFREM FORLAG 2020

Interessant, lærerik og krevende bok om det hellige

OMTALT AV P. ODDVAR MOI

Da jeg begynte å lese Harald Olsens bok *Hellig sted. Pilegrims mål – Helligstedsopplevelse – Tros møte* fra Efrem forlag, tenkte jeg på mine møter med ham i Arendal, der jeg bodde fra 1988 til 1994 og han var kultursjef fra 1990–92. Der møtte jeg ham først og fremst som medlem av *Freedom Quartet*, fire mannsstemmer og to dyktige musikere, bl.a. Geir Gundersen og Sigvald Tveit.

VARIERT BAKGRUNN

Harald Olsen har en spennende og variert utdannelse og bakgrunn; cand. real. fra Universitetet i Oslo, og deretter vitenskapelig arbeid, skolearbeid, kulturarbeid og som direktør ved Kunsthøyskolen i Oslo, og til sist seniorrådgiver ved Høyskolen i Agder. I veldig mange år har han også vært engasjert i åndelige spørsmål og pilegrimsferder. Han har skrevet bøker om *Den østlige pilegrimsvei* (2000), *Frodig fromhet i vest, keltiske helgenlegender* (2000), *Keltisk åndelighet* (2002), *Pusterom, fellesskap om stillhet og fordyppelse* (2004), *Ørkenvind, arven fra ørkenens fedre og mødre* (2008), *Havets pilegrimer* (2013), og enda noen flere.

Boken starter med en svært langt, grundig og faktisk ganske krevende åpningsdel, der begreper som pilegrimsferd og hellig sted blir definert. Om pilegrimsferder kan vi lese (s 15):

Pilegrimsvandring kan karakteriseres gjennom følgende tre komponenter: veien, helligstedet og møtet med mysteriet. I den kristne pilegrimsbevegelsen har det til alle tider vært en spenning i hva som har vært den viktigste begrunnelsen for pilegrimsferden: valfartsmålet eller ferden i seg selv. Vektleggingen av disse to sidene ved pilegrimsferden har variert over tid, har vært forskjellig i ulike miljøer og har ikke minst vært bestemt av hva som har vært begrunnelse og motiv for pilegrimsferden. I de tilfellene der man søkte helbredelse eller åndelig inspirasjon og fornyelse, var valfartsmålet viktigst. Der hvor pilegrimsferden var en botshandling, kunne ferden i seg selv, med dens

fysiske krav og ofte strabasiøse utfordringer, være hovedpoenget ...

I praksis handler ikke denne boken så mye om pilegrimsreiser som om hellige steder. Også i definisjonen av det begrepet åpner Olsen med en kristen forståelse (s 17):

I den bibelske virkelighetsforståelse er hellighet – både i Det gamle og Det nye testamentet – ensbetydende med guddommelig. Hellighet beskriver Guds unikhet, det som konstituerer Guds natur. Hellighet er ikke bare en egenskap ved Gud, men er selve Guds vesen. Siden Gud alene er hellig, kan ikke noe annet eller noen annen være hellig i seg selv. Hellighet og guddommelighet kan derfor bare benyttes om personer eller steder i en avledet eller sekundær betydning. Personer og steder er hellige kun i tilknytning til det guddommelige. Steder kan bare kalles hellige i kraft av deres relasjon til Gud.

Går vi ut i et større faglig landskap, kan noen av religionsvitenskapens klassikere fortsatt være til god hjelp, og et verdifullt utgangspunkt ...

BEGREPET HELLIGHET

Etter dette går Olsen over til å presentere synspunkter til kjente religionsvitere som Rudolf Otto, Mircea Eliade og flere andre. Han tar opp utviklingen av hellighetsbegrepet gjennom tidene, ser på forskjellen mellom katolsk/ortodoks og protestantisk forståelse av hellige steder, ser på den keltiske forståelsen av hellighet, på forholdet mellom sakramenter og det hellige, på hvilken betydning stillhet har i møte med det hellige, om at hellige steder kan kalles «tynne steder» og mange flere ting. Denne bokens første del – Hellig sted, identitet og betydning – er på 90 sider og er ganske kompakt lesning. Hans litteraturliste er på ca. 250 verker, de fleste ganske tykke og grundige bøker. Olsen har vært opptatt av hellige steder i mange tiår og satt seg grundig inn i stoffet.

Det fører etter min mening til at denne

— “ —
I praksis handler ikke denne boken så mye om pilegrimsreiser som om hellige steder.
— ” —

innledende delen nok kan bli for kompakt og krevende for mange lesere. Forfatteren ser her også på utviklingen av og historien til noen hellige steder, som Lourdes og Jerusalem. De 11 sidene han bruker til å gå gjennom Jerusalems historie er kanskje det jeg er minst fornøyd med i boken, siden jeg nok ser litt annerledes på historiske møter mellom kristne og muslimer enn det boken presenterer – og Olsen tar også opp møtet mellom disse religionene andre steder, som i Damaskus og Cordoba.

STEDENE

I bokens andre del (på ca. 150 sider) tar Olsen oss med til flere interessante hellige steder, 12-14 i alt, og her synes jeg to kapitler er mest interessante. Det første av disse er om klosterøya Iona på den skotske vestkysten. Ionas viktigste historie begynte i 563 e.Kr. da den irske munken Columba sammen med tolv disipler slo seg ned der. Etter en tid utviklet klosteret på Iona seg til en stor klosterfamilie med kloster i Irland, Skottland og England (bl.a. Lindisfarne), senere utvidet til Shetland, Orknøyene og Island. Kanskje dette også var utgangspunktet for Sunniva og hennes ledsageres reise til Selja, skriver Olsen.

Det er også interessant å lese om det åndelige senteret og hellige stedet Tao Fong Sang i utkanten av Hong Kong. Dette arbeidet ble startet av sørlendingen Karl Ludvig Reichelt (1877-1952) som begynte som norsk misjonær i Kina i 1903. Olsen skriver slik om hva som skjedde med ham (s 204):

Sommeren 1905 hadde Reichelt en opplevelse som skulle få varige konsekvenser for hans virke i Kina. Han besøkte det berømte Weishan-klosteret, et av landets viktigste buddhistiske helligdommer, med over 400 munkar. Han ble tatt vel imot i klosteret, og opplevde også åpenhet og mottakelighet hos munkene. Men han hadde en smertelig opplevelse av ikke å kommunisere, ikke finne klangbunn for sitt budskap, og at dette skyldtes hans egne begrensninger. Det utløste en krise hos den unge misjonæren, og opplevelsen ble starten på en livslang fordypping i taoistisk og buddhistisk religiøsitet og tradisjon, for å kunne gjøre sitt eget budskap sant og ekte kinesisk.

Reichelt startet etter dette gradvis opp med en ny type misjonsarbeid (og mine tanker gikk

med en gang til jesuitt-misjonærers arbeid i Kina fra 1580), mer preget av dialog og i nokså stor grad preget av buddhistiske og konfusi-anske tradisjoner. I 1922 startet han et senter i Nanjing i Kina som i 1930 ble flyttet til Hong Kong og fikk navnet Tao Fong Sang, «*Fjellet som Kristus-vinden blåser fra*». Reichelts nye fokus i arbeidet førte til et brudd med Det norske misjonsselskap i 1925, og Buddhistmisjonen oppstod, fra år 2000 heter denne Areopagos. Olsen har mange ganger besøkt det åndelige senteret utenfor Hong Kong og skriver 25 sider om det.

Boken beskriver også Frans og Klaras Assisi og om Hildegard av Bingens Disibodenberg ganske grundig, men her har jo vi katolikker også mange andre gode beskrivelser. Noen ganger synes jeg nok beskrivelsene av de hellige stedene fokuserer litt for mye på bakgrunnsinformasjon og historie, heller enn selve opplevelsen av stedene, men det er ikke noen alvorlig kritikk.

SYMPATI OG FORSTÅELSE

Harald Olsen er ikke selv katolikk, men beskriver oftest Den katolske kirke med sympati og forståelse, selv om ikke beskrivelsen av vår Kirke alltid er helt presis. En viss manglende forståelse merker man f.eks. i bokens siste kapittel, et kloster, Deir Mar Musa («*den hellige Moses Etioperens kloster*»), som ligger litt nord for Damaskus i den syriske ørkenen. Dette gamle og forfalne klosteret ble på 1990-tallet gjenopplivet av Fader Paolo Dall'Oglio, en syrisk-katolsk prest. Han gjorde mye godt arbeid der og hadde også god og nær kontakt både med muslimene i området og med kristne pilegrimer. Men i beskrivelsen av gudstjenesten i klosterkirken leser vi at «*brød og vin blir gitt/sendt rundt til alle*» (s 241, to sitater fra Peter Halldorf). Men her snakker vi ikke om den hellige kommunion, men om det de ortodokse og østlige katolske kaller Antidoron («*i stedet for gaven*»), brød og vin som er velsignet, men ikke konsekreert, og deles ut til alle vanligvis mot slutten av liturgien. Men Olsen ser ut til å antyde at man her har et åpent nattverdbord.

Alt i alt vurderer jeg *Hellig sted* som en interessant, lærerik og til tider krevende bok. •

FRATELLI TUTTI:

Et hjerte åpent for verden – ikke kun for de spesielt interesserte

AV MARTA BIVAND ERDAL

Pave Frans' tredje encyklica, *'Fratelli tutti'* – brødre (alle) sammen – handler om sosialt vennskap, om menneskelig forbrødring. Analysen av vår samtid, skrevet i skyggen av pandemiens herjinger, er sylskarp. Pave Frans peker – som sine forgjengere – på fundamentale utfordringer for mennesker i vår tid: individualisme og materialisme. Han mener disse sterkt påvirker mulighetene for vår fredelige sameksistens og for jordklodens overlevelse. Paven beskriver «mørke skyer over en lukket verden», men han peker like klart på håpets vei.

Encyklikaen er en tekst med åtte kapitler som er vel verdt å lese. Jeg vil trekke frem tre hovedmomenter. Men først noe om konteksten disse skrives inn i. Paven retter et kritisk blikk på vår samtid, og beskriver en «throwaway culture», en bruk-og-kast kultur, i begrepets videste forstand. Her innbefatter han den utnytting mange arbeidstakere opplever i dag. I mer ekstreme former møter vi det som «moderne slaveri», men også i arbeidslivet, slik det fortøner seg over store deler av verden. Sviktende arbeiderrettigheter, kontrakter som er midlertidige og usikre, er normen. Han retter hardt skyts mot globaliseringens slagsider, og jakt etter fortjeneste som fullstendig glemmer eller velger å overse hvert enkelt menneskes ukrenkelige verdighet.

Encyklikaen er blitt beskrevet både som veldig politisk, og som dypt åndelig og evangelisk – en meditasjon over sosialt vennskap.

EN FREMMED LANGS VEIEN

Kapitlet om den barmhjertige samaritan settes i en nåtidig kontekst ved at paven skisserer mørke skyer over en

lukket verden, der ensomhet, frykt, bekymring og forvirring får råde grunnen. Mot denne bakgrunnen stilles vi overfor muligheten for et møte – et sett av handlinger – idet vi ser den fremmede som ligger skadet langs veikanten, hjelpeløs og forlatt. Paven beskriver det åpenbare: vi kan enten stoppe og gjøre noe for vårt medmenneske, eller vi kan gå forbi, kanskje raskt, kanskje med blikket vendt bort.

«Vær i stand til å ha medfølelse: dette er nøkkelen. Det er vår nøkkel. Dersom du ikke føler medfølelse med en person i nød, dersom ditt hjerte ikke blir beveget, så betyr det at det er noe galt. Vær våkne, la oss være våkne. La oss ikke falle for selvisk likegyldighet».

Da encyklikaen ble offentlig presentert 4. oktober var Anna Rowland, forsker på katolsk sosiallære ved Durham universitetet i England, en av panel deltakerne. Hun beskrev den som et «dypt filosofisk dokument» og pekte på pavens evne til intellektuelt lederskap. Hun understreket hvordan spesielt kapitlet der paven mediterer over fortellingen om

den barmhjertige samaritan også trekker på sin ignatianske spiritualitet: «han bruker denne delen om den barmhjertige samaritan med en evne til å avkle vår tids ånd og dens bortkommenhet og tilby en visjon som strekker seg utover dette, en visjon som betegnes av håp», sa Anna Rowland.

ET HJERTE ÅPENT FOR VERDEN

Pave Frans tar populismens fremvekst på alvor. Han forstår og erkjenner den reelle frykten – uroen for fremtiden, bekymringene for barns og barnebarns levekår, mange steder i verden. Han mestrer samtidig å stille betimelige spørsmål ved populismens definisjon av «folk flest». Paven peker på populismens paradoks. At til tross for dens ofte presise analyse av de problemer som mennesker opplever, og som de gjenkjenner i populistens beskrivelser, både rasjonelt og følelsesmessig, er hverken årsakssammenhengene eller løsningsforslagene som tilbys tilfredsstillende. En mer lukket verden, en mer avgrensende tilnærming til hvem «vi» er – til hvem som skal telle som «folk flest», bidrar i liten grad til å overvinne uroen for fremtiden. Snarere næres uroen, i populismens egeninteresse. Paven peker ganske enkelt på at hverken hensynet til det felles gode – bredt forstått, eller hensynet til en håpets vei, er ivaretatt i det som tilbys av de fleste populistiske politiske bevegelser.

Et åpent hjerte og en åpen verden fordrer en politikk som er for og med folk flest, på den måten at den ser deres iboende verdighet og bygger på neste-kjærlighet. Den politikk pave Frans beskriver i *Fratelli tutti* vil bidra til det felles beste, universelt. Kvinner og menn som deltar i et allment og livgivende

politisk prosjekt, hvor det sosiale, kulturelle og økonomiske er sammenvevd. Denne ideelle visjonen bygger på pavens trofasthet mot et kall til et univertelt fellesskap.

Her finnes bare ett «oss». Paven minner om at den verden vi ønsker, sammen med Gud og i Gud, er en åpen verden. Det er en verden uten murer, uten grenser, uten mennesker som blir avvist, uten fremmede. Men for å oppnå en slik verden, kreves åpne hjerter – der solidaritet og ekte mellommenneskelige møter er grunnsteinene.

Pave Frans imøtegår raskt enhver mistanke om at han har en naiv tilnærming til dagens verden, med lite jordnære ideer om et grenseløst mellommenneskelig fellesskap. I stedet utfordrer han nettopp tanken om at de grenser og murer som finnes, er et mål i seg selv.

Han skriver: «*En sunn åpenhet truer aldri ens egen identitet*». Pavens tilnærming til kulturer er at de samtidig er – og bør være – veldefinerte, men porøse, d.v.s. at ulike kulturer har en sterk egen-identitet, og samtidig er åpne for berikelse og endring over tid, utenfra og innenfra.

Når pave Frans skriver om globalisering og om kolonitidens betydning, høres hans latin-amerikanske historiske bevissthet, og hans blikk på verden også med briller fra Buenos Aires. Han er opptatt av globalisering – og både økonomiske og politiske utfordringer som globalisering åpenbart har ført til, og forsetter å føre til, men han er ingen motstander av globalisering. Snarerere påkaller han det krysstallklare behov for sosial rettferdighet globalt. Både fordi vi vet at globalisering ofte bidrar til økte forskjeller, innad i land, såvel som mellom land, og fordi globaliseringen gir oss verktøyene og kunnskapen til å endre denne situasjonen, dersom vi ønsker å bidra til dette. Paven advarer dermed mot to ulike avgrunner – ekstreme former for nasjonalisme (og nativism), men også, ekstreme former for synkretisme (og relativisme).

Som kjent fra pavens tidligere engasjement for flyktninger og andre migranter, tar han også i *Fratelli Tutti* opp sin uro over økende fremmedfrykt og rasisme. Paven skriver nokså direkte at samfunnene våre her i Europa, inkludert oss kristne, må erkjenne at man behandler migranter som om de er mindre verdt, i mindre grad er mennesker. Han skriver: «*Herren vil be oss gjøre rede for alle de migranter som har mistet livet på sine individuelle reiser drevet av håp. De er ofre for bruk-og-kast-kulturen*». Pave Frans viker heller ikke unna den kompleksiteten som verden byr på. Enten det gjelder økonomisk urettferdighet, vold eller krigshandlinger, peker pavens perspektiver mot løsninger som dreier seg om at ingen mennesker skal oppleve at de ikke har noe annet valg,

Encyklikaen er både blitt beskrevet som veldig politisk, og som dypt åndelig og evangelisk – en meditasjon over sosialt vennskap.

enn å måtte reise fra sine hjemsteder.

DIALOGENS NØDVENDIGHET

Et nøkkelbudskap som løper gjennom *Fratelli Tutti* er dialogens nødvendighet. I innledningen skriver paven om sin inspirasjon til å skrive encyklikaen, som er hentet fra den hellige Frans av Asissi, og blant annet beretningen om da han besøkte sultan Malki-al-Kamil:

«*Vel vitende om vanskelighetene og farene dro Frans ut for å møte sultanen med den samme innstilling som han krevde av sine disipler, nemlig at ingen skal fornekte sin egen identitet, at den som ferdes blant «saracenerne eller andre vantro [...] ikke innlater seg på tvister eller diskusjoner, men er underordnet enhver menneskelige skapning for Guds skyld*». Gitt forholdene var dette en usedvanlig fordring. Det er

slående hvordan Frans, for åttehundre år siden, kunne oppfordre til å unngå enhver form for aggresjon og strid og til og med å vise ydmyk og broderlig «underkastelse», også overfor dem som hadde en annen tro.

Han drev ikke ordkrig og påtvang ikke andre doktriner; han meddelte Guds kjærlighet. Han hadde forstått at «Gud er kjærlighet, og den som blir i kjærligheten, blir i Gud og Gud i ham» (1 Joh 4,16).

Pave Frans skriver om sitt møte storimamen av al-Azhar, Ahmed el-Tayeb i Abu-Dhabi, som en inspirasjon han har trukket på i arbeidet med *Fratelli tutti*. Han er en viktig religiøs leder innenfor sunni-islam. Paven er opptatt av at dialog mellom religionene er nødvendig og helt naturlig. Samtidig utfordrer han hvert enkelt menneske til dialog. Han etterspør en «dialogens kultur» der mellommenneskelige møter er virkelige, levende og ærlige. Der gjenkjenner mennesker hverandre som søsken, og det sosiale vennskap – denne kjærligheten som paven beskriver – får vokse.

«*Å tilnærme seg noen, å snakke, å lytte, å se på noen, å bli kjent og å forstå hverandre, og å finne felles grunn, alle disse tingene oppsummeres i ordet dialog*» skriver paven. Han peker på at nettopp slik utrettelig og modig dialog sjelden når medienes overskrifter, men den bidrar til å la verden bli så mye bedre enn vi kan forestille oss. Paven retter samtidig kraftig skyts mot utvekslinger i sosiale medier, der nettopp dialog slettes ikke er betegnende, men det han kaller «parallele monologer», som er lite opptatt av det felles gode – og mer av makt eller det å fremme sine egne idéer.

Encyklikaen *Fratelli tutti* kritiseres som ventet av pavens kritikere. Samtidig er det vanskelig å lese denne encyklikaen som noe nytt og radikalt i katolsk sosiallære. Snarerere er det kanskje en svært betimelig påminnelse, idet mørke skyer truer over en lukket verden. Paven oppfordrer mennesker av god vilje til dialog, til håp om at åpne hjerter bidrar til sosialt vennskap. Og der vår åpenhet som kristne nødvendiggjør anerkjennelsen av alle mennesker som brødre og søstre. •

ST. OLAV
FORLAG

S I D E N 1 8 8 9

«Du må ikke spare på noe
når det gjelder gode bøker.»

Den hellige Charles de Foucauld

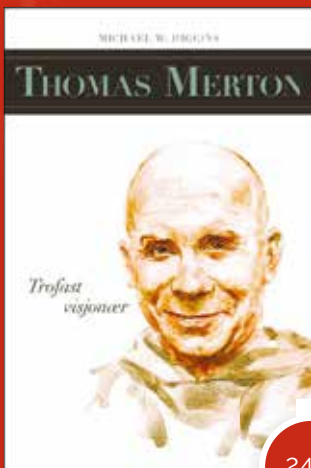

298,-

SEGL 2020

KATOLSK ÅRSSKRIFT FOR RELIGION OG SAMFUNN

VÅRE ELDRE BRØDRE. Knappt noe temaområde er viktigere og vanskeligere å behandle på en troverdig måte enn forholdet mellom kirken og synagogen, mellom jødedom og kristendom, og mellom jøder og kristne. Historisk, teologisk, kulturelt og menneskelig er det så mange tråder å følge – tråder som vikler seg i hverandre på svært uoversiktlig vis. Sammen danner jødisk og kristen historie og tradisjon en vev i mange fasetter, der både skjønnhet og grusomhet, både gulltråder og blodrøde tråder er innvevd. Historien er full av konfliktstoff, men også av dype og nære relasjoner. Først og fremst dreier det seg på mange måter om en familiehistorie. Hele vår kulturs røtter er innvevd i denne familiehistorien. Kjennskapen til den felles veven, på godt og vondt, er stadig like brennende aktuell for å forstå oss selv, og for hvilken kurs vi staker ut for fremtiden.

249,-

Michael W. Higgins

THOMAS MERTON

Trofast visjoner

Et nyansert psykologisk portrett av munken som lengtet etter eneboerens ensomhet, men samtidig hadde en ubendig trang til å engasjere seg i sin samtid og være i samspill med både venner, sentrale samfunnsaktører og religiøse mestere verden over.

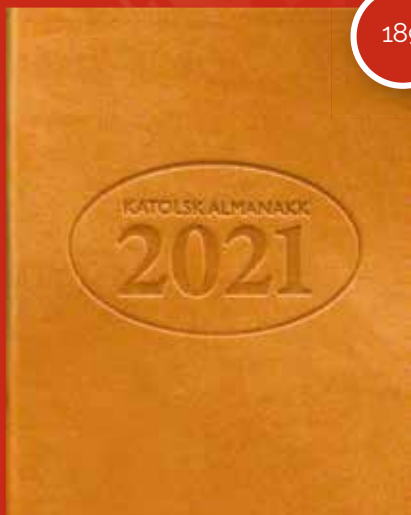
“ Han levde på dypet, erkjente på dypet, følte på dypet. Han strebet mot den dype tanke. Det ligger i sakens natur at dypet er dunkelt.

Erik Varden i forordet til
FJELLET MED DE SYV TRINN

329,-

189,-

BESØK ST. OLAV BOKHANDEL
ELLER BESTILL PÅ WWW.STOLAVBOK.NO

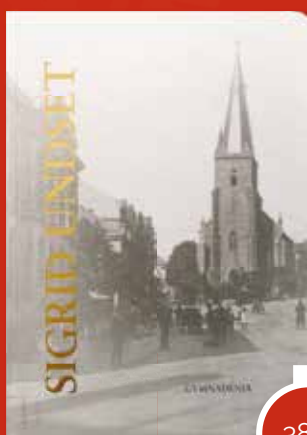

289,-

Tordis Ørjasæter &
Kristin Brandtsegg Johansen (red.)

DE BLANKE ORDENE | fra Sigrid Undsets verden

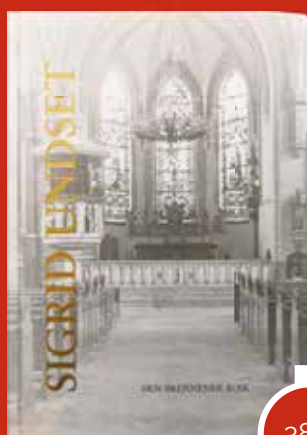
Få kjenner Sigrid Undset bedre enn hennes biograf Tordis Ørjasæter og leder for Sigrid Undset-selskapet Kristin Brandtsegg Johansen. Sammen har de for St. Olav forlag gjennomgått og samlet utdrag fra Undsets rike og brede forfatterskap – både fra bøker, essays og brev. Sitatene er kyndig kategorisert i kapitler med en kort innledning. Boken er et must for alle som elsker – eller ønsker å lære å kjenne – vår nobelprisvinnende forfatterinne.

389,-

GYMNA DENIA & DEN BRENNENDE BUSK

I den doble konversjonsromanen *Gymnadenia* (1929) og *Den brennende busk* (1930) følger vi hovedpersonen Paul Selmer i et psykologisk og eksistensielt drama som drar ham i retning av Den katolske kirke. Undset konverterte selv til katolisismen i november 1924, og Pauls prosess anses å ha klare selvbiografiske trekk. Derfor har det falt seg naturlig å illustrere denne spennende nytgaven med fotografier fra hennes eget liv og sekulære og kirkelige samtid, som hun så livlig beskriver. Utgaven er forsiktig språklig oppdatert henimot et konservativt bokmål, og er utstyrt med ordforklaringer.

389,-

SIGRID UNDSSET

TIL NYE GENERASJONER!

“Kan det hende at hennes progressive holdninger til samtidens stridsspørsmål sprang ut av den katolske troen? Kanskje var det på grunnlag av disse konservative verdiene at hun eksempelvis ble en tidlig kritiker av eugenikk og raseteorier.

Sitat Ingunn Økland fra Aftenposten 21. november 2020

AKTUELL PROFIL

HVEM: Katherine Esquivel

AKTUELL: Nyvalgt leder
av NUK

I september 2020 ble Katherine Esquivel valgt til leder av Norges Unge Katolikker, NUK. Man er gjerne godt testet og trent før man blir valgt til en organisasjons høyeste tillitsverv, og Katherine er intet unntak. Hennes første lederverv kom i SKUF, Stavanger Katolske Ungdomsforening, allerede i 2014. De første NUK-minnene stammer derimot fra bispegårdens kjeller i Akersveien i Oslo. Der har ungdommen sin hule.

– Jeg husker veldig godt kveldene i ungdomslokalet i St. Olav domkirkemennighet i Oslo. Det var etter konfirmandundervisning at vi ble «lokket» ned dit. Gratis mat. God stemning. Trygge voksne, forteller Katherine. Hun hadde ikke vært aktiv i Kirken tidligere, så mye var nytt og fremmed: bordbønn, bibellesninger, temaøkter, temafester.

– Likevel visste jeg veldig fort at det var et fellesskap jeg ville bli en del av. Det jeg ikke visste, var at jeg automatisk hadde blitt NUK-medlem som konfirmand. Jeg ble god venn med mange ganske fort, og de unge voksne talte alltid inspirerende om troen, sier Katherine. Det var ikke vanskelig å bli igjen etter katekesen for å delta på en SOUL-kveld.

– Det var først da jeg fikk mitt første Q-blad i posten, at gikk det opp for meg at jeg var blitt medlem av en organisasjon.

Å GI TILBAKE

I Aftenposten 31. januar 2008 kan vi lese at Katherine Esquivel i klasse 8a deltar i et pedagogisk forskningsprosjekt for mer høflige elever.

– For det første: *Trengte du kurset?*

– Nei, jeg var en ganske rolig, pliktoppyllende og høflig elev. Jeg husker godt dette prosjektet, og hvor stolte vi var av å bli intervjuet av Aftenposten, sier Kathrine. I klassen kjente de hverandre godt, og elevene var veldig glade i lærerne sine.

– Jeg husker at vi var ganske fornøyde, fordi lærerne var stolte av oss.

– *For det annet: Er en god katolsk ungdom også en høflig ungdom?*

– En god katolsk ungdom kan jo være så mangt. Det er vanskelig å si hva som skal til for å plassere «god» foran «katolsk». Det er veldig personlig, synes jeg. Men ja, høflighet er viktig, katolsk eller ei. Som voksen merker jeg at det er veldig gøy å treffe ungdom som ikke er redd for å prate med voksne – ved å være utadvendte, reflekterte og høflige.

– *Du leder en ungdomsorganisasjon på fritiden og er lærer på St. Sunniva skole fra kl. 8 – 16.00. Hva er det som driver deg til å arbeide med unge – ofte katolske! – mennesker så å si døgnet rundt?*

– At jeg ble så godt tatt imot og tatt vare på som katolsk ungdom. Troen formet meg og trøstet meg da jeg gjennomgikk mye av det ungdommer gjennomgår. Hadde jeg ikke møtt og sett Jesus i menneskene som introduserte meg til Kirken, hadde jeg ikke vært der jeg er i dag, sier Kathrine.

Hun vil gjerne at hennes arbeid og

bidrag til Kirken kan være med på gi ungdom den gaven hun selv fikk som ung.

SE TIL MARIA

– *På hvilken måte er unge katolikker annerledes enn voksne, for ikke å si gamle, katolikker?*

– Unge katolikker ofrer mye. De har så mye å velge mellom etter skoletid.

Katherine Esquivel

Født: 2. oktober 1994

Fødested: Chimbote, Peru

Familie: Mor Ruth, stefar Jon og lillebror Johan på 8 år, som alle bor i Oslo

Utdannelse: Petroleumsteknologi fra Universitetet i Stavanger i 2018, og praktisk-pedagogisk utdanning fra Universitetet i Oslo i 2019

NUK-karriere:

2014 – 2016: Leder i SKUF i St.Svithun

2016 – 2018: Vara og distriktsrepresentant for Distrikt Vest

2018 – 2019: Nestleder

2019 – WYD-tursjef

2020 – Leder, NUK

«Troen formet meg og trøstet meg da jeg gjennomgikk mye av det ungdommer gjennomgår.»

Mye gøy. Mye interessant. Når de velger å tilbringe tid i kirken, gir de opp noe annet gøy og interessant de kunne ha drevet med istedenfor.

– Når du ser på verden idag, hva gjør at du tenker: «Dette skulle Kirken klart å forandre på!»?

– For min del handler det ikke om at Kirken kan forandre på én ting, men at Kirken kan forandre mennesker.

– Kan du nevne et forbilde å strekke seg etter for dagens unge?

– Jomfru Maria. Hun viser oss at vi kan stole på Gud selv når veien Han har beredt for oss ikke er synlig for oss, og på den måten lærer hun oss å gi slipp på vårt kontrollbehov. Det er noe dagens unge kan strekke seg etter.

DÅPEN I GAVE

Katherine ble født i Peru i det olympiske år 1994. Selv om hun har bodd i Norge siden 1999, er kjærligheten til fødelandet fortsatt sterk: Gode barnomsminner og familien som bor der, bidrar til det.

– Jeg har havnet mellom to stoler. Den klassiske «jeg er ikke norsk nok i Norge og ikke peruansk nok i Peru», men det har ikke preget meg på noe negativ måte. Det betyr jo bare at jeg har mennesker, både i Peru og Norge, som jeg bryr meg om og som bryr seg om meg.

– Du har ikke et typisk norsk navn og du ser ikke ut som Synnøve Solbakken. Dessuten er du katolikk. Hvordan har du opplevd det?

– I oppveksten opplevde jeg ikke at jeg skilte meg veldig ut. Jeg vokste opp i Groruddalen, og der bor det mange med innvandrerbakgrunn. Det er jo også et område som er preget av religiøst mangfold, og det å være katolikk i klassen / på basketlaget / på lekeplassen bidro bare til dette mangfoldet, sier Katherine.

– Er det annerledes å være katolikk i Peru enn i Norge?

– Jeg rakk ikke å bo lenge nok i Peru

til å oppleve det katolske fellesskapet der. Likevel har jeg en familie som ville døpe meg i Den katolske kirken. Det skjedde da jeg var seks år, sier Katherine. Hun ble døpt i menigheten to kvartaler unna bestemorens hus under en av sommerferiene sine i fødelandet.

– Selv om jeg ikke helt skjønnte hva dåpen betød på det tidspunktet, er det en dag jeg nå setter høyt. Jeg vil alltid være takknemlig for å ha opplevd den sammen med familien i Peru. For en gave jeg fikk av dem!

STRESS NED!

Nå er vi midt i adventstiden, og det er bare uker igjen til jul. Mange kjenner at julestresset står i fare for å ta over for de tradisjonelle kristne juleforberedelsene.

– Hva gjør du mens du venter på Jesu komme?

– Det er viktig for meg bare å bremse litt på farten. Jeg må innrømme at tiden før jul alltid er den travleste. Det har de vært de siste årene, både som student og nå lærer. Mye å gjøre. Mye å fullføre. Mye jeg sier ja til. Mye å forberede seg til. For å snu på dette har jeg pleid å dra mer i hverdagsmesser.

– For noen er det «Tre nøtter til Askepott», for andre er det å lytte til at kirkeklokkene ringer julen inn, som forteller dem at «nå er det jul igjen». Hva er ditt fineste jule-øyeblikk?

– Mitt fineste jule-øyeblikk var under en av juleferiene mine i Peru. På julaften skal julestjernen plasseres på toppen av juletreet og lyslenkene rundt krybben tennes. Jeg husker julekrybben veldig godt. Den var plassert på et «fjell» i bestemors stue. Fjellet var laget av kartonger, sandpapir og andre materialer jeg ikke husker hva var, men den var veldig realistisk i mine øyne. Med geiter, kyr, sauer, gjeterer, engler og alle andre som var der da Jesus ble født. Jeg fikk lov til å skru på lyslenkene og dermed «ringe» julen inn. •

Pavens bønneintensjoner

DESEMBER

Misjonsintensjon: Om bønnelivet

Vi ber om at vårt personlige forhold til Jesus Kristus finner næring fra Guds Ord og et liv fylt av bønn.

JANUAR

Misjonsintensjon: Om menneskelig fellesskap

Må Herren gi oss nåde til å leve i fullt fellesskap med våre brødre og søstre i andre religioner, slik at vi ber for hverandre og er åpne overfor alle.

FEBRUAR

Generell intensjon: Om vold mot kvinner

Vi ber for kvinner som blir ofre for vold, at samfunnet må beskytte dem, og at deres lidelse blir lagt merke til og tatt hensyn til.

Feiret 15 år som biskop

► 22. oktober feiret biskop Bernt I. Eidsvig 15 år som biskop av Oslo katolske bispedømme. Biskopen retter en takk til alle troende og prestene for disse 15 årene, og ser frem til tiden han har igjen som biskop av Oslo. Biskop Bernt I. Eidsvig ble ordinert til biskop i Trefoldighetskirken i Oslo av biskop Gerhard Schwenzer SS.CC.

Katolsk kirkeblad

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.
Hvori opptatt «Klippen»
(Midt-Norge, 1950–78), «Stella
Maris» (Nord-Norge, 1950–68)
og «Broen» (Landsdekkende,
1979–2009).

Utgis av:
Norsk Katolsk Bispedømme
Nr. 4–2020, årgang 132
ISSN 0802-6726
Oslo katolske bispedømme
tlf.: 23 21 95 00
Trondheim Stift tlf.: 73 52 77 05
Tromsø Stift tlf.: 77 68 42 77

Adresse:
Akersveien 5, 0177 Oslo
kirkeblad@katolsk.no
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:
Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:
Kathrine Låver
Petter Stocke-Nicolaisen
Marta Tomczyk-Maryon

Design og layout:
Erlend Lans Pedersen

Gaver til bladet:
Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

**Signerte artikler står for
forfatterens regning.**

**Dersom intet annet er angitt, er
bildene hentet fra katolsk.no**

**St. Olav kirkeblad redigeres
etter prinsippene i Redaktør-
plakaten og Vær Varsom-pla-
katen.**

**Redaksjonen tar intet ansvar
for ikke-bestilt stoff.**

Redaksjonsslutt: 04.12.20
Deadline neste nummer:
01.02.21

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4300

Forsideillustrasjon:
Malgorzata Piotrowska

Første ordensløfter

► Fredag, den 30. oktober 2020 avla søster M. Augustine sine første ordensløfter i St. Elisabethsøstrenes kongregasjon. Høytidelig messe ble feiret p. Carlo B. Le Hong Phuc og p. Marinko Pervan i St. Elisabethskapell på Nordstrand i Oslo.

Korona-situasjonen gjorde det umulig for hennes familie å komme, det ble bare invitert noen få gjester til denne feiringen.

Søster M. Augustine (*Nguyễn Thị Bích Thủy*) er født og oppvokst i Vietnam. Hun trådte inn hos St. Elisabethsøstrene i juni 2016. Etter professen reiste søster M. Augustine til Tønsberg, hvor vanligvis søstrene opplever sitt første junioratsår.

Vi gleder oss med søster M. Augustine og ønsker henne Guds rike velsignelse.

Utnevnelser

UTNEVNELSER FOR OSLO KATOLSKE BISPEDØMME:

► 16. november takket biskop Eidsvig Pastoralavdelingens medarbeidere for innsatsen i en utfordrende tid, og samtidig meddelte han at avdelingen nå skal konsentrere seg om katekese: «Prestene og menighetene har gitt tydelige føringer: Det er katekesen som i første omgang må styrkes». Pastoralavdelingen endret derfor navn til kateketskenter. Pastor **Oddvar Moi** er utnevnt til leder for avdelingen, og 29. november 2020 ble han innsatt som biskoppelig vikar for det katekettiske arbeide.

FASIT JULEKVISS

1. a) 42
2. b) fire
3. c) tre måneder
4. b) i hver laudes
5. a) Marias og Simeons lovsang
6. b) Magnificat anima mea Dominum
7. c) Betlehem
8. a) Ingen dyr nevnes
9. a) en engel
10. b) åtte dager
11. a) 40 dager
12. a) ca. 5 km
13. c) Anna
14. c) jødenes konge
15. a) de jødiske overprestene

- og skriftlærde
16. b) tørket kvæ fra et tre i balsamfamilien
  17. c) det latinske aurum, som betyr «skinnende morgengry»
  18. a) ifm. Guds tale til Moses på Sinai-fjellet, om helligdommen Israelfolket skulle reise
  19. c) Det nevnes ikke
  20. b) min sønn
  21. b) nei
  22. a) Per Asplin
  23. a) tirsdag
  24. c) dumpedi dump dump
  25. b) en nøtt, et dropspapir, en fleskebit
  26. a) fødsel
  27. a) J.S.F. Grundtvig

28. b) Et barn er født i Betlehem
29. b) sin broder i himmelhall
30. a) tusind
31. b) Jeg synger julekvad
32. c) Så gladerlig, så gladerlig (og noen synger «så glad er vi»)
33. a) Margrete Munthe
34. b) O helga natt
35. a) Barnas julesang
36. c) Du være lovet, Jesus Krist
37. a) Natum videte Regem angelorum.
38. b) hyttegjest
39. c) Du grønne, glitrende tre

Julens budskap: Frykt ikke, men gled dere!

TEKST: JON ATLE WETAAS O.P.

Men engelen sa til dem: «Frykt ikke. For jeg har en stor glede å forkynne dere, og den skal bli hele folket til del.» (Lukas 2, 10)

Vi feirer Jesu fødsel om natten. Troens to største mysterier fant sted om natten. Inkarnasjonens mysterium er solrenningen fra det høye som gjester oss, og oppstandelsens mysterium er flammen som skinte ut fra oppstandelsens grav og som stadig brenner videre i våre hjerter. Men egentlig er det ikke to mysterier det er snakk om, men det samme frelsens mysterium!

Gjeterne på marken, som sov med dyrene de passet på utenfor byen, var skitne, fattige, rettsløse og utstøtte, samfunnets aller ringeste, og kan kanskje sammenlignes med alle gatebarna som i dag lever i verdens storbyer, som klumper seg sammen under filler og aviser i nattekulda. Men disse var de første av alle jordens mennesker som mottok troens gave.

Som med et trylleslag åpnet himmelen seg over hodene på dem, og bøyde seg ned til jorden, mens Guds herlighet lyste om dem, og englene sang. Men Frelseren selv, Universets konge, ble født uten trompetfanfarer, julelys og glitter. Og akkurat som gjeterne lå også han sammen med dyrene. En stall ble hans kongebolig, og krybben med dyrefor ble hans herlighets-trone. Verdens frelser ble født inn i en barsk virkelighet, akkurat som så mange av hans små brødre og søstre rundt omkring på jorden fremdeles får et barskt møte med denne verden.

Da Guds rike kom til jorden ble alt omskapt. De siste ble de første, de minste ble de største. Kirkefedrene har sagt at englene så Gud i Universets storhet, men de så ham altså tre

ned på jorden i trange kår, og ta plass i historien sammen med de aller minste. Derfor har Julens budskap bestandig vært akkurat like aktuelt. Og i våre dager kan det virke som om det er mer aktuelt enn noen gang. Folk er på flukt og søker husly. Barn trenger beskyttelse. Fattige søker etter det de trenger til livets opphold. Trusselen fra destruktive krefter lurar i det ukjente.

Da engelen kom til Josef, ga han beskjed om at guttens navn skulle være Jesus, som betyr; Gud frelser. Frelse betyr frihet! Og frihet betyr glede! Derfor var gleden budskapet engelen kom med; Frykt ikke, for jeg har en stor glede å forkynne dere! Og denne store gleden er så ubegripelig stor, at den bærer i seg en kraft som gjør at vi kan glede oss gjennom angst og smerte, og alle de trengsler og utfordringer livet byr oss. For denne store gleden blir født av vår tro, den tro som tok bolig i gjeterne hjerter, og har blitt ført fra generasjon til generasjon gjennom alle tider helt frem til oss.

Ved å stige ned på jorden i et menneskebarn, gjorde Guds Ord oss til sine søsken, og Guds barn. Men fordi vi har samme Far i himmelen er også alle jordens mennesker brødre og søstre. Uansett nasjonalitet og tro, uansett kjønn og legning, uansett hudfarge og sosial tilhørighet. Vi er bokstavelig talt søsken, som sammen danner grunnlaget for den solidaritet Jesus bragte med seg. Til frihet har Kristus frigjort dere! sa Paulus, – derfor er friheten selve adelsmerket for alle kristne!

La oss åpne våre hjerter og tillate at Guds Ord fødes i oss! Fødes i våre hjerter, i våre hjem, i vår verden, i vår egen tid, og som sanne brødre og søstre bekjenne med samstemt røst: I dag er oss en Frelser født, han er Messias Herren!

Mette Louise Nygård (1935 – 2020)

Få dager før sin bortgang erklærte den allsidige, talentfulle og slagferdige Mette Nygård at egentlig hadde hun ingen interesse av å leve særlig lenger. Hun var nå 85 og det var i grunnen nok. Uken etter - 20. november - forlot hun oss kanskje litt raskere enn hva både hun og alle hennes mange kjære venner hadde tenkt. Som medisiner forsto hun tegningen: «The Lord is coming for me».

Mette Nygård ble født i Bærum 26. mars 1935 og bodde der i store deler av sitt voksne liv. Etter examen artium 1953 ved Stabekk kommunale høgre almenkskole fulgte medisinstudiet. Hennes første møte med Den katolske kirke var under et ferieopphold i Italia. Særlig gjorde messen inntrykk, og hun kommenterte senere at «den ble vel egentlig det utslagsgivende i min konversjon». 21 år gammel ble hun opptatt i Kirken, og hentet viktige impulser de første årene i miljøet omkring St. Dominikus - både fra Katolsk Studentlag og Katolsk Forum. Som ferdig lege i 1960 avbrøt hun turnustjenesten for å gå i kloster.

Mette tilbrakte 7 år hos Medical Missionaries of Mary, en irsk søsterkongregasjon som drev sykehus og som også var aktiv på misjonsmarken. Hun arbeidet på sykehus i Irland og Spania, og studerte ett år teologi i Roma under Det annet vatikankonsil. En munter beretning om disse innholdsrike, men utfordrende årene finner vi i den selvbiografiske boken *For et nonneliv*, som ble begynnelsen på et interessant forfatterskap i flere ulike sjangere. Klostererfaringen ble til inspirasjon i dette, og bro til vennskap og nærhet med mange av våre ordensfelleskap.

I 1969 forlot Mette Irland og fortsatte legegjerningen i Norge.

Hun ble spesialist i psykiatri og veileder i psykoterapi. Hun arbeidet ved Lovisenberg sykehus i Oslo og Østmarka sykehus i Trondheim, og hadde mange års erfaring i arbeid med traumatiserte flyktninger ved Psykososialt senter for flyktninger, UiO. Den psykoanalytiske tilnærmingen ga rom for Mettes litterære interesser, og hun beveget seg inn på upløyd psykologisk mark i Undset-forskningen. I 1980-årene ble hun en aktiv deltaker og foredragsholder på Humanistisk Seminar, grunnlagt av Asbjørn Aarnes.

Uten å gi avkall på sitt spesialfelt innen medisin, ble Mette både som formidler, forfatter og oversetter mer og mer opptatt av emner innen filosofi og kristen spiritualitet. Boken om gamle og nye pilegrimsmål ble en suksess. I *Benedikts barn* portretterer hun mennesker som har bidratt til å videreføre tradisjonene fra St. Benedikt. Så fulgte oversettelser av bl.a. Edith Steins Korsvitenskap og av St. Benedikts regel og vita. Et krevende prosjekt var oversettelsen av tre sentrale arbeider av Zygmunt Bauman.

Som pensjonist tok Mette Nygård en rekke studieemner ved Menighetsfakultetet. I mai 2018 disputerte hun for den filosofiske doktorgrad ved Det teologiske Fakultet ved Universitetet i Oslo, med en avhandling om Den katolske kirkes forhold til jødene. Denne blir i bearbeidet og oppdatert form utgitt som bok i disse dager. Da er forfatteren selv ikke lenger blant oss, men det gir nok en anledning til takknemlighet for henne «som fulgte med på alt». Som katolikker er vi mange som med stolthet vil minnes Mette Nygård ikke bare som trofast venn, men også – og ikke minst – som trofelle.

sr. Else-Britt Nilsen OP

Synnøve Merethe Jensen (1966 – 2020)

Et minne fra flere år tilbake. Et av så mange. Vi er i vår lille kirke i kjelleren. Vi feirer messe. Synnøve sitter sammensunken på gulvet sammen med oss. Mens presten sier sine liturgiske ord, griper Synnøve hånden min og løfter den langsomt opp. Hun vil reise seg. Hodet, som kunne virke så tungt, løfter seg langsomt. Øynene og hele ansiktet sier at nå vil hun danse.

Hun får med litt støtte bena opp under seg og reiser seg langsomt ved å holde og dra i hendene mine. Så fort hun er oppe, kommer hodet og hele kroppen inn i sin indre rytme sammen med prestens ord og etter hvert alles sang.

Hun åpner rommet for oss. Så vakker hun er! Livet er stort.

Synnøve hadde en helt egen evne til å berøre mennesker på dypet. Spennet mellom den medfødte utsattheten og sårbarheten, og det store registeret av livsuttrykk traff oss der vi kanskje sjelden treffes. Utrykket i de blinde øynene, som alltid talte til oss, pusten, lydene, den enorme gleden og latteren, sinnet, trampene og rytmiske

bank, alt talte og var i dialog. Den sterke hånden som kunne gripe, holde om og lage tegn. Føttene hun brukte med det de hadde av muligheter for å uttrykke seg.

Synnøve var en forunderlig helhet av kommunikasjon, livsyttringer og vennskap. Og hun var lyttende. Hun lyttet med hele kroppen. Hun var et musisk menneske. Et dansende menneske så lenge hun hadde kraft til å danse. Og dansen fortsatte selv om bena ikke kunne bære henne.

Hun hadde mange perioder av alvorlig sykdom. Men hun reiste seg igjen og igjen. Hun hadde lyst til å leve! Og hun fikk mange venner. Mange vil si at Synnøve er av de næreste menneskene. Hva gir ikke dette av et enormt håp! Og takknemlighet.

Takk kjære Synnøve, kjære livskamerat gjennom 43 år. Tomrommet – sorgen når vi ikke lenger har deg sammen med oss er enormt. Men alt du har gitt vil leve videre.

Bodil

Thomas D'Arcy Shepherd (1937–2020)

Thomas D'Arcy Shepherd ble født i Oslo den 28. mai 1937, og døde samme sted den 4. november.

Thomas ønsket opprinnelig å studere arkeologi, men familiens råd var et studium med en sikker fremtid. Det ble jus, og om jusen er det sagt at studiet kan være kjedelig, men arbeidet spennende. Det siste stemte i hvert fall for Thomas' del. Den juridiske kandidat ble dommerfullmektig og advokat og arbeidet et par år som megler, men ble så ansatt som firmaets jurist hos Fearnley Group. Her var han respektert for sitt faglige skjønn og meget godt likt for sitt vennlige vesen og sine diplomatiske talenter.

I 2004 ble Thomas pensjonist. Det har dette bispedømme og jeg grunn til å være takknemlige for. Han meldte seg til tjeneste hos oss i 2007 eller 2008, først i den kirkelige domstol. Så var han i mange år, og inntil det siste, bispedømmets honorære, men hårdt arbeidende arkivar.

Han etterlater seg ikke arkivet slik han fant det. Men i skjønn orden og med en godt gjennomtenkt *à jour*-føring av rutiner. Blant annet for dette fortjente han en pavelig orden, og jeg ønsket å nominere ham til et kommandørkors av St. Gregor. Han gjorde det klart og tydelig at ordener og andre påskjønnelser, ville han ikke motta. Så det ble med takknemligheten fra vår side.

Vi har flere gode grunner til takknemlighet. Thomas ble rådgiver for mange av oss. Det kunne dreie seg om juridiske spørsmål eller disposisjoner av personalet, eller om medarbeidere som hadde vanskeligheter. Hans autoritet var uomstridt når det gjaldt estetiske avgjørelser; han fant alltid det perfekte sted å henge opp et bilde – eller bildet ble ikke hengt opp dersom han frarådet det.

Thomas ble også rådgiver for mange unge mennesker. Han hadde en rekke kvalifikasjoner for det, men det var hans empati og evne til å lytte som gjorde den store forskjell. I de siste dager er det flere som har fortalt meg at Thomas var til stede for dem når de trengte det mest.

Hans vei til Den katolske kirke begynte med en sterk interesse for religionshistorie. Det var Kirkens positive menneskesyn og det fellesskap han opplevet i messen som ble avgjørende for hans konversjon. Menneskesynet forkynte han selv i gjerning, og fellesskapet holdt han fast ved så lenge det overhodet var mulig.

Vårt kristne håp og takknemlige bønn er at Thomas nå er gått inn til sin Herres glede, og tilhører den kirke som ser Ham åsyn til åsyn.

+ Biskop Bernt I. Eidsvig

Søster M. Albina (Ingeborg) Henningsen (1916–2020)

I en alder av 16 år ble Ingeborg Henningsen uteksaminert fra skolen og fikk arbeid hos St. Elisabethsøstrene i deres ordenhus på Kastanjeveien i København. Hun hjalp de eldre Elisabethsøstrene. Med foreldrenes tillatelse ble hun opptatt i Kirkens fulle fellesskap og sluttet seg til St. Elisabethsøstrenes kongregasjon i Oslo 19. august 1937. Ordensdrakten tok hun imot 28. april 1939 i Oslo og fikk ordensnavnet Maria Albina. Hun avla sine første løfter i Oslo 20. juni 1940. Evige løfter avla hun 26. juli 1945 (også i Oslo).

Ved ankomst til Norge var søster Albina i Oslo. Etter de første løftene flyttet hun til Trondheim og hjalp til på kjøkkenet. Etter å ha fornyet sine løfter i 1941, ble hun forflyttet til Tromsø, hvor hun bodde til 1951. Her ble hun utdannet sykepleier og jobbet på fødeavdelingen.

I 1951 ble hun sendt til Tønsberg, hvor hun var sykepleier frem til 1952.

I 1952 vendte hun tilbake til Trondheim og arbeidet på laboratoriet. Etter 31 års tjeneste for de syke, ble hun forflyttet

(i 1982) til Tromsø, hvor hun opprettholdt orden i huset og hjalp til på kjøkkenet.

Sr. M. Albina var en utrolig munter søster, veldig hengiven til Herren og kongregasjonen. Godt humør og mye medfølelse og empati kjennetegnet henne. Hun viste alle hun traff godhet og varme. Vennlig og beskjeden vant hun medsøstrenes hjerter og alle dem som Herren plasserte på hennes vei. Hennes helse tillot henne å ta del i fellesskapets liv inntil døden. Med årene ble hun preget av alderens begrensninger og demens. Det ble vanskeligere for henne å bevege seg. De siste årene ble hun stadig svakere, men likevel var hun alltid tilstede og fulgte dagsplanen for måltider, tidebønner og messe. Hun sovnet inn i Herren 11. november 2020 på sin 104-årsdag.

Til Guds Barmhjertighet anbefaler vi sjelen til vår elskede søster M. Albina.

St. Elisabethsøstrene i Tromsø

Barnets revolusjon

Av Ørnulf Ranheimsæter

I julen feirer menneskene under tusen symboler på barnlighet, sin nye fødsel, sitt nye barnekår. Det er nærværet av dette barn og vår bevissthet derom som tender lysene på juletreet i den gamle enkemanns leilighet og frøkenens kammer. Det er dette nærvær som smelter hemninger og lar menneskene bevege seg rundt et tre i en primitiv dans.

Her er da bakgrunnen for den barnets revolusjon vi ante sporene etter alle steder i julens gater og som kommer til kjenne i festens symbolikk. Ja, rett besett kan vi nu si at revoltens hovedkvarter er å finne i stallen, for der ligger på krybbestrået Han som etter Marias ord i Magnificat «spredde dem som huser hovmodstanker i sitt hjerte – De mektige støtte han fra høysetet og løftet opp de ringe» – barnet som er den frykteligste dom og den mildeste kjærlighet i samme person.

Denne gang bringer vi en prosatekst av Ørnulf Ranheimsæter (1919–2007). Han var grafiker og tegner, og gjorde seg særlig gjeldende som bokkunstner. Han var også en reflektert og stilsikker forfatter, kjent blant annet for boken *Om tro og vantro* (1954), en essaysamling der han på en utdypende og fornyende måte skriver om sin katolske tro. Denne teksten om julen er hentet fra sluttkapitelet «Barnets revolusjon» i denne boken.

ADVENTSAKSJONEN 2020

SEND EN DONASJON TIL:

3000.16.91410

ELLER VIPPS TIL: **93083**

**NORGES
UNGE
KATOLIKKER**

**Caritas
Norge**

**EN FREMTID FOR MALI
PLANT DITT FRØ IDAG**

[adventsaksjonen/norgesungekatolikker](https://www.adventsaksjonen/norgesungekatolikker)

[ADVENTSAKSJONEN.NO](https://www.adventsaksjonen.no)

